
REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E FINANCAVE DHE EKONOMISË
DREJTORIA E PËRGJITHSHME E HARMONIZIMIT TË KONTROLLIT
TË BRENDSHËM FINANCIAR PUBLIK

Raport mbi Funksonimin e Sistemit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik në Njësitë e Qeverisjes së Përgjithshme për vitin 2018

*Ky raport është përgatitur nga:
Drejtoria e Përgjithshme e Harmonizimit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik
pranë Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë*

Tiranë, Maj 2019

PËRMBAJTJA	
LISTA E SHKURTIMEVE	2
LISTA E TABELAVE	3
LISTA E GRAFIKËVE	3
PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	1
KAPITULLI I- VLERËSIMI I MONITORIMIT TË PERFORMANCËS SË NJËSIVE TË QEVERISJES SË PËRGJITHSHME	6
1.1 ANALIZA PËR TREGUESIT E PERFORMANCËS:	12
KAPITULLI II- MENAXHIMI FINANCIAR DHE KONTROLLI	16
2.1 ANALIZA E SISTEMIT SIPAS 17 PARIMEVE TË MFK BAZUAR NË VETËVLERËSIMIN E NJËSIVE PUBLIKE	17
2.2 VLERËSIMI I SISTEMIT TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM NGA AUDITIMI I BRENDSHËM	24
KAPITULLI III- REKOMANDIME PËR ZHVILLIMIN E MËTEJSHËM TË SISTEMIT TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM	34
KAPITULLI IV. VLERËSIMI NË VEND I ZBATUESHMËRISË SË STANDARDEVE TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM DHE AUDITIMIT	36
4.1 VLERËSIMI I BESUESHMËRISË SË PYETËSORËVE TË VETËVLERËSIMIT TË MFK-SË PËR 5 INSTITUCIONET E MONITORUARA	36
4.2 VLERËSIMI I JASHTËM I CILËSISË SË 10 NJËSIVE TË AUDITIMIT TË BRENDSHËM	37
KAPITULLI V- MBËSHTETJA E MFE-SË PËR ZHVILLIMIN E SISTEMEVE TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM	41
5.1 MBËSHTETJA E MFE-SË PËR ZHVILLIMIN E MENAXHIMIT FINANCIAR DHE KONTROLLIT	41
5.2 MBËSHTETJA E MFE-SË PËR ZHVILLIMIN E AUDITIMIT TË BRENDSHËM	43
ANEKSI I. VLERËSIMI I SISTEMIT TË MFK-SË NË NJËSITË SHPENZUESE ME BUXHET TË MADH	47
ANEKSI II - VEPRIMTARIA E AUDITIMIT TË BRENDSHËM	51
2.1. STRUKTURAT E AUDITIMIT TË BRENDSHËM	51
2.2. REALIZIMI I ANGAZHIMEVE TË AUDITIMIT	53
2.3. GJETJET E AUDITIMIT TË BRENDSHËM	54
2.4. REKOMANDIMET E AUDITIMIT TË BRENDSHËM	55
2.5. REALIZIMI I PLANIT VJETOR TË ANGAZHIMEVE	56
ANEKSI III. PYETËSORI I VETËVLERËSIMIT TË NJAB	58

LISTA E SHKURTIMEVE

AB	Auditimi i Brendshëm
ASPA	Shkolla Shqiptare e Administratës Publike
BE	Bashkimi European
KBFP	Kontrolli i Brendshëm Financiar Publik
KB	Kontrolli i Brendshëm
KLSH	Kontrolli i Lartë i Shtetit
MFE	Ministria e Financave dhe Ekonomisë
MFK	Menaxhimi Financiar dhe Kontrolli
NA	Nëpunës Autorizues
NPA	Nëpunës i Parë Autorizues
NZ	Nëpunës Zbatues
DH/AB	Drejtoria e Harmonizimit për Auditimin e Brendshëm
DH/MFKK	Drejtoria e Harmonizimit për Menaxhimin Financiar, Kontrollin dhe Kontabilitetin
NJQP	Njësi e Qeverisjes së Përgjithshme
NJQQ	Njësi e Qeverisjes Qendrore
NJQV	Njësi e Qeverisjes Vendore
GMS	Grupi për Menaxhimin Strategjik
RSH	Republika e Shqipërisë

LISTA E TABELAVE

TABELA 1. INDIKATORËT DHE BURIMET E TË DHËNAVE SIPAS DREJTORIVE NË MINISTRINË E FINANCAVE DHE EKONOMISË	6
TABELA 2. RANKIMI I MINISTRIVE TË LINJËS SIPAS INDIKATORËVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2018.....	7
TABELA 3. RANKIMI I NJËSIVE SHPENZUESE ME BUXHET TË MADH SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2018	8
TABELA 4. RANKIMI I BASHKIVE KRYESORE QENDËR QARKU, SIPAS INDIKATORËVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2018	8
TABELA 5. RANKIMI I BASHKIVE TË TJERA QË KANË NJËSI AUDITIMI, SIPAS INDIKATORËVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2018	9
TABELA 6. RANKIMI I BASHKIVE QË NUK KANË NJËSI AUDITIMI, SIPAS INDIKATORËVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2018	10
TABELA 7. RANKIMI I INSTITUCIONEVE TË PAVARURA SIPAS INDIKATORËVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2018	10
TABELA 8. RANKIMI I GRUPIT 87, NË VARËSI TË KËSHILLIT TË MINISTRAVE SIPAS INDIKATORËVE TË PERFORMANCËS	11
TABELA 9. VLERËSIMI PËRFUNDIMTAR I NJËSIVE TË AUDITIMIT TË BRENDSHËM PËR VITIN 2018	38
TABELA 10. TË DHËNA PËR AUDITUESIT E BRENDSHËM	51
TABELA 11. GJETJET SIPAS SISTEMEVE PËR VITIN 2018.....	54
TABELA 12. REKOMANDIMET SIPAS LLOJIT PËR VITIN 2018	55

LISTA E GRAFIKËVE

GRAFIKU 1. NUMRI I NJQP-VE QË KANË PLOTËSUAR PYETËSORIN E VETËVLERËSIMIT PËR VITIN 2018	16
GRAFIKU 2. VITET E EKSPERIENCËS SI AB	52
GRAFIKU 3. PROFILI I EDUKIMIT TË AB	52
GRAFIKU 4. REALIZIMI I ANGAZHIMEVE TË AUDITIMIT, TË NDARA SIPAS LLOJIT	53
GRAFIKU 5. NIVELI I ZBATIMIT TË REKOMANDIMEVE NË VITE.....	55
GRAFIKU 6. FUNKSIONIMI I NJAB SIPAS AKTEVE LIGJORE	58
GRAFIKU 7. IDENTIFIKIMI, VLERËSIMI DHE MENAXHIMI I RISQVEVE NGA NJAB.....	59
GRAFIKU 8. IDENTIFIKIMI DHE VLERËSIMI I KONTROLLEVE	59
GRAFIKU 9. VLERËSIMI I BRENDSHËM I CILËSISË SË VEPRIMTARISË AUDITUESE	60

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Raporti Vjetor mbi Funksionimin e Sistemit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik në Njësitë e Qeverisjes së Përgjithshme është përgatitur në bazë të raporteve individuale vjetore të njërive të qeverisjes së përgjithshme mbi përshtatshmërinë dhe funksionimin e sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe auditimit të brendshëm gjatë vitit 2018.

Qëllimi i këtij raporti është ofrimi i informacionit mbi aktivitetet dhe rezultatet e arritura nga përfituesit e fondeve publike gjatë procesit të ngritjes, zhvillimit dhe forcimit të sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe funksionit të auditimit të brendshëm. Gjithashtu, në raport, paraqiten pikat e forta dhe të dobëta të sistemit si dhe rekomandimet në kuadër të zhvillimit dhe përmirësimit të mëtejshëm të tij. Ai merr në konsideratë objektivat e parashikuara në shtyllën pesë të Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike 2014-2020, mbi reformat në fushën e kontrollit të brendshëm. Ky dokument strategjik artikulon angazhimin e qeverisë mbi zbatimin e një sërë reformash të koordinuara në fushën e Menaxhimit të Financave Publike, të cilat kanë për qëllim rritjen e llogaridhënies dhe sigurimin e menaxhimit të shëndoshë financiar dhe qeverisjen e mirë, duke përmirësuar efikasitetin dhe efektivitetin në menaxhimin e fondeve publike në Republikën e Shqipërisë.

Përsa i përket sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit, si shtylla e parë e Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik, evidentohet një rritje ndërgjegjësimit e njërive të qeverisjes së përgjithshme në lidhje me rëndësinë e implementimit të instrumentave të kontrollit të brendshëm. Nga 149 njësi publike, të cilave i'u është dërguar për plotësim pyetësori i vetëvlerësimit mbi sistemin e menaxhimit financiar dhe kontrollit, 96% prej tyre (143 prej tyre) kanë raportuar pranë Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë. Vlen të theksojmë se, në vijim të procesit të rëndësishëm të implementimit të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike si dhe në kuadër të rekomandimeve të vazhdueshme të organizmave ndërkombëtare, në grupin e institucioneve të analizuar, janë përfshirë dhe 15 institucione varësie më buxhet të madh, me qëllim sigurimin e një pamje më të qartë të progresit. Pjesa më e madhe e institucioneve kanë respektuar afatin kohor të dërgimit të raportit vjetor dhe deklaratës së cilësisë si dhe i kanë paraqitur ato në formatin e duhur. Gjithashtu, pyetësorët e vetëvlerësimit, në përgjithësi, kanë pasqyruar një informacion të plotë, gjithëpërfshirës në lidhje me statusin e implementimit si dhe të arsyetuar me evidenca mbështetëse konkrete, duke evidentuar faktin se përfituesit e fondeve publike janë më të informuar dhe kuptojnë më mirë sistemet e kontrollit të brendshëm. Në bazë të analizës së pyetësorëve të vetëvlerësimit si dhe të monitorimeve të vazhdueshme të stafit të DH/MFKK-së, sistemet e kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes së përgjithshme vlerësohen pjesërisht efektiv, bazuar në 17 parimet e modelit COSO.

Veprimtaria e auditimit të brendshëm në sektorin publik është analizuar bazuar në konsolidimin e të dhënave të raporteve vjetore të veprimtarisë së njërive të auditimit të brendshëm (NJAB), që funksionojnë në sektorin publik. Gjatë vitit 2018 kanë funksionuar 127 njësi të auditimit të brendshëm, të cilat kryejnë shërbimin e tyre në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Gjatë këtij viti, vihet re një rritje e numrit të NJAB (8 njësi më shumë se në vitin 2017) dhe evidentohet se shërbimi i auditimit të brendshëm nuk shtrihet në të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme, konkretisht në 35 njësi publike nuk realizohet shërbimi i auditimit të brendshëm (7 bashki, 13 institucione të pavarura dhe 15 njësi të tjera publike) me asnjë nga format e përcaktuara me kuadrin rregullator. Ndërkohë, realizimi i planit vjetor të angazhimeve të auditimit të brendshëm është në masën 99% (planifikuar 1,240 dhe realizuar 1,232 angazhime auditimi). Audituesit e brendshëm, gjatë realizimit të veprimtarisë së tyre, kanë evidentuar problematika të ndryshme në të gjithë sistemin e kontrollit të brendshëm, kanë dhënë opinionet dhe rekomandimet përkatëse për përmirësimin e funksionimit të sistemit, për mirëmenaxhimin e fondeve publike dhe përdorimin e tyre me ekonomi, efikasitet dhe efektivitet. Gjithashtu, konstatohet se gjetjet me dëm ekonomik, për vitin 2018, kanë një ulje të konsiderueshme krahasuar me gjetjet e vitit të mëparshëm, gjë e cila është ndikuar nga fryma gjithnjë e në rritje e menaxhimit për të luftuar korrupsionin, nga rritja e aftësisë profesionale të audituesve të brendshëm, si dhe nga thellimi i njohurive në fushat specifike ku ata operojnë.

Zhvillimet kryesore në fushën e kontrollit të brendshëm për vitin 2018, paraqiten si më poshtë:

- Nga 149 njësi të qeverisjes së përgjithshme, të cilat janë marrë në analizë, vetëm 121 prej tyre e kanë paraqitur planin e zhvillimit të menaxhimit financiar dhe kontrollit pranë DH/MFKK-së, pavarësisht se evidentohet që një pjesë e aktiviteteve të parashikuara janë të fokusuara në përmirësimin e performancës financiare apo të çështjeve teknike të njësisë dhe një pjesë e vogël e tyre është fokusuar në ndërmarrjen e aktiviteteve për ngritjen dhe zhvillimin e sistemeve efektive të kontrollit të brendshëm.
- Nga analiza e 143 pyetësorëve të vetëvlerësimit të njësive të sektorit publik, rezulton se në përgjithësi, institucionet kanë pasqyruar një informacion të plotë, gjithëpërfshirës në lidhje me statusin e implementimit si dhe të arsyetuar me evidenca mbështetëse konkrete, duke u karakterizuar nga një nivel efektiviteti prej 72% (ky tregues është përcaktuar nga mesatarja e efektivitetit të treguesit të performancës të MFKK-së “Gjithëpërfshirja dhe rregullsia e raportimit vjetor mbi sistemin e kontrollit të brendshëm” për ministritë e linjës, njësitë e vetëqeverisjes vendore, institucionet e pavarura, Grupit 87 të Kryeministrit dhe njësive shpenzuese me buxhet të madh). Gjithsesi, theksojmë se për shkak të ndryshimeve të pyetësorit të vetëvlerësimit këtë vit dhe pavarësisht realizimit të 4 seancave sqaruese trajnimi në lidhje me pyetësorin (me 130 pjesëmarrës), ende ka nevojë për një ndërgjegjësim më të lartë të institucioneve në lidhje me mënyrën dhe rëndësinë e plotësisht të tij, në kuadër të paraqitjes së situatës reale të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike.
- Gjatë analizimit të pyetësorëve si dhe gjatë monitorimeve të vazhdueshme të stafit të DH/MFKK-së mbi vlerësimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm për vitin 2018, u vu re se institucionet kanë krijuar kushtet e përshtatshme për një mjedis kontrolli efektiv me të gjithë elementët përbërës të tij (struktura organizative të miratuara, rregullore të brendshme, sistem të politikave të burimeve njerëzore, etj), por ende shfaqen problematika në disa elementë të sistemit të MFK-së, si: në procesin e menaxhimit të riskut, përcaktimin e saktë dhe të dokumentuar të rrjedhës së proceseve të punës, mungesës së procedurave të shkruara në lidhje me mënyrën e raportimit brenda institucionit si dhe me njësitë e varësisë, etj.
- Pjesa më e madhe e institucioneve nuk ka të përcaktuara mekanizma të mirëorganizuar dhe funksionale të procesit të menaxhimit të riskut, efekt që pasqyrohet edhe në rezultatet e treguesve të performancës së buxhetit dhe thesarit, duke shfaqur mangësi gjatë lidhjes dhe zbatimit të kontratave, parashikimit të likuiditeteve që çojnë në tejkalimin e planit mujor të arkës si edhe rritjen e nivelit të detyrimeve të prapambetura.
- Vihet re se, në shumicën e rasteve, rregullorja e brendshme nuk është e përditësuar dhe në përputhje me ndryshimet e fundit strukturore të institucionit. Mungesa e një rregulloreje të përditësuar çon në mospërcaktimin e qartë të përgjegjësive dhe funksioneve brenda institucionit, linjave të raportimit, ndarjen e detyrave si dhe delegimin.
- Në vitin 2018, janë trajnuar 140 persona, nëpërmjet trajnimeve apo seminareve të organizuar në kuadër të rritjes së kapaciteteve dhe ndërgjegjësimin të administratës publike, mbi rolin dhe rëndësinë e zbatimit të MFK-së. Gjithashtu, 320 auditues të brendshëm të certifikuar në detyrë kanë ndjekur trajnimin e vijueshëm profesional, të organizuar nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë, ose e shprehur në përqindje 100% e audituesve të brendshëm që e kanë këtë detyrim ligjor. Tematikat e trajtuara në këtë program trajnimi lidhur me kontrollin e brendshëm kanë ndikuar pozitivisht në fokusimin e auditimeve për vlerësimin e këtyre sistemeve në njësitë publike.

- Niveli i lartë menaxherial dhe punonjësit e konsiderojnë sistemin e MFK-së të lidhur vetëm me proceset financiare, gjë që pengon ngritjen dhe zhvillimin e duhur dhe gjithëpërfshirës të sistemit.
- Kontrollat e brendshme nuk shihen si të përfshira në aktivitetet e përgjithshme të njësive publike dhe si një detyrim për të gjithë punonjësit, por përkundrazi, sistemi i MFK-së perceptohet si një aktivitet i ri dhe shtesë që duhet të ndërmerret nga një person i caktuar.
- Ka mungesë të procedurave të shkruara në lidhje me procesin e identifikimit të risqeve, kryesisht të risqeve që kanë të bëjnë me korrupsionin apo mashtrimin, gjë që bën që menaxhimi të mos jetë i angazhuar në trajtimin e tyre, dhe rrjedhimisht, kontrollat e brendshme në proceset e ndryshme të punës nuk janë të bazuara në risk.
- Ekziston një mungesë e konsiderueshme e koordinimit dhe komunikimit në lidhje me arritjen e objektivave dhe treguesve të performancës midis institucioneve eprorë dhe njësive të tyre të varësisë, gjë e cila mund të përmirësohet nëpërmjet organizimit të trajnimeve të përbashkëta të këtyre njësive publike, për të siguruar një informacion sa më të konsoliduar dhe gjithëpërfshirës.
- Në vijim të miratimit të akteve nënligjore, në kuadër të përmirësimit të fushës së raportimit financiar dhe kontabilitetit në sektorin publik, si dhe pavarësisht vështirësive në zbatimin e këtyre akteve, nga analiza e institucioneve që kanë paraqitur pasqyrat financiare pranë strukturës përkatëse në MFE, pjesa më e madhe e tyre i kanë plotësuar ato në kohën e duhur dhe me formatin e duhur.
- Lidhur me sistemin e raportimit të shkeljeve të mundshme të rregullave apo rasteve të mashtrimit, theksojmë se në institucione ekzistojnë procedurat ligjore dhe strukturat përkatëse të sinjalizimit, por nga mungesa e të dhënave konkrete të rasteve të shkeljeve në lidhje me korrupsionin dhe mashtrimin, evidentohet një nivel i ulët i zbatimit të këtyre procedurave dhe efektivitetit të tyre në institucion.
- Pavarësisht se në pyetësorët e vetëvlerësimit, institucionet shprehën se kanë regjistër risku dhe e përditësojnë atë, audituesit e brendshëm evidentojnë se njësitë publike nuk kanë identifikuar aktivet dhe nuk kanë hartuar regjistrin e saktë të tyre, si një faktor i rëndësishëm për mirëadministrim dhe mirëmenaxhim të pronës publike.
- Audituesit e brendshëm evidentojnë se faktor kyç për realizimin e përgjegjësive dhe arritjen e objektivave të njësive publike janë plotësimi i vendeve vakante me staf të kualifikuar në përputhje me kriteret ligjore të përcaktuara, përcaktimi i qartë i detyrave dhe vlerësimi real i performancës së tyre.
- Audituesit e brendshëm gjatë angazhimeve kanë vlerësuar me risk të lartë sistemin e prokurimeve, blerjeve dhe investimeve, sistemin e administrimit të aseteve, sistemin e koncesioneve, ankandeve dhe administrimit të pronës dhe sistemin e menaxhimit financiar dhe kontrollit.
- Gjetje me dëm ekonomik llogariten në masën 4.332,5 milionë lekë, por krahasuar me vitin e mëparshëm është në nivel më të ulët (7.848,5 milionë lekë viti 2017). Në sistemin e prokurimeve publike është evidentuar nga audituesit vlera më e madhe e gjetjeve për shkeljet e konstatuara.
- Niveli i pranimit të rekomandimeve nga subjektet e audituara evidentohet në masën 99,8% dhe niveli i zbatimit të rekomandimeve nga ana e subjekteve të audituara është në masën 57% ose 2% më shumë se niveli i zbatimit të rekomandimeve të vitit 2017.
- Njësitë e Auditimit të Brendshëm kanë evidentuar 20 raste të shkeljeve, të cilat kanë nevojë për investigim të mëtejshëm në njësi të specializuara si: Drejtoria e Inspektimit Financiar në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë, prokuroritë e rretheve përkatëse, Agjensia e Prokurimit Publik dhe Drejtoria e Hetimit Tatimor.

Çështjet për adresim në të ardhmen lidhur me kontrollin e brendshëm janë si më poshtë vijon:

- Zhvillimi i planifikimit strategjik, sidomos në kuadër të koordinimit të planifikimit strategjik dhe atij operacional, lidhjes së objektivave strategjike dhe programeve, si dhe të parashikimit të fondeve të nevojshme financiare për implementimin e tyre.
- Zhvillimi i konceptit të përgjegjshmërisë menaxheriale dhe krijimi i parakushteve me qëllim përcaktimin e autoriteteve dhe përgjegjësive të qarta për përdorimin dhe menaxhimin e fondeve buxhetore në mënyrë objektive.
- Zhvillimi dhe përmirësimi i mekanizmave të kontrollit, veçanërisht në proceset e ciklit të buxhetit, duke përfshirë proceset e planifikimit, programimit, dhe ekzekutimit të planeve financiare, si dhe në procesin e prokurimit dhe kontraktimit, duke theksuar kryesisht zhvillimin e kontrolleve ex-ante (për shembull: kryerjen e analizave dhe vlerësimeve të ndikimit të projekteve të propozuara mbi fondet publike, apo përcaktimin e kriterëve të qarta për alokimin e fondeve, etj) dhe kontrolleve ex-post (si kontrolle në vend, etj.).
- Krijimi i regjistrave dhe sistemeve të raportimit, veçanërisht të sistemeve të kontabilitetit, për të siguruar informacion të detajuar mbi kostot, të ardhurat, të drejtat, detyrimet dhe rezultatet e arritura, si dhe për planifikimin dhe ekzekutimin më të mirë të buxhetit, kontrollin e kostove dhe të detyrimeve të prapambetura, përcaktimin e kursimeve të mundshme dhe krijimin e racionalizimit dhe efikasitetit të nevojshëm në punë.
- Implementimi me sukses i reformës së kontabilitetit të sektorit publik, nëpërmjet përmirësimit të bazës rregullatore në fushën e kontabilitetit të sektorit publik, në përputhje me Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit të Sektorit Publik (IPSAS).
- Miratimi i një dokumenti politikash mbi Zhvillimin e Mëtejshëm të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik në Shqipëri, për periudhën 2020-2024, i cili do të përcaktojë të gjitha prioritetet, objektivat, aktivitetet, arritjet, sfidat, treguesit e performancës dhe planet e veprimit të vendit tonë në fushën e kontrollit të brendshëm publik për periudhën.
- Angazhimi i audituesve të brendshëm në vlerësimin e proceseve të vendimmarrjes, vendimeve strategjike dhe operacionale, mbikëqyrjen e menaxhimit të riskut, promovimin e etikës dhe vlerave të përshtatshme brenda organizatës, sigurimin e menaxhimit efektiv organizativ të performancës dhe llogaridhënies.
- Njësitë e auditimit të brendshëm duhet të monitorojnë në vazhdimësi nivelin e zbatimit dhe cilësinë e rekomandimeve të dhëna, me qëllim që realizimi i shërbimit të auditimit të shihet si vlerë e shtuar nga titullarët e njësive publike dhe të gjithë grupet e interesit.
- Komunikimi me njësitë publike dhe monitorimi i vazhdueshëm i tyre për realizimin e shërbimit të auditimit të brendshëm në të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme.
- Realizimi i vlerësimeve të jashtme të cilësisë së veprimitarisë së auditimit të brendshëm në sektorin publik, për monitorimin e përputhjes së kësaj veprimtarie me standardet ndërkombëtare të pranuar.
- Bashkëpunimi me institucione të tjera kombëtare dhe ndërkombëtare për të menaxhuar programe sa më cilësore të trajnimit të vijueshëm profesional duke përfshirë në program tema që zhvillojnë kapacitetet profesionale të audituesve të brendshëm.

Në vija të përgjithshme, raporti përbëhet nga 5 kapituj kryesorë. Kapitulli i parë i raportit fokusohet në rezultatet nga vlerësimi i monitorimit të performancës së njësive publike. Në kapitullin e dytë trajtohet vlerësimi i sistemeve të Menaxhimit Financiar dhe Kontrollit në njësitë publike, bazuar në analizën e pyetësorëve të vetëvlerësimit të MFK-së, sipas 17 parimeve si dhe në konkluzionet e dala nga auditimet e brendshme. Kapitulli i tretë pasqyron rekomandimet e nxjerra nga DH/KBFP në vijim të rezultateve të gjeneruara nga analiza gjithëpërfshirëse e sistemit

të kontrollit të brendshëm. Kapitulli 4 paraqet gjetjet e evidentuara nga monitorimi në vend i zbatueshmërisë së standardeve të kontrollit të brendshëm dhe AB. Ndërsa, në kapitullin 5 pasqyrohen aktivitetet e ndërmarra nga DH/KBFP, në kuadër të mbështetjes së njësive të qeverisjes së përgjithshme për përmirësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm.

Analiza e detajuar e veprimtarisë së auditimit të brendshëm, rezultatet e evidentuara nga analiza e pyetësorit të vetëvlerësimit të AB dhe analiza e detajuar e performancës së njësive shpenzuese me buxhet të madh janë pasqyruar në seksionin e anekseve të këtij raporti.

KAPITULLI I- VLERËSIMI I MONITORIMIT TË PERFORMANCËS SË NJËSIVE TË QEVERISJES SË PËRGJITHSHME

Gjatë vitit 2018, Drejtoria e Përgjithshme e Harmonizimit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik në bashkëpunim me Drejtorinë e Përgjithshme të Buxhetit dhe Drejtorinë e Përgjithshme të Thesarit është angazhuar në rishikimin dhe përmirësimin e Metodologjisë për Monitorimin e Performancës së Sistemeve të Kontrollit të Brendshëm në Njësitë Publike, e cila është miratuar nëpërmjet Urdhrit nr. 117, datë 01.04.2019 “Për miratimin e metodologjisë për monitorimin e performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm të njësive publike”.

Qëllimi i këtij dokumenti të rëndësishëm është përshkrimi i metodologjisë standarde, që ndjek Ministria e Financave dhe Ekonomisë në kuadër të monitorimit të sistemit të kontrollit të brendshëm të njësive publike mbi bazë performance. Rishikimi dhe përmirësimi i kësaj metodologjie, vjen si nevojë për të analizuar, vlerësuar dhe monitoruar me detaje sistemin e kontrollit të brendshëm të njësive publike mbi bazë performance, si dhe për të adresuar problematikat gjatë zbatimit të saj.

Kjo metodologji dinamike, në përmirësim të vazhdueshëm që prej vitit 2013, bazohet në tregues të kombinuar, që ndihmojnë për të krijuar opinionin mbi performancën e sistemeve të kontrollit të brendshëm në njësitë e sektorit publik. Më konkretisht, në ndryshim nga metodologjia ekzistuese, janë rishikuar dhe shtuar tregues të rinj performance, të cilët janë përgjegjës për vlerësimin e performancës së institucioneve në fushat më sensitive, si prokurimet apo parandalimi i krijimit të detyrimeve të prapambetura. Treguesit janë ndarë në dy grupe që i korrespondojnë përkatësisht planifikimit, zbatimit dhe ekzekutimit të buxhetit dhe treguesit për implementimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm, për të cilët ka ndryshuar edhe mënyra e pikëzimit dhe matjes së tyre. Këta tregues masin dhe analizojnë në mënyrë reale ndikimin, efektet, rezultatet dhe përfundimet e procesit të vlerësimit të performancës dhe paraqesin me transparencë realitetin e sistemeve të kontrollit për të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Konkretisht, metodologjia përmban 18 tregues performance, të cilët klasifikohen si më poshtë vijon:

Tabela 1. Indikatorët dhe burimet e të dhënave sipas Drejtorive në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë

Drejtoria e Përgjithshme e Buxhetit	Drejtoria e Përgjithshme e Thesarit	Drejtoria e Harmonizimit të MFKK	Drejtoria e Harmonizimit të AB
1. Realizimi i shpenzimeve buxhetore (në %)	1. Të gjitha faturat janë dërguar në kohë për pagesë pranë degës përkatëse të thesarit	1. Hartimi me cilësi i Planit të Veprimit të MFK-së dhe paraqitja brenda afateve kohore të përcaktuara	1. Organizimi i NJAB-ve dhe kapacitetet e AB
2. Realizimi i shpenzimeve buxhetore sipas klasifikimit ekonomik (në %)	2. Faturat e detyrimeve të prapambetura janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit për regjistrimin në SIFQ si shpenzime të periudhave të ardhshme (llogaria ekonomike 486) ¹	2. Gjithëpërfshirja dhe rregullsia e raportimit vjetor mbi sistemin e kontrollit të brendshëm	2. Cilësia e përgatitjes së planifikimit strategjik dhe vjetor nga NJAB-të

¹ Sqarojmë se, ky tregues lidhur me përshkrimin e situatës së menaxhimit të detyrimeve të prapambetura nuk është përfshirë në analizën e përgjithshme të performancës për këto njësi, për arsye se struktura përgjegjëse për gjenerimin e këtyre të dhënave evidenton se ka ende mangësi në raportimin e kryer nga njësitë publike.

3. Reduktimi i nivelit të detyrimeve të prapambetura	3.Të gjitha kontratat janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit	3.Efektiviteti i mekanizmave bazë të përgjegjshmërisë menaxheriale në njësitë e sektorit publik	3.Cilësia e përgatitjes së Raportit vjetor të NJAB-ve
4.Realizimi i shpenzimeve kapitale	4.Numri i urdhër prokurimeve të paautorizuara		4.Zbatimi i rekomandimeve të AB-së
5. Investimet kapitale shumëvjeçare janë hedhur në sistem sipas planit kontraktual të disbursimit	5.Kufizimi i avancimit të planit mujor të arkës		
	6.Paraqitja, nënshkrimi dhe respektimi i afatit kohor të dorëzimit të pasqyrave financiare sipas kuadrit ligjor në fuqi		

Bazuar në vlerësimet e indikatorëve të mësipërm nga drejtoritë përkatëse, është realizuar rankimi i ministrive të linjës, bashkive, institucioneve të pavarura dhe njërive shpenzuese me buxhet të madh për vitin 2018, si më poshtë vijon:

✓ **Rankimi i Ministrive të Linjës**

Tabela 2. Rankimi i Ministrive të Linjës sipas indikatorëve të performancës për vitin 2018.

Rankimi	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2018 (nga 68 pikë gjithsej)
1	Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë	53
1	Ministria e Brendshme	53
2	Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë	51
3	Ministria e Financave dhe Ekonomisë	50
4	Ministria e Kulturës	49
5	Ministria e Mbrojtjes	48
6	Ministria e Drejtësisë	45
6	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	45
6	Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale	45
7	Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural	43
8	Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme	35

✓ **Rankimi i njërive shpenzuese me buxhet të madh**

Në vijim të procesit të rëndësishëm të implementimit të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike si dhe në kuadër të rekomandimeve të vazhdueshme të organizmave ndërkombëtare, DH/MFKK ka zgjeruar gamën e institucioneve që plotësojnë pyetësonin e

vetëvlerësimit të MFK-së, duke përfshirë një grup institucionesh varësie, me qëllim sigurimin e një pamje më të qartë të progresit. Për këtë arsye, janë përzgjedhur 15 institucione publike bazuar në dy kritere:

- Totali i buxhetit të miratuar të njësisë publike për vitin 2018 është të paktën sa 10% e totalit të buxhetit të grupit; dhe/ose
- Totali i buxhetit të miratuar të njësisë publike për vitin 2018 është të paktën 1 miliard lekë.

Analiza e detajuar e treguesve të performancës për këto institucione paraqitet në Aneksin numër 1 të këtij raporti.

Tabela 3. Rankimi i njësive shpenzuese me buxhet të madh sipas treguesve të performancës për vitin 2018

Rankimi	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2018 (nga 64 pikë gjithsej)
1	Qendra Spitalore Universitare "Nënë Tereza"	52
2	Drejtoria e Përgjithshme e Doganave	48
3	Fondi i Sigurimit të detyrueshëm të Kujdesit Shëndetësor	46
4	Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve	45
4	Instituti i Sigurimeve Shoqërore	45
5	Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve	43
5	Autoriteti Rrugor Shqiptar	43
6	Agjencia për Zhvillim Bujqësor dhe Rural	42
7	Spitali Universitar i Traumës	40
7	Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit	40
8	Shërbimi Kombëtar i Punësimit	38
9	Agjencia e Trajtimit të Pronave *	37
9	Autoriteti Kombëtar i Ushqimit	37
10	Garda e Republikës*	34
11	Agjencia Kombëtare e Ujësjetës Kanalizimeve*	22

*Njësi publike me buxhet të madh të cilat nuk kanë krijuar njësi auditimi të brendshëm

✓ **Rankimi i bashkive që kanë njësi auditimi në strukturë**

Tabela 4. Rankimi i Bashkive kryesore qendër qarku, sipas indikatorëve të performances për vitin 2018

Rankimi	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2018 (nga 64 pikë gjithsej)
1	Bashkia Shkodër	47
2	Bashkia Korçë	45
3	Bashkia Lezhë	44
4	Bashkia Kukës	42
5	Bashkia Fier	41
6	Bashkia Elbasan	40
6	Bashkia Tiranë	40
7	Bashkia Durrës	39
8	Bashkia Berat	36

8	Bashkia Dibër	36
8	Bashkia Gjirokastrë	36
9	Bashkia Vlorë	34

Tabela 5. Rankimi i Bashkive të tjera që kanë njësi auditimi, sipas indikatorëve të performances për vitin 2018

Rankimi	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2018 (nga 64 pikë gjithsej)
1	Bashkia Këlcyrë*	47
1	Bashkia Libohovë*	47
2	Bashkia Dropull	43
3	Bashkia Vau Dejës	42
4	Bashkia Lushnjë	41
5	Bashkia Patos	40
6	Bashkia Divjakë	39
6	Bashkia Fushë Arrëz	39
6	Bashkia Përmet*	39
6	Bashkia Tropojë	39
7	Bashkia Memaliaj	38
7	Bashkia Pustec*	38
8	Bashkia Finiq*	37
9	Bashkia Bulqizë	36
9	Bashkia Kuçovë	36
9	Bashkia Sarandë	36
9	Bashkia Shijak	36
10	Bashkia Librazhd	35
10	Bashkia Mirditë	35
10	Bashkia Pogradec	35
10	Bashkia Roskovec	35
10	Bashkia Tepelenë	35
11	Bashkia Kamëz	34
12	Bashkia Cërrik	33
12	Bashkia Devoll	33
12	Bashkia Mallakastër	33
13	Bashkia Krujë	32
13	Bashkia Maliq	32
13	Bashkia Selenicë	32
13	Bashkia Ura Vajgurore	32
13	Bashkia Vorë	32
14	Bashkia Himarë	30
14	Bashkia Peqin	30
15	Bashkia Gramsh	29
15	Bashkia Kavajë	29
16	Bashkia Prrenjas	28
17	Bashkia Kolonjë	27

18	Bashkia Klos	25
18	Bashkia Skrapar	25
19	Bashkia Kurbin	24
19	Bashkia Malësi e Madhe	24
19	Bashkia Mat	24

*Bashki që realizojnë shërbimin e auditimit të brendshëm me akt-marrëveshje me njësi auditimi të njërive të tjera publike

✓ **Rankimi i bashkive që nuk kanë njësi auditimi në strukturë**

Tabela 6. Rankimi i Bashkive që nuk kanë njësi auditimi, sipas indikatorëve të performances për vitin 2018

Rankimi	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2018 (nga 48 pikë gjithsej)
1	Bashkia Has	37
2	Bashkia Pukë	29
3	Bashkia Poliçan	25
4	Bashkia Belsh	22
5	Bashkia Konispol	16
6	Bashkia Delvinë	12
6	Bashkia Rrogozhinë	12

✓ **Rankimi i institucioneve të pavarura dhe Grupit 87 në varësi të Kryeministrit**

Tabela 7. Rankimi i institucioneve të pavarura sipas indikatorëve të performancës për vitin 2018

Rankimi	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2018 (nga 68 pikë gjithsej)
1	Agjencia për Mbështetje për Shoqërinë Civile*	60
2	Shkolla e Magistraturës*	59
2	Autoriteti i Konkurrencës*	59
3	Qendra Kombëtare e Kinematografisë*	56
4	Zyra e Administrimit të Buxhetit Gjyqësor ≠	55
5	Shërbimi Informativ Shtetëror ≠	53
6	Instituti i Statistikave ≠	51
7	Kuvendi≠	49
7	Këshilli Kombëtarë i Kontabilitetit*	49
8	Prokuroria e Përgjithshme≠	48
9	Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale	46
10	Kontrolli i Lartë Shtetëror	43
11	Komisioneri për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil	42
12	Agjencia Telegrafike Shqitare	39
12	Inspektorati i Lartë i Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesave	39
13	Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave ≠	38
13	Autoriteti për të Drejtën e Informimit mbi dokumentet ish-sigurimit*	38

13	Këshilli i Lartë Gjyqësor (ish - ZABGJ dhe KLD)≠	38
14	Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi	36
15	Komisioni Qendror i Zgjedhjeve	35
16	Akademia e Shkencës	34
16	Avokati i Popullit	34
16	Gjykata Kushtetuese	34
16	Komisioni i Pavarur i Kualifikimit	34
16	Kolegji i Posaçëm i Apelit	34
17	Komisioni i Prokurimit Publik	33
17	Komisionerët Publik	33
18	Kryeministria	32
19	Instituti i Studimeve të Krimeve të Komunizmit	31
20	Presidenca	30

*Institucione që kanë një marrëveshje me një institucion tjetër për të realizuar auditimin e brendshëm.

≠Institucionet që kanë njësi auditimi.

Institucionet, të cilat nuk e kanë realizuar shërbimin e auditimit të brendshëm as me marrëveshje dhe nuk kanë as njësi auditimi, janë vlerësuar me 0 pikë, pasi kemi të bëjmë me një detyrim ligjor.

Tabela 8. Rankimi i Grupit 87, në varësi të Këshillit të Ministrave sipas indikatorëve të performancës

Rankimi	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2018 (nga 68 pikë gjithsej)
1	Agjencia e Ofrimit të Shërbimeve Publike të Integruara (ADISA) ≠	44
2	Autoriteti Kombëtar për Çertifikimin Elektronik dhe Sigurinë Kibernetike ≠	43
3	Agjencia e Zhvillimit të Territorit	40
4	Agjencia e Prokurimit Publik	38
5	Agjencia për Hapje, Dialog dhe Bashkëqeverisje	37
5	Drejtoria e Sigurimit të Informacionit të Klasifikuar	37
6	Komiteti Shtetëror i Kulteve*	36
7	Komiteti Shtetëror i Minoriteteve*	33
7	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore*	33
7	Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit	33
7	Shkolla Shqiptare e Administratës Publike	33
8	Agjencia Kombëtare për Diasporën	30
8	Autoriteti Shtetëror Gjeohapsinor (ASIG) ≠	30
9	Agjencia Autonome e Auditimit të Fondeve të Bashkimit Evropian*	28
10	Inspektoriati Qendror	26
10	Departamenti i Administratës Publike	26
11	Qendra kundër Ekstremizmit të Dhunshëm dhe Radikalizmit*	20

*Institucione që nuk kanë investime për vitin 2018, për të cilat nuk mund të gjenerohen të dhëna.

≠Institucionet që kanë njësi auditimi

Një vështrim i përgjithshëm për treguesit kryesorë të analizuar për ministrinë e linjës, bashkitë, institucionet e pavarura dhe Grupin 87 në varësi të Kryeministritë paraqitet si vijon:

1.1 Analiza për treguesit e performancës:

1. Treguesi i parë i analizuar nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Të gjitha faturat janë dërguar në kohë për pagesë pranë degës përkatëse të thesarit”**, i cili përcakton numrin e faturave të dërguara në thesar për pagesë pas afatit kohor prej 30 ditësh kundrejt numrit total të faturave të dërguara për pagesë. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 1.62 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 40.5 %), duke reflektuar një situatë relativisht problematike në këtë fushë për të gjitha grupet e institucioneve. Kryesisht, arsyet e mosdërgimit në kohë të faturave në thesar vijnë për shkak se furnitorët nuk paraqesin faturat në kohë në institucion, dokumentacioni mbështetës i dërguar nuk është i plotë ose i saktë si dhe ndodh që shpesh të ketë vonesa në lidhje me dërgimin e të dhënave bankare të furnitorit. Për këtë tregues, grupi i institucioneve që shfaq më shumë problematika janë njësitë e vetëqeverisjes vendore, të cilët janë vlerësuar më pak se sa grupet e tjera.
2. Një tregues tjetër i analizuar nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Të gjitha kontratat janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit”**, i cili përcakton numrin e kontratave të dërguara pranë degëve të thesarit pas tre ditëve nga data e nënshkrimit të tyre kundrejt numrit total të kontratave të dërguara në thesar. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 0.62 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 15.5%), duke reflektuar për një situatë problematike në njësitë e marra në analizë. Të gjitha grupet e institucioneve paraqesin mangësi në këtë fushë, kryesisht ministritë e linjës, të cilat janë vlerësuar mesatarisht me 0.1 pikë. Ndërkohë, arsyet për mosrealizimin e këtij treguesi vijnë kryesisht si pasojë e mungesës së disponibilitetit të personave, të cilët nënshkruajnë kontratën, duke shkaktuar vonesa në dërgimin e tyre. Gjithashtu, afati ditor prej 3 ditësh për dërgimin e kontratave në thesar është praktikisht i pamundur për t'u zbatuar nga institucionet, të cilat nënshkruajnë dhe menaxhojnë një numër shumë të madh kontratash.
3. Treguesi **“Numri i urdhër-prokurimeve të paautorizuara”** paraqet numrin e urdhër-prokurimeve të paautorizuara kundrejt shumës totale të urdhër-prokurimeve të dërguara për pagesë në thesar. Për vitin 2018, ky tregues paraqet një performancë shumë të kënaqshme për të gjitha grupet e institucioneve, veçanërisht për institucionet e pavarura, të cilat janë vlerësuar maksimalisht me 4 pikë. Njësitë publike kanë detyrimin të paraqesin urdhër-prokurimet në Agjencinë e Prokurimeve Publike me autorizimin e Thesarit. Kryesisht, ato pak raste të cilat shfaqin problematika, vijnë për shkak të mungesës ose mospërputhjes së dokumentacionit mbështetës. Rezultati evidenton faktin se pothuajse të gjitha njësitë janë efieiente dhe efektive në mbarëvajtjen e procesit të dërgimit të urdhër-prokurimeve të autorizuara në thesar.
4. Një tjetër tregues i marrë në analizë nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Kufizimi i avancimit të planit mujor të arkës”**, i cili përcakton vlerën e avancimeve të kryera gjatë vitit nga njësitë shpenzuese kundrejt totalit të planit vjetor të arkës. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 3.7 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 92.5%), duke reflektuar për një situatë shumë pozitive për këtë fushë për të gjitha institucionet e marra në analizë, veçanërisht për njësitë e vetëqeverisjes vendore, që janë vlerësuar maksimalisht. Problematikat në këtë tregues vijnë për shkak të situatave emergjente të paparashikuara të institucioneve si dhe mungesës së parashikimit të duhur të fluksit të mjeteve monetare, për shkak se njësitë nuk raportojnë në intervale kohore të shpeshta në Drejtorinë e Përgjithshme të Thesarit. Në bazë të analizës së kryer, evidentohet nevoja e parashikimit mujor të fluksit të mjeteve monetare nga institucionet si dhe dërgimin e këtij informacioni pranë strukturave përgjegjëse në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë.
5. Treguesi i fundit i marrë në analizë nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Paraqitja, nënshkrimi dhe respektimi i afatit kohor të dorëzimit të pasqyrave financiare sipas kuadrit ligjor në fuqi”**, i cili mat respektimin e afatit kohor, nënshkrimin, përgatitjen dhe paraqitjen e pasqyrave financiare vjetore në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar në nivelin 3.8 pikë

nga 4 pikë të mundshme (ose 95 %), duke reflektuar një situatë shumë pozitive në këtë fushë. Gjatë vitit 2018, është miratuar Udhëzimi nr. 8, datë 09.03.2018 “Për procedurat e përgatitjes, paraqitjes dhe raportimit të pasqyrave financiare vjetore në njësitë e qeverisjes së përgjithshme”, i cili përcakton paraqitjen e pasqyrave financiare dhe afatet kohore ligjore për dorëzimin e pasqyrave financiare. Pavarësisht problematikave që kanë pasur institucionet në përshtatjen me udhëzimin e ri, pjesa më e madhe e institucioneve i kanë paraqitur pasqyrat financiare në kohën e duhur dhe me formatin e duhur.

6. Treguesi i parë i analizuar nga struktura përgjegjëse për buxhetin në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë është **“Realizimi i shpenzimeve buxhetore”**, i cili përcakton masën në të cilën janë realizuar shpenzimet buxhetore gjatë vitit kundrejt planit të buxhetit të miratuar nga Kuvendi. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 2.5 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 63%), duke reflektuar një performancë mesatarisht të mirë të tij për njësitë e marra në analizë. Rezultati evidenton faktin, se pjesa më e madhe e njësive janë eficientedhe efektive në përdorimin e buxhetit dhe realizimin e shpenzimeve të planifikuara për mbarëvajtjen e veprimtarisë së institucionit. Njësitë e vetëqeverisjes vendore kanë realizuar në shkallë kombëtare 49.8 miliard lekë, ku kryesisht pjesa e mosrealizimit të tyre lidhet me procedurat tenderuese të shpenzimeve kapitale dhe atyre për mallra dhe shërbime. Gjithashtu, arsyet për mosrealizimin e këtij treguesi vijnë kryesisht si pasojë e mosrealizimit të shpenzimeve për paga, sigurime në rastet kur nuk plotësohet struktura organizative me punonjës, nga mosrealizimi i shpenzimeve për mallra dhe shërbime apo nga mosrealizimi i fondeve për subvencione, kryesisht në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë. Në vijim, shtyrja e afateve të realizimit nga procesi i prokurimit, apo edhe nga vonesat në paraqitjen e dokumentacionit teknik e financiar për lëvrimin e fondeve janë faktorë të cilët ndikojnë në mosrealizimin e këtij treguesi.
7. Një tregues tjetër është **“Realizimi i shpenzimeve buxhetore sipas klasifikimit ekonomik”**, i cili mat diferencën midis buxhetit të miratuar dhe buxhetit faktik në fund të vitit për çdo grup të shpenzimeve buxhetore të ndara sipas klasifikimit ekonomik. Nga vlerësimi i kryer për këtë tregues, rezultati është 1.52 pikë ose 38%, duke paraqitur një nivel mesatar të performancës së njësive lidhur me këtë tregues. Për njësitë e vetëqeverisjes vendore, evidentohet se llogaritë me treguesin më të ulët janë ato të investimeve dhe subvencioneve, i cili lidhet me afatet kohore që në shumë raste tejkalohen duke vështirësuar realizimin në kohë të këtyre shpenzimeve. Në përgjithësi, për ato njësi, që paraqiten me një nivel të realizimit të shpenzimeve më të ulët se plani fillestar i miratuar në Kuvend, evidentojmë se shkaqet kryesore që ndikojnë në performancë konsistojnë në mosrealizimin e shpenzimeve për paga, sigurim si edhe rastet e mosplotësimit të punonjësve në organikë. Gjithashtu, mund të përmendim problematikat e krijuara nga mosrealizimi i shpenzimeve për “Mallra e shërbime”, për shkak të mosrealizimit të zërave të tillë si shpenzime për udhëtim e dieta për jashtë. Për institucionet në të cilat realizimi në fakt i fondeve paraqitet më i lartë se sa plani fillestar i miratuar në Kuvend, arsyeja është se gjatë vitit, këtyre institucioneve i janë shtuar fondet nëpërmjet akteve normative dhe nëpërmjet përdorimeve nga Fondi Rezervë i Buxhetit të Shtetit.
8. Treguesi **“Reduktimi i nivelit të detyrimeve të prapambetura”** paraqet diferencën e stokut 12 – mujour të detyrimeve të prapambetura të vitit buxhetor korrent me stokun 12-mujor të vitit paraardhës në raport me stokun 12 – mujour të vitit paraardhës. Për vitin 2018, ai është vlerësuar mesatarisht me 2.9 pikë (73 %), i cili tregon për një rritje të përgjithshme shumë të lehtë të stokut të detyrimeve të prapambetura krahasur me vitin 2017. Specifikisht, për ministritë, stoku 12 - mujour i detyrimeve të prapambetura për vitin 2018 është rritur me 8%, krahasuar me stokun e detyrimeve të vitit paraardhës 2017. Gjithashtu, theksojmë se Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Ministria e Drejtësisë dhe Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve rezultojnë me shkallën më të lartë të reduktimit të detyrimeve nga viti 2017 në vitin 2018, ndërsa ministria me rritjen më të madhe të

stokut të detyrimeve për vitin 2018 është Ministria e Mbrojtjes, për shkak se trashëgoi detyrimet e programit të Emergjencave Civile pas ristrukturimit të institucioneve.

9. Treguesi **“Realizimi i shpenzimeve kapitale”** paraqet devijimin nga plani i realizimit i shpenzimeve kapitale në një vit kundrejt shpenzimeve kapitale totale të planifikuara me ligjin e buxhetit vjetor në Kuvend. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 1.3 pikë (33 %), duke shfaqur një performancë jo të kënaqshme të njërive publike, duke qenë se paraqet një nivel të konsiderueshëm devijimi nga fondet e planifikuara. Nga të gjitha grupet e njësive të qeverisjes së përgjithshme të marra në analizë, njësitë e vetëqeverisjes vendore kanë devijimin më të lartë, në krahasim me ministritë e linjës dhe institucionet e pavarura. Për ato njësi, të cilat paraqesin një performancë shumë të ulët të realizimit të këtij treguesi, evidentohet se shkaqet kryesore janë të lidhura kryesisht me problematikat dhe vonesat që ndodhin gjatë kryerjes së procedurave të prokurimit.
10. **“Investimet kapitale shumëvjeçare janë hedhur në sistem sipas planit kontraktual të disbursimit”** është një tregues tjetër i rëndësishëm, i cili paraqet shumën totale të shpenzimeve për projektet e investimeve në periudhën e vlerësimit (një ose disave vjeçare) kundrejt shumës totale të planit shumëvjeçar të parashikuar për projektet. Njësitë e vetëqeverisjes vendore, nuk përfshihen në analizë për këtë tregues. Për periudhën analizuuese, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 1.5 pikë (ose 38 %) të nivelit referues. Ky rezultat paraqitet në nivele shumë të ulëta, duke evidentuar faktin se pothuajse të gjitha njësitë publike të marra në analizë shfaqin problematika përsa i përket parashikimit të fondeve në fillim të vitit buxhetor, gjë e cila ka sjellë diferenca apo devijime të mëdha të planeve buxhetore. Gjithashtu, rishikimi i buxhetit kryhet duke i kaluar fondet nga projektet me ecuri më të ulët në ato me ecuri më të lartë. Ecuria e ulët mund të jetë rezultat edhe i planifikimit të gabuar, ku nuk janë mbajtur parasysh faktorët që mund të pengojnë ecurinë e projektit gjatë vitit.
11. Treguesi i parë i analizuar nga struktura përgjegjëse për harmonizimin e menaxhimit financiar, kontrollin dhe kontabilitetin është **“Hartimi me cilësi i planit të veprimit të MFK-së dhe paraqitja brenda afateve kohore të përcaktuara”**, i cili përcakton respektimin e afatit kohor dhe cilësinë e përmbajtjes së Planit të Veprimit për ngritjen e sistemit të MFK-së në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 2.53 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 63.2 %), duke reflektuar një performancë mesatarisht të kënaqshme në këtë fushë për të gjitha grupet e institucioneve. Kryesisht, situata paraqitet më pozitive për institucionet e pavarura, për të cilat efektiviteti i këtij treguesi është 74 %. Planit i veprimit për MFK-në është një instrument i ri i sistemit të kontrollit të brendshëm dhe për këtë arsye, shumë institucione kanë pasur vështirësi në kuptimin e rëndësisë dhe në plotësimin e tij. Pavarësisht informimit dhe komunikimit të vazhdueshëm me institucionet në lidhje me objektivin dhe rëndësinë e planit të veprimit, vihet re një mungesë ndërgjegjësimi e tyre mbi mënyrën e marrjes së masave dhe ndjekjes së mëtejshme të zbatimit të tyre në lidhje me fushën e kontrollit të brendshëm. Gjithashtu, një problematikë që rezulton nga analiza e tyre është vështirësia që kanë institucionet për të përcaktuar qartësisht dhe përfshirë në plan rekomandimet e lëna nga Njësitë e Auditimit të Brendshëm dhe Kontrollit të Lartë të Shtetit në lidhje me fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit.
12. Një tjetër tregues i analizuar nga struktura përgjegjëse për harmonizimin e menaxhimit financiar, kontrollin dhe kontabilitetin është **“Gjithëpërfshirja dhe rregullsia e raportimit vjetor mbi sistemin e kontrollit të brendshëm”**, i cili përcakton përmbushjen e kriterëve ligjore, cilësinë e raportit vjetor dhe deklaratës së cilësisë si dhe gjithëpërfshirjen e informacionit mbi statusin e implementimit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike (nëpërmjet pyetësorëve të vetëvlerësimit). Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 2.9 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 73 %), duke reflektuar një performancë mesatarisht të kënaqshme në këtë fushë për të gjitha grupet e institucioneve. Pjesa më e madhe e institucioneve kanë respektuar afatin kohor të dërgimit të raportit vjetor dhe deklaratës së cilësisë si dhe i kanë paraqitur ato në formatin e duhur. Gjithashtu, pyetësorët e vetëvlerësimit, në përgjithësi, kanë pasqyruar një

informacion të plotë, gjithëpërfshirës në lidhje me statusin e implementimit si dhe të arsyetuar me evidenca mbështetëse konkrete. Gjithsesi, theksojmë se, për shkak të ndryshimeve të pyetësorit të vetëvlerësimit këtë vit, ende ka nevojë për një ndërgjegjësim më të lartë të institucioneve në lidhje me mënyrën dhe rëndësinë e plotësimit të tij në kuadër të paraqitjes së situatës reale të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike.

13. Treguesi i fundit i analizuar nga struktura përgjegjëse për harmonizimin e menaxhimit financiar, kontrollin dhe kontabilitetin është **“Efektiviteti i mekanizmave bazë të përgjegjshmërisë menaxheriale në njësitë e sektorit publik”**, i cili vlerëson se në çfarë mase dhe sa shpesh njësitë publike përmbushin kriteret themelore të përgjegjshmërisë menaxheriale. Për këtë arsye, nga pyetësi i vetëvlerësimit, janë zgjedhur 28 pyetje, të cilat lidhen me fushën e përgjegjshmërisë menaxheriale. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 2.7 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 67.6 %), duke reflektuar një performancë mesatare në këtë fushë, për të gjitha grupet e institucioneve. Në përgjithësi, institucionet kanë miratuar struktura organizative të përshtatshme me madhësinë dhe kompleksitetin e veprimtarisë së tyre, duke përmendur që, gjatë vitit 2018, të gjitha ministrinë patën ndryshime të rëndësishme në strukturat e tyre. Kryesisht, institucionet theksojnë se objektivat e tyre i kanë të paraqitura në Programin Buxhetor Afatmesëm dhe shumë pak prej tyre kanë një plan vjetor të konsoliduar të miratuar. Gjithashtu, në lidhje me raportimin brenda institucionit ose me njësitë e varësisë vihet re se ka mungesë informacioni në lidhje me arritjen e objektivave apo analizimin e treguesve të performancës, duke realizuar kryesisht raportim mbi tregues financiarë ose buxhetorë. Një ndër elementet thelbësorë përbërës të përgjegjshmërisë menaxheriale është delegimi i detyrave. Delegimi i mundëson nivelit të lartë menaxherial angazhimin në detyra strategjike dhe më të rëndësishme në një periudhë të dhënë. Aktualisht, nga përgjigjet e pyetësorëve të vetëvlerësimit, pjesa më e madhe e institucioneve kryejnë procedura delegimi sipas kërkesave të Kodit të Procedurave Administrative dhe jo delegim sipas kërkesave të Ligjit nr. 10296, datë 08.07.2010, i ndyshuar “Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin”. Në këtë kuadër, theksojmë se është e nevojshme rritja e ndërgjegjësimit të nivelit të lartë menaxherial për të përdorur delegimin si një instrument të rëndësishëm të realizimit me efektivitet të funksioneve të tyre, duke përcaktuar qartësisht dhe mënyrën e raportimit për detyrën e deleguar.

KAPITULLI II- MENAXHIMI FINANCIAR DHE KONTROLLI

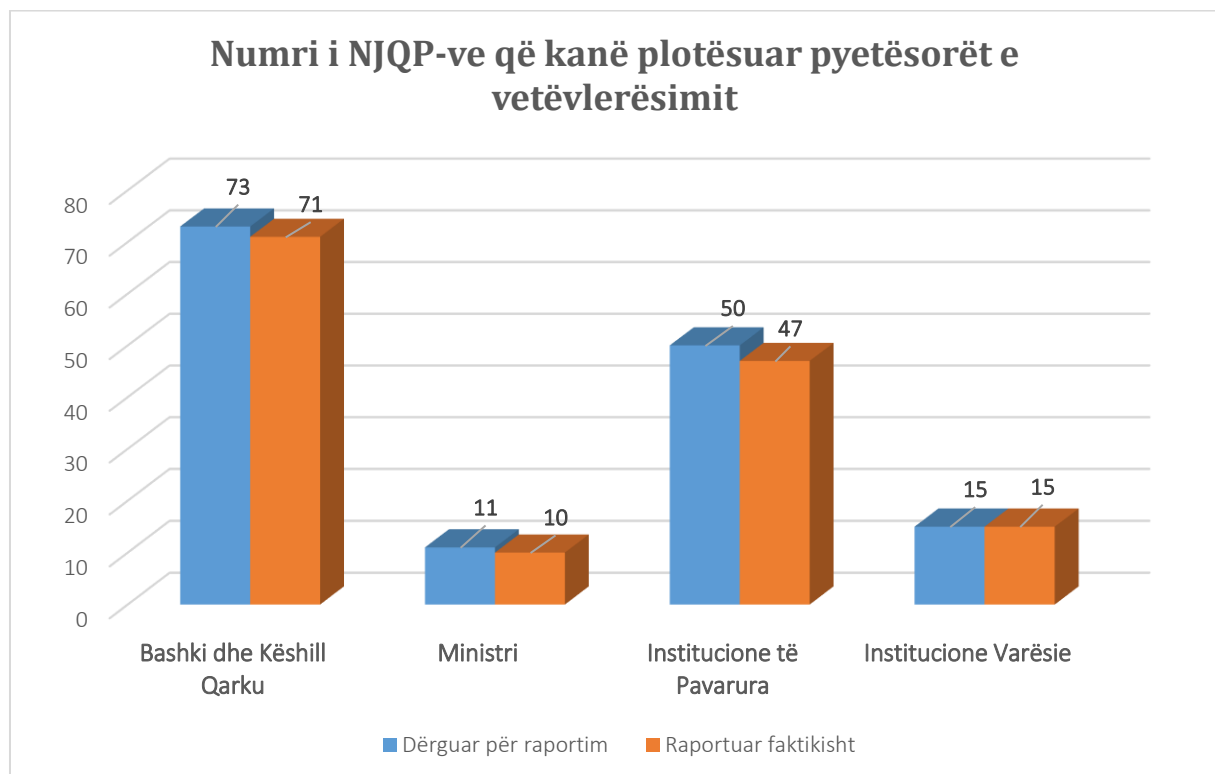
Menaxhimi financiar dhe kontrolli është një koncept i rëndësishëm, i cili bazohet në krijimin e sistemeve efektive të kontrollit të brendshëm, për të ndihmuar menaxherët në arritjen e objektivave, marrjen e vendimeve të përshtatshme dhe përcaktimin e përgjegjësiave për zbatimin e tyre.

Vlerësimi i këtij sistemi, në njësitë publike, bazohet në pyetëtorin e vetëvlerësimit dhe në raportet mbi cilësinë e sistemit të kontrollit të brendshëm financiar publik. Për vitin 2018, është realizuar rishikimi i pyetëtorit të vetëvlerësimit të menaxhimit financiar dhe kontrollit. Risi përbën fakti që, pyetëtori i rishikuar i menaxhimit financiar dhe kontrollit është kompozuar mbi bazën e 17 parimeve gjithëpërfshirëse që i përgjigjen respektivisht komponentëve të menaxhimit financiar dhe kontrollit, sipas standardeve ndërkombëtare të kontrollit të brendshëm. Secili parim përfshin një grup pyetjesh të detajuara, ku çdo njësi publike është vlerësuar mbi bazën e përgjigjeve të arsyetuara dhe evidencave mbështetëse. Në këtë kontekst, është ndërtuar edhe pyetëtori i vetëvlerësimit për komponentët e menaxhimit financiar dhe kontrollit për njësitë e varësisë.

Pranë DH/MFKK janë depozituar 143 pyetësorë vetëvlerësimi nga 149 pyetësorë të shpërndarë në njësitë e sektorit publik. Nga kjo rezulton se rreth 96% e njësive kanë përmbushur kërkesat ligjore për plotësimin e pyetësorëve. Pyetësorët e vetëvlerësimit u janë dërguar edhe 15 njësive publike të cilat janë konsideruar me interes të veçantë për kontrollin e brendshëm, duke pasur parasysh madhësinë e buxhetit të tyre.

Në vazhdim, jepen të dhënat për numrin e subjekteve që kanë plotësuar pyetëtorin e vetëvlerësimit:

Grafiku 1. Numri i NJQP-ve që kanë plotësuar pyetëtorin e vetëvlerësimit për vitin 2018

2.1 Analiza e sistemit sipas 17 parimeve të MFK bazuar në vetëvlerësimin e njësive publike

I. Mjedisi i Kontrollit

Parimi 1 - Njësia Publike demonstron angazhim për integritet dhe vlerat etike

Nëpërmjet këtij parimi është vlerësuar angazhimi i njësive publike në hartimin dhe zbatimin e elementëve dhe mekanizmave të nevojshëm për zhvillimin e integritetit dhe vlerave etike në funksion të përmirësimit të vazhdueshëm të sistemeve të kontrollit të brendshëm.

Nga analizimi i përgjigjeve të dhëna në pyetësorin e vetëvlerësimit evidentojmë se, një nga elementët, i cili ndikon në efektivitetin e institucionit në lidhje me këtë parim është rregullorja e brendshme, e cila është baza e sistemit të kontrollit të brendshëm të një institucioni. Vihet re se, në shumicën e rasteve, rregullorja e brendshme nuk është plotësisht e përditësuar dhe në përputhje me ndryshimet e fundit strukturore të institucionit. Mungesa e një rregulloreje të përditësuar çon në mospërcaktimin e qartë të përgjegjësi dhe funksioneve brenda institucionit, linjave të raportimit, ndarjen e detyrave si dhe delegimin. Dallim bëjnë njësitë me buxhet të madh, në të cilat evidentohet një angazhim më i madh në procesin e hartimit dhe zbatimit të rregullores së brendshme. Përsa i përket kodit të etikës, pjesa më e madhe e institucioneve e kanë të integruar si seksion të veçantë në rregulloren e brendshme.

Lidhur me marrjen e masave për zbatimin e procedurave antikorrupsion, mund të përmendim se njësitë zbatojnë kërkesat ligjore të përcaktuara në ligjin për sinjalizuesit, por ende nuk ka procedura të mirëfillta për trajtimin e rasteve të tilla. Një problematikë tjetër e evidentuar lidhur me këtë parim është mungesa e programeve të trajnimit të punonjësve lidhur me njohjen e ndryshimeve në bazën rregullatore apo kodin e etikës. Mungesa e trajnimeve ndikon në rritjen e mundësisë së mosrespektimit të rregullave të vendosura si dhe uljen e efektivitetit të funksionimit të sistemeve të kontrollit të brendshëm.

Përpos këtyre problematikave, institucionet publike kanë qasje relativisht pozitive ndaj këtij parimi.

Parimi 2 - Titullari / Nëpunësi Autorizues (NA) / Bordi apo Këshilli i drejtuesve demonstrojnë pavarësi dhe përgjegjshmëri në ushtrimin e përgjegjësisë për mbikëqyrje

Nëpërmjet këtij parimi vlerësohet përgjegjshmëria e menaxherëve të nivelit të lartë për të ushtruar përgjegjësinë dhe mbikëqyrjen mbi performancën e njësisë publike dhe implementimin e kërkesave kryesore për zhvillimin e sistemit të kontrollit të brendshëm. Për vitin 2018, situata paraqitet pjesërisht efektive duke evidentuar se në pjesën më të madhe të institucioneve janë të pranishme mekanizmat bazë për mbikëqyrjen dhe raportimin.

Ajo që vlen të theksohet është mungesa e raportimeve të rregullta periodike si dhe ndërmarrja e masave konkrete për adresimin e çështjeve në lidhje me sistemin e kontrollit të brendshëm, gjë e cila evidenton nevojën e miratimit të një procedure të shkruar mbi rregullat e raportimit në institucion.

Gjithashtu, përmirësime nevojiten në kuadër të raportimit të rregullt nga njësitë e varësisë si dhe menaxherët e strukturave brenda institucionit, raportim i cili nuk duhet të jetë i përqendruar vetëm në çështjet financiare dhe buxhetore, por edhe në objektiva, tregues performance dhe risqet përkatëse mbi këto objektiva. Pra, ajo që mbetet për t'u përmirësuar është rritja e fokusit në projektimin dhe zbatimin e sistemit të kontrollit të brendshëm dhe përcaktimi i treguesve të performancës, të cilët do të maten në mënyrë periodike.

Parimi 3 - Titullari / NA krijon strukturat organizative, linjat e raportimit, autoritetet dhe përgjegjësitë

Ky parim ka në fokus strukturën organizative të njësisë (organigramën), përcaktimin e qartë të detyrave dhe përgjegjësiwe funksionale të çdo niveli autoriteti si dhe nivelit të delegimit të tyre. Parimi përcakton përgjegjësinë e Titullarit / Nëpunësit Autorizues për krijimin e strukturave të përshtatshme organizative, në përputhje me madhësinë dhe kompleksitetin e veprimtarisë së njësisë publike si dhe kanalizimin e linjave të qarta të raportimit brenda dhe jashtë strukturave të njësisë.

Duke marrë në konsideratë rëndësinë dhe kompleksitetin e këtij parimi si dhe përgjigjet e argumentuara të njësisë publike, rezulton se pjesa më e madhe e njësisë të marra në analizë kanë hartuar deklaratat e misionit, të cilat janë të përfshira kryesisht në dokumentin e programit buxhetor afatmesëm dhe janë bërë të njohura për të gjithë punonjësit. Problematikë paraqet mungesa e planeve strategjike me objektiva dhe tregues performance të përcaktuar duke kufizuar në këtë mënyrë matjen e progresit dhe realizimin e qëllimit final të njësisë publike. Gjithashtu, në disa nga njësitë publike vërehet një mungesë e planeve të veprimit për arritjen e objektivave strategjike.

Një element tjetër i rëndësishëm, i cili thekson nevojën për rritje të përgjegjshmërisë menaxheriale, është procesi i delegimit, ku pjesa më e madhe e njësisë publike nuk përdorin ose përdorin fare pak procedurat për delegimin e detyrave, kryesisht atë të delegimit në mungesë. Arsyet kryesore për moszbatimin e procedurave të delegimit konsistojnë kryesisht në mungesën e informacionit të nevojshëm lidhur me këtë fushë dhe mungesën e besimit të menaxherëve për të ushtruar këtë të drejtë. Për këtë arsye, lind nevoja e rritjes së ndërgjegjësimit të nivelit të lartë menaxherial mbi përfitimet e procedurës së delegimit si dhe mënyrës së analizimit të risqeve dhe raportimit gjatë këtij procesi.

Parimi 4 -Njësia publike demonstron angazhim në realizimin e kompetencave

Ky parim vlerëson angazhimin e njësisë publike për të tërhequr, zhvilluar dhe mbajtur personel kompetent në përputhje me objektivat e njësisë.

Nga njësitë publike të marra në analizë, rezulton se sistemi i kontrollit të brendshëm paraqitet pjesërisht efektiv, ku shumica e institucioneve kanë shfaqur problematika në lidhje me këtë fushë. Pothuajse të gjitha njësitë publike të marra në analizë, kryejnë procesin e vlerësimit të performancës në punë të punonjësve në përputhje me formatet e përcaktuara në legjislacionin përkatës për nëpunësit civilë. Mangësitë kryesore, të cilat ndikojnë në vlerësimin e ulët për këtë fushë, bazohen kryesisht në mungesën e identifikimit dhe përshkrimit të proceseve të punës në një dokument të miratuar, ku përjashtim bëjnë Ministrinë e Linjës në të cilat nuk mungon ekzistenca e përshkrimeve të punës. Mungesa e këtyre dokumentave ndikon në rritjen e riskut të mbivendosjes së detyrave të punonjësve.

Gjithashtu, nga përgjigjet e dhëna, vërehet një mungesë e analizimit periodik për njohuritë dhe aftësitë e kërkuara për çdo pozicion pune dhe mbështetur në këto analiza, hartimin e planeve periodike për trajnimin e punonjësve. Mangësi shfaqen edhe gjatë procesit të rekrutimit, ku disa prej njësisë publike të vartësisë, në varësi të rasteve të evidentuara, sugjerojnë përcaktimin e kritereve dhe kërkesave të përshtatshme në drejtim të kualifikimit dhe përvojës profesionale, që synojnë të fuqizojnë kapacitetin administrativ të njësisë dhe të krijojnë një ekip pune të besueshëm dhe kompetent.

Përsa i përket rritjes së kapaciteteve në fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit, pothuajse të gjitha njësitë e marra në analizë nuk kanë hartuar një program trajnimi të mirëfilltë, ku të përfshihen seanca trajnimi në drejtim të informimit të punonjësve me zhvillimet në fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit, përveç trajnimeve që organizohen nga Shkolla Shqiptare e Administratës Publike. Vlen të përmendet rasti i Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve dhe Drejtorisë së Përgjithshme të Doganave, të cilat çdo vit hartojnë një program trajnimi për

punonjësit e administratës tatimore dhe doganore, ku një ndër temat e trajnimit është dhe njohja me kërkesat dhe zbatimin e ligjit për menaxhimin financiar dhe kontrollin.

Parimi 5 -Njësia publike vepron në përputhje me përgjegjshmërinë menaxheriale

Njësia publike duhet të ketë një mekanizëm të dokumentuar për të mbajtur një personel të përgjegjshëm në realizimin e përgjegjësiave dhe objektivave që lidhen me kontrollin e brendshëm.

Nga analiza e këtij parimi, rezulton se njësitë publike, kryesisht, kanë të përcaktuara përgjegjësitë dhe përgjegjshmërinë menaxheriale në dokumentin e rregullores së brendshme, e cila në shumicën e institucioneve nuk është e përditësuar, duke çuar në mospërcaktimin e qartë të përgjegjësiave dhe funksioneve brenda institucionit, linjave të raportimit, ndarjeve të detyrave si dhe delegimit. Gjithashtu, evidentohet se shumica e njësiave publike ende nuk kanë hartuar një plan strategjik dhe plane operacionale pune, ku përgjegjësitë për zbatimin e objektivave të jenë ndarë në mënyrë të qartë dhe të monitorohen në mënyrë të vazhdueshme. Një faktor tjetër i rëndësishëm, i cili ndikon në efektivitetin e përcaktimit të përgjegjshmërisë menaxheriale, është edhe përfaqësimi i rregullt në Grupin e Menaxhimit Strategjik, me qëllim diskutimin e çështjeve që lidhen me kontrollin e brendshëm dhe adresimin e mangësive kryesore të konstatuara. Njësitë publike pohojnë se marrin pjesë në takimet e GMS të zhvilluara nga institucionet e prore, por në pak raste diskutohen zhvillimet lidhur me sistemin e kontrollit të brendshëm dhe kryesisht këto takime nuk dokumentohen me minuta takimi apo procesverbale.

II. Menaxhimi i Riskut

Parimi 6 - Njësia Publike specifikon objektivat si bazë për identifikim dhe vlerësim të risqeve në lidhje me këto objektiva

Ky parim paraqet një pamje të elementëve bazë të nevojshëm për zhvillimin e procesit të menaxhimit të riskut. Përcaktimi i objektivave të njësisë publike është formimi i bazës mbi të cilën zbatohet vlerësimi i riskut dhe krijohen aktivitetet pasuese të kontrollit. Titullarët / NA / Menaxherët përcaktojnë objektivat dhe i grupojnë ato në kategori më gjithëpërfshirëse në të gjitha nivelet e njësisë, në lidhje me aktivitete, raportimet dhe pajtueshmërinë.

Shumë shpesh, njësitë publike fillojnë me një listë risqesh, në vend të shqyrtimit se cilat objektiva kërcënohen nga këto risqe dhe çfarë aktivitetesh kontrolli ose veprime të tjera duhet të ndërmarrin. Është konstatuar se procesi i menaxhimit të riskut është një proces i ndërlikuar dhe që kërkon angazhim nga të gjitha strukturat brenda njësisë. Nga analiza e të dhënave, duke marrë në konsideratë se njësitë publike duhet të specifikojnë dokumentat e planifikimit, duke përfshirë një përshkrim të objektivave në nivel strategjik dhe operacional dhe për të përcaktuar se çfarë do të jetë bazë për përcaktimin e nivelit të riskut, evidentohet se në përputhje me nenin 29 të Ligjit të menaxhimit të sistemit buxhetor, këto njësi kanë përgatitur planin strategjik për periudhën tre-vjeçare.

Në lidhje me këtë parim, situata paraqitet e kënaqshme duke qënë se njësitë përgatisin Programin Buxhetor Afatmesëm, në të cilin evidentohen të gjitha objektivat dhe prioritetet e institucionit, së bashku me programet që këto objektiva i përkasin. Në përgjithësi, këto objektiva janë në përputhje me prioritetet strategjike të evidentuara në dokumentat strategjike përkatës dhe iu komunikohen stafit në mënyra nga më të ndryshmet.

Parimi 7 - Njësia Publike identifikon dhe analizon risqet për arritjen e objektivave.

Megjithëse analiza e riskut mund të fillojë nga niveli i lartë menaxherial ose në një funksion operativ, çelësi është ekzistenca e një procesi të përgjithshëm për të përcaktuar se si identifikohen dhe menaxhohen risqet në të gjithë njësinë publike. Nga analiza e këtij parimi rezulton se përgjithësisht institucionet nuk kanë përcaktuar mekanizma të mirëorganizuar dhe funksionalë të procesit të menaxhimit të riskut, efekt që pasqyrohet edhe në rezultatet e treguesve të performancës së buxhetit dhe thesarit duke shfaqur mangësi gjatë lidhjes dhe zbatimit të kontratave, parashikimit të likuiditeteve që çojnë në tejkalimin e planit mujor të arkës si edhe

rritjen e nivelit të detyrimeve të prapambetura. Për më tepër, problematika paraqiten në: identifikimin e risqeve në nivel tërësor dhe në nivel aktiviteti të njësisë, hartimin e regjistrit të konsoliduar të risqeve, ku të përfshihen të gjitha strukturat e institucioneve si dhe monitorimin dhe raportimin në mënyrë periodike të risqeve me impakt të lartë me qëllim menaxhimit efektiv të tyre.

Parimi 8 – Njësia Publike vlerëson mundësinë e riskut të mashtrimeve

Mashtrimi ekziston (ose mund të ndodhë) në shumicën e njësive publike. Ekzistenca e një risku të tillë të rëndësishëm ka bërë që formati i përditësuar i pyetësorit të vetëvlerësimit dhe regjistrit të riskut të përfshijë vlerësimin e riskut të mashtrimit duke theksuar se duhet të merret parasysh për çdo objektiv. Në këto kushte, evidentohet se pjesa më e madhe e njësive publike nuk vlerësojnë mundësinë e riskut për mashtrime dhe nuk kryejnë vlerësime periodike të ekspozimit ndaj këtyre risqeve për shkak të mungesës së aftësisë parashikuese, angazhimit dhe ndërgjegjësimit mbi përfitimet e këtij procesi. Në këtë mënyrë, rezulton se vlerësimi i riskut të mashtrimit nuk është pjesë integrale e procesit të menaxhimit të riskut, çka e bën këtë proces më pak efektiv. Në përgjithësi, nuk ka procedura specifike të vlerësimit të riskut të mashtrimit në institucione si dhe nuk merren masa konkrete ndaj tij. Përgjithësisht bëjnë disa bashki, të cilat kanë librin e ankesave të qytetarëve si dokumenti informues për raste korrupsioni.

Gjithashtu, lidhur me sistemin e raportimit të shkeljeve të mundshme të rregullave apo rasteve të mashtrimit, theksojmë se në institucione duhet të ekzistojnë procedura të shkruara në lidhje me trajtimin e rasteve të abuzimit dhe mashtrimit. Për shkak të këtyre problematikave të evidentuara gjatë analizës së pyetësorëve, institucionet vlerësohen relativisht jo-efektive në lidhje me këtë parim.

Parimi 9- Njësia Publike identifikon dhe analizon ndryshimet e rëndësishme

Ndryshimi është i vazhdueshëm në të gjitha njësitë publike. Ato duhet të kenë një proces formal për të identifikuar ndryshimet e rëndësishme, të brendshme dhe të jashtme, si dhe të vlerësojnë risqet dhe qasjet për të minimizuar riskun në kohë.

Nga vlerësimi i këtij parimi rezulton se efektiviteti i sistemeve të kontrollit të brendshëm paraqitet në nivele mesatare. Situata paraqet një mungesë të mekanizmave për identifikimin dhe vlerësimin e risqeve që lidhen me ndryshimet e rëndësishme. Në përgjithësi, institucionet analizojnë shumë pak ose pjesërisht ndryshimet që ndodhin në sistemin e kontrollit të brendshëm për shkak të ndryshimeve strukturore apo menaxheriale. Ky rezultat vjen si pasojë kryesisht e vështirësisë në identifikimin e shkaqeve potenciale, të cilët ndikojnë në arritjen ose jo të një objekti si dhe vështirësisë në vlerësimin e probabilitetit të ndodhjes së këtyre shkaqeve, për të cilët duhet vlerësuar efekti i mundshëm në arritjen e objektivave dhe shkalla në të cilën mund të menaxhohet risku.

Problematikë tjetër e evidentuar në lidhje me këtë parim është mungesa e rregullave të shkruara në lidhje me procedurën që ndiqet për lëvizjet e stafit dhe mungesa e pasqyrimin të këtyre ndryshimeve si risqe në regjistrin e riskut të institucionit. Ndryshimet e shpeshta të drejtuesëve të njësive publike kanë shfaqur luhajtje të vazhdueshme të kulturës dhe qëndrimeve filozofike përse i përket menaxhimit të ndryshimeve dhe zhvillimit të sistemeve të kontrollit të brendshëm. Ndryshimet strukturore apo menaxheriale duhet të ndiqen nga ndryshime në rregulloren e brendshme, manualët e proceseve të punës apo në përshkrimet e punës.

III. Aktivitetet e Kontrollit

Parimi 10 – Njësia Publike përzgjedh dhe zhvillon aktivitetet e kontrollit.

Nuk ka "zgjedhje ideale" në zgjedhjen e aktiviteteve të duhura të kontrollit. Përkundrazi, aktivitetet e kontrollit, ose një kombinim i aktiviteteve të kontrollit (politikat, procedurat dhe përgjegjësitë) duhet të zgjidhen për të zvogëluar në mënyrë të mjaftueshme riskun e mosrealizimit të objektivave në një nivel të pranueshëm. As menaxhimi dhe as auditimi i

brendshëm nuk duhet të fillojnë një analizë të aktiviteteve të kontrollit me një listë të kontrolleve dhe të identifikojnë nëse janë të pranishëm apo jo. Përkundrazi, kontrollet duhet të vlerësohen në raport me risqet që duhet të minimizohen.

Në vijim të analizës së kryer, rezulton se pjesa më e madhe e njësive publike kanë implementuar aktivitetet e nevojshme të kontrollit me qëllim minimizimin e risqeve me impakt të lartë dhe ofrimin e asistencës në kuadër të përmbushjes së objektivave, ruajtjes së aktiveve dhe sigurimin e plotësisë, saktësisë dhe vlefshmërisë së informacionit të mbledhur dhe raportuar nga njësia publike. Efektiviteti në përdorimin e këtyre instrumenteve ka ndikim pozitiv edhe në efektivitetin e realizimit të treguesve kryesorë të buxhetit dhe thesarit, duke gjeneruar procedura të sakta lidhur me shpenzimet e kryera nga njësia si dhe ndjekjen me përpikmëri të procedurave të prokurimit publik me qëllim mirëmenaxhimin e fondeve publike.

Pavarësisht progresit të bërë në këtë fushë, mund të themi se ende ka problematika për t'u adresuar, të cilat lidhen kryesisht me mungesën e hartave apo manualeve të proceseve të punës dhe sjellin si pasojë mbivendosjen e detyrave dhe përgjegjësive. Institucionet i kanë të qarta procedurat për organizimin e prokurimeve, kanë komisione për prokurim, regjistër prokurimesh si dhe regjistër aktivesh të përditësuar në SIFQ. Përfundimisht bëjnë njësitë me buxhet të madh, të cilat kanë shfaqur probleme lidhur me krijimin dhe përditësimin e regjistrit të aktiveve. Mangësi tjetër në lidhje me aktivet në institucionet publike është moszbatimi i procedurave të shkruara në lidhje me vlerësimin e aktiveve dhe trajtimin e tyre kontabël, ku pjesa më e madhe e njësive kanë vështirësi në përcaktimin e vlerave të aktiveve dhe regjistrimin e tyre në SIFQ.

Kjo situatë dikton nevojën e marrjes në konsideratë të të gjitha aspekteve të komponentëve dhe proceseve të kontrollit të brendshëm të njësive publike, teknologjisë së informacionit dhe fushave, ku aktivitetet e kontrollit janë të nevojshme.

Parimi 11 - Njësia Publike përzgjedh dhe zhvillon aktivitete të përgjithshme të kontrolli mbi teknologjinë

Teknologjia është bërë një element kyç operacional i pothuajse çdo organizate. Megjithatë, ekzistojnë kërcënime për objektivat organizative nëpërmjet depërtimit të jashtëm të rrjetit, mungesës së kujdesit në testimin e softuerit ose thjesht proceseve të dobëta të sigurisë. Çdo organizatë duhet të identifikojë kontrollet e përgjithshme dhe efektivitetin e tyre për të zbutur këto kërcënime të rëndësishme.

Përsa i përket aktiviteteve të kontrollit mbi teknologjinë, pjesa më e madhe e njësive publike është shprehur se janë vendosur procese për zgjedhjen, zhvillimin, funksionimin dhe mirëmbajtjen e teknologjisë së një njësie publike. Gjithashtu, ato zbatojnë aktivitetet e kontrollit mbi infrastrukturën e teknologjisë, menaxhimin e sigurisë, zhvillimin dhe mirëmbajtjen e teknologjisë. Në përgjithësi, institucionet bazohen në rregullat e përgjithshme të përcaktuara nga Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit dhe nuk kanë procedura të brendshme specifike për këtë fushë.

Përsa i përket ndarjes së detyrave për funksionimin e sistemit të teknologjisë së informacionit, ato janë kryesisht të evidentuara në rregulloret e brendshme dhe përshkrimet e punës. Disa prej njësive pohojnë se përdorin sisteme të teknologjisë së informacionit, të ndryshme nga ato fikse. Mund të përmendim sistemet e Institutit të Sigurimeve Shoqërore, atë të administratës tatimore dhe doganore, bashkisë Tiranë dhe bashki të tjera të mëdha.

Problematika paraqiten në mirëmbajtjen e sistemeve të teknologjisë së informacionit, ku evidentohen mangësi në zbatimin e procedurave të rikuperimit si dhe në planet e rikuperimit në raste fatkeqësie, të cilat sjellin si pasojë ndërprerjen e plotë ose të pjesshme të sistemit. Ngjarje të tilla rrezikojnë humbjen e të dhënave të institucionit dhe cënimin e efektivitetit të sistemeve të kontrollit të brendshëm.

Parimi 12 – Njësia Publike vendos aktivite kontrollit përmes politikave dhe procedurave.

Përgjegjësitë për aktivitetet e kontrollit duhet të identifikohen dhe komunikohen përmes politikave dhe procedurave të ndryshme. Proceset duhet të jenë në vend për të siguruar që të gjitha aspektet zbatohen dhe funksionojnë.

Vlerësimi i këtij parimi rezulton pjesërisht efektiv, ku një pjesë e njësive të marra në analizë evidentojnë se përgjegjësitë për aktivitetet e kontrollit janë të përcaktuara në rregulloren e brendshme. Përsa i përket Ministrive, pjesa më e madhe e këtyre institucioneve kanë probleme në përcaktimin e saktë të përgjegjësive të stafit apo drejtuesve. Kjo gjë lidhet dhe me konkluzionet e arritura më sipër, mbi mungesën e një rregulloreje të përditësuar apo mungesës së manualeve të proceseve të punës, ku përcaktohen qartë detyrat dhe përgjegjësitë e gjithësecilit.

Mangësitë e paraqitura ndikojnë në cilësinë e sistemit të kontrollit të brendshëm, duke reklamuar nevojën e menjëhershme për krijimin e një politike që përshkruan pikëpamjet e menaxhimit se çfarë duhet të bëhet për të ushtruar kontroll si dhe përcaktimin e procedurave që zbatohen atë politikë. Politikat dhe procedurat duhet të krijojnë përgjegjësi dhe përgjegjshmëri të qartë për menaxhimin e njësive të riskuara. Procedurat duhet të përfshijnë kohën e kryerjes së një aktiviteti kontrolli dhe çdo veprim korrektues pasues. Nga analiza e mëtejshme, theksojmë se, ndryshimet e rëndësishme (në njerëz, proces, dhe teknologji) duhet të vlerësohen përmes procesit të vlerësimit të riskut pasi ato mund të zvogëlojnë efektivitetin e aktiviteteve të kontrollit. Prandaj, menaxhimi duhet të rivlerësojë rëndësinë e kontrolleve ekzistuese dhe përditësimin e tyre kur është e nevojshme.

IV. Informimi dhe Komunikimi

Parimi 13 - Njësia Publike merr, gjeneron dhe përdor informacionin përkatës cilësor.

Nëpërmjet këtij parimi vlerësohet nëse njësia publike merr, gjeneron dhe përdor informacion të rëndësishëm, cilësor për të mbështetur funksionimin e kontrollit të brendshëm.

Në vijim të analizës së kryer, rezulton se një pjesë e madhe e njësive publike i kushtojnë rëndësinë e duhur përcjelljes së një informacioni cilësor dhe raportimit periodik të këtij informacioni. Ato kanë një sistem komunikimi dhe raportimi, si brenda dhe jashtë institucionit. Njësitë pohojnë se përgatisin për menaxhimin/drejtuesit, raporte të nevojshme mbi performancën (përmbushjen e detyrave) e njësisë në raport me objektivat e caktuara, për të bërë të mundur që ata të marrin përsipër përgjegjësitë e tyre me efikasitet dhe efektivitet, por nuk rezulton që të ketë një bazë rregullative që të përcaktojë llojet e raportimit dhe periodicitetin e tyre. Megjithatë, nga analiza dhe monitorimet e kryera, evidentojmë se pjesa më e madhe e raporteve të përgatitura përmbajnë informacion kryesisht financiar siç janë raportet për monitorimin e buxhetit apo raportet për detyrimet financiare. Ndërkohë që pak prej njësive përgatisin raporte periodike mbi ecurinë dhe statusin e implementimit të objektivave të vendosura dhe çështjeve që lidhen me sistemet e kontrollit të brendshëm. Ky konstatim vjen si pasojë e mungesës së angazhimit të menaxherëve mbi zhvillimin e kësaj fushe dhe ndryshimit të herëpashershëm të drejtuesve të njësisë, të cilët përcjellin kultura të ndryshme në mënyrën e organizimit të institucionit.

Lidhur me sistemet e kontabilitetit, njësitë përdorin kryesisht programe kompjuterike si Financa 5 apo Alpha, por nuk kanë një program të unifikuar si dhe nuk parashikojnë përmirësime të mëtejshme në sistemin e tyre të kontabilitetit. Më problematike në këtë aspekt janë konsideruar bashkitë, të cilat nuk kanë sisteme të mirëfillta, por përdorin programet e Excel për kontabilitetin dhe Alpha për magazinën. Zhvillimi ose rishikimi i sistemeve të informacionit duhet të bazohet në një plan strategjik për sistemet e informacionit të lidhur me strategjinë e njësisë dhe që t'i përgjigjet përmbushjes së objektivave si në nivel aktiviteti ashtu edhe objektivave të përgjithshme të njësisë publike. Ndërkohë që, nga rezultatet e pyetësorëve të vetëvlerësimit, rregullat për marrjen, gjenerimin dhe përdorimin e informacionit përcaktohen vetëm në rregulloret e brendshme të njësive, të cilat shpeshherë nuk janë në harmoni me nevojat e njësisë.

Parimi 14 - Njësia Publike përdor komunikimin e brendshëm.

Njësia publike komunikon në mënyrë të brendshme informacionin, duke përfshirë objektivat dhe përgjegjësitë, të nevojshëm për të mbështetur funksionimin e kontrollit të brendshëm.

Përsa i përket krijimit dhe përdorimit të linjave të brendshme të komunikimit, pjesa më e madhe e njësive të marra në analizë, sqarojnë se parimet bazë dhe procedurat e komunikimit janë përcaktuar në dokumentin e rregullores së brendshme të institucionit. Këto njësi informohen për vendimet e ndërmarra nga institucioni epror nëpërmjet shkresave zyrtare, takimeve të grupit të menaxhimit strategjik apo në pak raste edhe nëpërmjet kërkimeve në faqen zyrtare.

Nga evidencat e vëna në dispozicion, nuk paraqiten raste konkrete, ku gabime apo keqkuptime të komunikimeve ndërmjet institucioneve të kenë ndikuar në performancën e sistemeve të kontrollit të brendshëm të tyre. Pavarësisht vlerësimit relativisht pozitiv të efektivitetit të këtyre elementëve, me synimin kryesor për mirësimin e sistemeve të komunikimit të brendshëm por jo vetëm, ende mbeten për t'u adresuar çështje që lidhen me parashikimin e rasteve të transmetimit të informacioneve të pasakta dhe marrjen e masave të menjëhershme për parandalimin e tyre.

Parimi 15 - Njësia Publike përdor komunikimin e jashtëm

Nëpërmjet këtij parimi vlerësohen procedurat e komunikimit të njësisë publike me palët e treta lidhur me çështjet që ndikojnë në funksionimin e kontrollit të brendshëm.

Në përputhje me parimet dhe procedurat e sistemeve të komunikimit të brendshëm, edhe për komunikimin e jashtëm, pjesa më e madhe e njësive pohojnë se rregullat bazë për zbatimin e këtij komunikimi janë përcaktuar në rregulloren e brendshme të institucionit. Pothuajse të gjitha njësitë publike hyjnë në marrëdhënie ndërvepruese të përditshme, duke përcjellë informacione të ndryshme në rrugë zyrtare, në format shkresor apo në rrugë elektronike nëpërmjet aksesit në adresat zyrtare të e-mailit.

Pjesa më e madhe e njësive publike të analizuara pohojnë se zbatojnë procedurat për konsultimin publik në kuadër të transparencës lidhur me aktivitetet apo projektet dhe investimet, realizimi i të cilave ka impakt në shoqëri. Ndërveprimi me publikun, ndihmon njësitë publike në përfitimin e informacioneve në shkallë të gjerë dhe për mirësimin e procedurave të komunikimit të jashtëm duke rritur ndjeshëm efektivitetin e sistemeve të kontrollit të brendshëm.

V. Monitorimi

Parimi 16 - Njësia Publike përzgjedh, zhvillon dhe kryen vlerësime të vazhdueshme dhe / ose të veçanta të sistemit të kontrollit të brendshëm

Procesi i monitorimit duhet të përfshijë vlerësimin e vazhdueshëm të sistemeve të kontrollit të brendshëm, në kohë dhe me kosto efektive. Vlerësime të herëpashershme të këtyre sistemeve duhet të kryhen sipas nevojës.

Procesi i vlerësimit të sistemeve të kontrollit të brendshëm realizohet nëpërmjet procesit të vetëvlerësimit të menaxherëve për strukturat që ata drejtojnë, hartimit të deklaratave dhe raporteve mbi cilësinë e kontrollit të brendshëm, monitorimeve në vend si dhe nëpërmjet shërbimit të auditimit të brendshëm ku ofrohet siguri e arsyeshme nëse sistemet e kontrollit të brendshëm funksionojnë në bazë të standardeve ndërkombëtare të kontrollit të brendshëm. Nga analiza e kryer, vlerësohet se një pjesë e madhe e njësive kanë përcaktuar në rregulloren e brendshme rregullat bazë për raportimin e ecurisë dhe statusit të implementimit të objektivave, ndërkohë që ende nuk janë hartuar manualet e proceseve të punës, ku të jenë përcaktuar të gjithë proceset e detajuara në afate kohore dhe për persona përgjegjës për zbatimin dhe raportimin e tyre. Problematika eidentohet kryesisht në përcaktimin e detyrimit për monitorimin e sistemit të kontrollit të brendshëm, ku pjesa më e madhe e institucioneve nuk ka hartuar një dokument të mirëfilltë për ndjekjen e procesit të monitorimit, gjë e cila mund të shkaktojë uljen e performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm në këto njësi.

Për vitin 2018, institucionet e marra në shqyrtim kanë plotësuar pyetësorin e rishikuar të vetëvlerësimit duke dhënë një vlerësim paraprak të sistemeve të kontrollit të brendshëm. Gjithashtu, në kuadër të përfundimit të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike, me asistencën e Drejtorisë së Harmonizimit të Menaxhimit Financiar dhe Kontrollit, institucionet kanë hartuar një plan veprimi për ngritjen e sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit ku janë përcaktuar disa masa/aktivitete me qëllim adresimin e problematikave të evidentuara gjatë vlerësimeve të vazhdueshme të këtij sistemi. Nga analiza e thelluar e çdo plani veprimi, evidentohet se një pjesë e aktiviteteve të parashikuara janë të fokusuara në përmirësimin e performancës financiare apo të çështjeve teknike të njësisë dhe një pjesë e vogël e tyre është fokusuar në ndërmarrjen e aktiviteteve për ngritjen e sistemeve efektive të kontrollit të brendshëm. Kjo situatë paraqet një nivel të ulët të përfshirjes së menaxherëve të nivelit të lartë apo edhe vetë stafit në elementët që lidhen me krijimin e sistemeve të shëndosha të kontrollit të brendshëm dhe raportimin mbi ecurinë e planit të masave të ndërmarra.

Gjithashtu, shërbimi i auditimit të brendshëm realizon një vlerësim të sistemit të kontrollit të brendshëm, ku pjesa më e madhe e njësive janë audituar të paktën një herë lidhur me ecurinë e zbatimit të këtij sistemi. Vlen të theksojmë se institucionet e pavarura nuk kanë pjesë të strukturës së tyre organizative njësi auditimi dhe vetëm një pjesë e vogël e tyre e realizojnë këtë shërbim nëpërmjet akt-marrëveshjeve me njësitë e auditimit të brendshëm të njësive të tjera publike. Gjetjet e misioneve të kryera i bëhen të njohura titullarit dhe në bazë të tyre paraqitet plani i rekomandimeve për përmirësim. Pjesa më e madhe e njësive zbatojnë një nivel të ulët të këtyre rekomandimeve, çka shpreh angazhimin minimal të menaxherëve në përmirësimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm.

Parimi 17 - Njësia Publike vlerëson dhe komunikon mangësitë

Kur identifikohen mangësitë e kontrollit të brendshëm, titullari i njësisë publike duhet të ndërmarrë veprimet korrigjuese dhe t'i komunikojë ato në nivelin e duhur dhe në kohën e duhur. Mangësitë mund të identifikohen në nivelin e komponentit ose në procesin e kontrollit të brendshëm në tërësi.

Në bazë të analizës dhe vlerësimit të kryer, një pjesë e vogël e institucioneve sqarojnë se menaxhimi identifikon mangësitë e sistemit të kontrollit të brendshëm dhe i bëhen të njohura titullarit apo nëpunësit autorizues. Gjithashtu, këto njësi publike mbajnë në konsideratë ndërmarrjen e masave për përmirësimin e sistemit por ende nuk janë të formalizuara plotësisht në planet e veprimit apo në një regjistër të evidentimit të mangësive dhe aktiviteteve për adresimin e tyre. Nga përgjigjet e dhëna rezulton se, në disa njësi procesi i vlerësimit dhe komunikimit të gjetjeve mbi ecurinë e sistemit të kontrollit të brendshëm kryhet vetëm nga njësia e auditimit të brendshëm duke anashkaluar angazhimin e çdo menaxheri apo ndërveprimin midis strukturave brenda njësisë.

Në përfundim, konstatohet se sistemi i kontrollit të brendshëm paraqitet pjesërisht efektiv, ku peshën kryesore në këtë rezultat e zënë mangësitë lidhur me raportimin në kohën e duhur të problematikave të sistemit të kontrollit të brendshëm. Këto problematika duhet të transmetohen nëpërmjet linjave të përcaktuara të raportimit tek palët përkatëse të brendshme dhe të jashtme, për t'i mundësuar njësisë publike vlerësimin e menjëhershëm të tyre. Në vijim, ajo që mbetet ende për tu bërë është ndërgjegjësimi i menaxherëve për vlerësimin e çështjeve të identifikuara përmes aktiviteteve të monitorimit.

2.2 Vlerësimi i sistemit të kontrollit të brendshëm nga Auditimi i Brendshëm

Krahas vlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm të bazuar në 17 parimet e menaxhimit financiar dhe kontrollit, është realizuar dhe analiza e këtij sistemi nga audituesit e brendshëm, të cilët kanë evidentuar gjetje dhe kanë dhënë rekomandime për çdo grup institucioni të marrë në analizë. Nga analiza e veprimtarisë së NJAB në sektorin publik, evidentohet që faktorët që ndikojnë në vlerësimin e riskut, janë përzgjedhur në bazë të rëndësisë, natyrës, objektivave të

auditimit dhe duke u bazuar në sugjerimet e titullarëve. Në vlerësimin e riskut është mbajtur parasysh:

- ekspozimi ndaj mundësisë për mos arritjen e objektivave, si rezultat i mos zbatimit të rekomandimeve nga auditimet e mëparshme;
- ekspozimi ndaj pasojave që vijnë nga mosfunksionimi i sistemeve të kontrollit të brendshëm;
- ekspozimi ndaj parregullsive, etj.

Për shkak të kompleksitetit të veprimtarisë, fushave të ndryshme të përgjegjësisë, kualifikimit të strukturave të auditimit, etj. analiza e raporteve të NJAB është realizuar e ndarë në disa grupime si: ministritë e linjës, grupi i institucioneve me buxhet të madh, institucionet e pavarura, shoqëritë aksionere dhe njësitë e vetëqeverisjes vendore.

- **Gjetjet gjatë veprimtarisë audituese**

Audituesit e brendshëm gjatë realizimit të veprimtarisë së tyre kanë evidentuar problematika të ndryshme në të gjitha sistemet e kontrollit të brendshëm, kanë dhënë opinionet dhe rekomandimet përkatëse për përmirësimin e funksionimit të sistemeve, për mirëmenaxhimin e fondeve publike dhe përdorimit të tyre me ekonomi, efikasitet dhe efektivitet.

Gjatë kësaj periudhe, gjetjet kryesore kanë të bëjnë kryesisht me mosfunksionimin siç duhet të sistemit të prokurimeve, blerjeve dhe investimeve, sistemit të administrimit të asteteve, sistemit të administrimit të pronës dhe pasurisë, sistemit të tatimeve, taksave dhe doganave, si dhe sistemeve të tjera sipas misionit dhe qëllimit të institucionit.

Gjetjet me dëm ekonomik kanë një ulje të konsiderueshme krahasuar me gjetjet e vitit të mëparshëm, ku në lidhje me këtë element ka ndikuar fryma gjithnjë e në rritje e menaxhimit për të luftuar korrupsionin, rritja e aftësisë profesionale të audituesve të brendshëm si dhe thellimi i njohurive në fushat specifike ku ata operojnë.

- **Rekomandimet gjatë veprimtarisë audituese**

Rekomandimet e dhëna nga audituesit e brendshëm, janë rezultat i analizave dhe vlerësimeve të sistemeve dhe kontrolleve të brendshme që funksionojnë në njësi publike. Ato përcaktojnë dhe i japin prioritet veprimeve që duhet të ndermerren për një funksionim më të mirë të këtyre sistemeve, ndreqjen e parregullsive, ruajtjen e asetëve dhe minimizimin e rasteve të mashtrimit duke ndikuar në mirëadministrimin e asetëve dhe fondeve publike.

Nga raportet e paraqitura vihet re se, rekomandimet i referohen gjetjeve të konstatuara dhe kanë synim përmirësimin e sistemeve përkatëse, uljen e nivelit të riskut në këto sisteme dhe dhënien e këshillave për zgjidhje që mundësojnë parandalimin e rasteve të shkeljeve në të ardhmen.

Nga viti në vit, evidentohet rritje e nivelit të zbatimit të rekomandimeve, por për këtë është gjithnjë e më shumë e nevojshme ndërmarrja e veprimeve të duhura nga titullarët e njësive publike, të cilët në shumë raste nuk i shohin strukturat e auditimit të brendshëm si funksione që shtojnë vlerë dhe ndihmojnë në realizimin e objektivave të njësive publike.

Gjatë analizës së rekomandimeve janë evidentuar mangësi në lidhje me cilësinë e rekomandimeve të dhëna (NJAB e pushtetit vendor), ku ndër më kryesoret mund të përmendim:

- Në disa raste, formulimi i rekomandimeve është parashkruar si zbatim i aktit ligjor në fuqi, i cili nuk mund t'i rekomandohet subjekteve të audituara, por duhet të bëhet adresim konkret i rekomandimit, bazuar në mosrespektimin e procedurave apo sistemeve përkatëse.
- Rekomandime që nuk propozojnë zgjidhje të qartë për problemin, afatet të përcaktuara qartë për zbatim ose të përmendin zgjidhje alternative të tij.
- Rekomandime që nuk bazohen logjikisht tek gjetjet, konkluzionet dhe pasojat përkatëse.

Nga analiza ka rezultuar se njësitë e qeverisjes së përgjithshme raportojnë se ka një progres të dukshëm në monitorimin e nivelit të zbatimit e rekomandimeve, por në njësi auditimi të caktuara shkalla e implementimit të rekomandimeve të dhëna lë vend për përmirësime në të ardhmen.

✓ **Ministritë e Linjës**

Vlerësimi i riskut nga NJAB e ministrive të linjës

NJAB në ministritë e linjës në subjektet që nga veprimtaria audituese janë vlerësuar me risk të lartë kanë informuar titullarët për nivelin e riskut në fusha/sisteme të caktuara, në të cilat ka nevojë të ndërmerren veprime për përmirësim duke rekomanduar për të:

- Ngritur apo përmirësuar sistemin e kontrollit të brendshëm dhe përcaktimin e përgjegjësive;
- Vlerësuar riskun, si një proces i vazhdueshëm, për shkak të ndryshimit të kushteve ekonomike, prioriteteve dhe objektivave të subjektit;
- Menaxhuar risqet, me qëllim përbalimin e efekteve, minimizimin dhe frenimin e tyre;
- Rishikuar dhe shqyrtuar në mënyrë të vazhdueshme kontrollet respektive.

NJAB në ministritë e linjës kanë evidentuar me risk të lartë këto sisteme:

- Sistemin e prokurimeve, blerjeve dhe investimeve;
- Sistemin e administrimit të aseteve;
- Sistemin e koncesioneve, ankandeve dhe administrimit të pronës;
- Sistemin e menaxhimit financiar dhe kontrollit.

Gjetjet nga veprimtaria e NJAB në ministritë e linjës

Gjatë kësaj periudhe NJAB në ministritë e linjës kanë konstatuar mungesën e rregulloreve dhe udhëzimeve për aktivitete të caktuara, për të dhënë siguri që risqet janë kufizuar brenda kufijve të pranueshëm. Kjo, veçanërisht në fushën e menaxhimit të aktiveve, e pagesave për aktivitete të veçanta, për kontrollin e zbatimit të kontratave të shërbimit dhe të blerjes së mallrave, etj.

Gjetjet kryesore në sistemin e menaxhimit të burimeve njerëzore evidentohen në:

- Mospërcaktimin e rregullave të sakta dhe të qarta në rekrutimin e stafit;
- Mosplotësimin e vendeve vakante me persona që plotësojnë kërkesat për kualifikim dhe eksperiencë;
- Mungesën e përshkrimeve të punës dhe mos vendosjes së treguesve të matshëm për të vlerësuar performancën.

Gjetjet kryesore në sistemin e prokurimeve evidentohen në:

- Mosargumentim të plotë të fondi limit, si bazë për fillimin e procedurave të prokurimit;
- Shkelje të procedurave të prokurimit publik përfshirë specifikimet teknike, procedurat e tenderimit, si dhe zbatimi i kontratave;
- Nënshkrim të kontratës duke ndryshuar kriteret e përcaktuara në dokumentat e tenderit me të cilat është shpallur fitues subjekti;
- Mosndjekjen e të gjithë hapave ligjorë për blerjet me vlera të vogla, si dhe favorizimi në disa raste të blerjeve të të njëjtit operator ekonomik;
- Mosargumentim dhe mbështetje me kërkesat dhe nevojat e njësisë në planifikimin për mallra/shërbime, si dhe përlllogaritjen e fondit limit;
- Mosazhurnim të regjistrit të parashikimit të prokurimeve.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontabilitetit dhe raportimit financiar evidentohen në:

- Mos-hartimin e regjistrit të aktiveve nga njësitë publike;

- Mosadministrimin e rregullt të dokumentacionit të shfrytëzimit të mjeteve të transportit për shpenzimet e karburantit;
- Kryerjen e pagesave për blerje mallrash, pa hartuar më parë proces verbalet e marrjes në dorëzim nga komisionet përkatëse dhe të pashoqëruara me dokumentacionin justifikues;
- Ngritjen e komisionit për vlerësimin e aktiveve dhe për nxjerrjen jashtë përdorimit të tyre, në kundërshtim me rregullat në fuqi;
- Në problemet me procesin e evidentimit dhe nxjerrjes jashtë përdorimit të aktiveve dhe kryesisht të aparaturave dhe pajisjeve;
- Në problemet me menaxhimin e aseteve në përdorimin dhe plotësimin e tyre me dokumentacionin specifik.

Gjetjet kryesore në sistemin e menaxhimit financiar dhe kontrollit evidentohen në:

- Mos-identifikimin e risqeve dhe mos hartimin e përditësimit e regjistrave të risqeve;
- Mos-hartimin e strategjisë për menaxhimin e riskut;
- Mospërgatitjen e manualeve të proceseve të punës;
- Mos-hartimin dhe miratimin e gjurmëve të auditimit për proceset kryesore;
- Mungesën e përgjegjësisë menaxheriale që ka të bëjë me ndarjen e përgjegjësisë që lidhen me vendimarrjen, kontrollin, zbatimin dhe vendosjen e linjave të raportimit, në përputhje me përgjegjësitë e deleguara;
- Mospërcaktimin e qartë të detyrave për secilin punonjës.

Gjetjet kryesore në sistemin e koncesioneve dhe ankandeve evidentohen në:

- Mos-monitorimin e zbatimit të kontratave koncesionare që janë në fazën e ndërtimit ose kanë hyrë në fazën e shfrytëzimit;
- Mos-monitorimin e veprimtarisë së sektorit të oponencës teknike;
- Mosrespektimin e kushteve të marrëveshjeve lidhur me garancitë financiare të marrëveshjeve hidrokarbure.

Audituesit e brendshëm në minitritë e linjës në lidhje me vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm kanë evidentuar mangësi në zbatimin si duhet të kontrollit të brendshëm, në strukturat e varësisë për shkak të ndryshimit të shpeshtë të organizimit të strukturave dhe stafit, ndarjen e qartë të detyrave, ku ka mbivendosje, raste të konflikt të interesit dhe mos zbatim të procedurave ligjore, evidentimin e personave përgjegjës, të cilët nuk kanë menaxhuar me efektivitet dhe efikasitet burimet njerëzore dhe financiare, parregullsi në dokumentimin dhe menaxhimin e aseteve publike.

Njësitë publike në pjesën më të madhe të tyre kanë ngritur sistemet e kontrollit të brendshëm por audituesit e brendshëm vlerësojnë se nga ana e menaxherëve kërkohet punë e vazhdueshme dhe përmirësime të mëtejshme në funksionimin sa më efikas të tyre.

Rekomandimet e dhëna nga NJAB në ministritë e linjës

Rekomandimet e dhëna nga ministritë e linjës vlerësohen në përgjithësi si të sakta, të qarta dhe të zbatueshme. Rekomandimet kryesore janë fokusuar në përmirësimin e sistemeve dhe kuadrin rregullator, si dhe të karakterit organizativ.

Specifikisht, në rekomandime për përmirësimin e sistemeve që lidhen me hartimin e regjistrave të aseteve, hartimin e regjistrave të risqeve, hartimin dhe miratimin e gjurmëve të auditimit për proceset e punës, rritjen e cilësisë së planifikimit dhe zbatimit të buxhetit të shtetit, ruajtja e aseteve, etj.

Rekomandime të karakterit organizativ lidhen me miratimin ose përmirësimin e rregullore të brendshme, miratimin e manualeve të proceseve të punës, rishikimin e përshkrimeve të punës për çdo punonjës, ndarjen e qartë të detyrave, miratimin e rregullave të brendshme për delegimin e detyrave, etj.

Rekomandimet për përmirësimin e kuadrit ligjor lidhen me propozime për ndryshime të akteve ligjore dhe nënligjore, për miratim udhëzimesh etj. të lidhura me fushën e përgjegjësisë së çdo ministrie.

✓ **Njësitë Shpenzuese me Buxhet të Madh**

Vlerësimi i riskut nga NJAB e grupit të njësive shpenzuese me buxhet të madh

NJAB në grupin e njësive shpenzuese me buxhet të madh kanë identifikuar me risk të lartë këto sisteme:

- Sistemin e menaxhimit dhe kontrollit financiar;
- Sistemin e Teknologjisë së Informacionit;
- Sistemin e prokurimeve, blerjeve dhe investimeve;
- Sistemin e administrimit të aseteve;
- Sistemin e detyrimeve të prapambetura.

Gjetjet nga veprimtaria e NJAB në grupin e njësive shpenzuese me buxhet të madh

NJAB në grupin e njësive shpenzuese me buxhet të madh kanë evidentuar gjetjet sipas sistemeve.

Gjetjet kryesore në sistemin e menaxhimit të burimeve njerëzore evidentohen në:

- Mospërputhjen e kërkesave të vendit të punës me aftësitë dhe eksperiencën e stafit;
- Lëvizjet e shpeshta të stafit dhe mosplotësimin në kohë të vendeve vakante;
- Moszbatimin e procedurave lidhur me punësimin, lëvizjen dhe largimin e stafit.

Gjetjet kryesore në sistemin e prokurimeve evidentohen në:

- Mosrespektimin e rregullave për argumentimin dhe dokumentimin qartësisht të llogaritjes së fondit limit;
- Përcaktimin e fondeve në kundërshtim me procedurat e miratuara;
- Realizimin e procedurave të prokurimit në kundërshtim me ligjet dhe aktet nënligjore;
- Mungesën e hartimit të preventivave dhe mosllogaritjen e fondit limit sipas të dhënave të projektit;
- Pagesën e kontratave/faturave tatimore pa u realizuar punimet, kryer shërbimi, apo në kundërshtim me kontratën e firmosur.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontrollit të brendshëm evidentohen në:

- Mosfunksionimin e procesit të identifikimit, analizimit dhe menaxhimit të riskut;
- Mungesën e rregulloreve të brendshme, ndarjen konkrete të detyrave dhe përgjegjësisë.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontabilitetit dhe raportimit financiar evidentohen në:

- Mungesën e kartelave të AQT sipas viteve të vënies në punë, vlerës fillestare, amortizimit të akumuluar dhe vlerës së mbetur;
- Mungesën e vlerësimit të aseteve stok, për vënien në efikasitet apo nxjerrjen jashtë përdorimit të tyre;
- Mos regjistrimin e pasurive të paluajtshme në zyrat vendore të regjistrimit të pasurive;
- Plotësimin e gabuar të pasqyrave financiare.

Gjetjet kryesore në sistemin e detyrimeve të prapambetura evidentohen në:

- Mungesën e identifikimit të risqeve, që pengojnë reduktimin, shlyerjen dhe parandalimin e detyrimeve të prapambetura;
- Mungesën e kontabilizimit të plotë dhe të saktë të të gjitha detyrimeve, që nga koha e krijimit të tyre.

Audituesit e brendshëm në grupin e njësive shpenzuese me buxhet të madh në lidhje me vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm kanë evidentuar përmirësime nga auditimet e mëparshme, por akoma evidentohen magësi në zbatimin si duhet të kontrollit të brendshëm, kjo për shkak të ndryshimit të shpeshtë të strukturave, mos zbatimin e procedurave ligjore, mos përditësimin e rregulloreve, mos identifikimin e risqeve, parregullsive në menaxhimin e aseteve publike, etj.

Disa nga vlerësimet e sistemeve të kontrollit të brendshëm nga NJAB e grupit të njësive shpenzuese me buxhet të madh paraqiten:

- a) Në pjesën më të madhe, sistemet e kontrollit të brendshëm janë efektive dhe të rregulluara me procedura të shkruara (Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve).
- b) Sistemet e kontrollit të brendshëm, pavarësisht punës së bërë, nuk funksionojnë në formën dhe cilësinë e duhur. Ka mangësi në ngritjen dhe funksionimin e këtyre sistemeve në subjektet me kompleksitet të lartë, gjë që ka çuar në gjykimin se niveli i riskut është i lartë (Autoriteti Rrugor Shqiptar).
- c) Në disa subjekte varësie, organizimi dhe funksionimi i kontrollit të brendshëm ka vend për përmirësime, për shkak të neglizhencës dhe mungesës së përgjegjësive dhe ka ende mosnjohje të kuadrit rregullator për menaxhimin financiar dhe kontrollin (Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve).

Rekomandimet e dhëna nga NJAB në grupin e njësive shpenzuese me buxhet të madh

Rekomandimet e lëna pranë subjekteve të audituara nga NJAB e grupit të njësive shpenzuese me buxhet të madh janë të sakta, realiste dhe të zbatueshme, por disa prej rekomandimeve të lëna paraqesin referencën ligjore mbi të cilën ato janë mbështetur ose rekomandohet zbatimi i legjislacionit të fushës, duke mos dhënë opinion e rekomandim konkret për sistemin e vlerësuar (QSUT, Spitali Universitar “Shefqet Ndroqi”, DPT, DPD dhe AZHBR).

Rekomandime për përmirësimin e kuadrit ligjor lidhen me propozimet për ndryshime ligjore, për përditësim të urdhrave, udhëzimeve dhe manualeve në fuqi, të lidhura këto me misionin dhe fushën e veprimtarisë së subjekteve të audituara (DPD, DPT, AZHBR, dhe Drejtoria e Përgjithshme Policisë së Shtetit).

Rekomandimet për arkëtim lidhen me shkeljet e procedurave ligjore dhe financiare apo kundravajtjet administrative (Drejtoria e Përgjithshme e Doganave, Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, Autoriteti Kombëtar i Ushqimit dhe Autoriteti Rrugor Shqiptar).

Rekomandimet e karakterit organizativ lidhen me përmirësimin e rregulloreve të brendshme, miratimin e manualeve të proceseve të punës, miratimin e procedurave për delegimin e detyrave, (QSUT, DPT dhe AZHBR).

Rekomandimet për përmirësimin e sistemeve lidhen me hartimin e regjistrit të riskut, hartimin dhe miratimin e gjurmëve të auditimit për proceset e punës, etj.

Rekomandimet sipas qëllimit dhe misionit të institucionit janë propozuar nga NJAB pranë: QSUT, DPT, DPD, Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, Spitali Universitar i Traumës, Autoriteti Kombëtar i Ushqimit, janë të lidhura me sistemet specifike sipas qëllimit dhe misionit të subjektit të audituar.

✓ Njësitë e vetëqeverisjes vendore

Vlerësimi i riskut nga NJAB në njësitë e vetëqeverisjes vendore

NJAB në njësitë e vetëqeverisjes vendore raportojnë të vlerësuara me risk të lartë këto sisteme:

- Sistemin e administrimit të aseteve;
- Sistemin e prokurimeve dhe blerjeve;

- Sistemin e tatim, taksave vendore.

Nga sa më sipër, u evidentuan sistemet e prokurimeve dhe asetëve, të cilat vlerësohen me risk të lartë në veprimtarinë audituese të të gjitha grupimeve të analizuara.

Gjetjet nga veprimtaria e NJAB në njësitë e vetëqeverisjes vendore

NJAB në njësitë e vetëqeverisjes vendore kanë evidentuar gjetjet sipas sistemeve.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontrollit të brendshëm evidentohen në:

- Mospërcaktimin e saktë të objektivave strategjikë dhe risqeve, që mund të çenojnë realizimin e tyre;
- Mungesën e hartimit dhe përditësimit të përshkrimeve të punës;
- Mungesën e hartimit të manualeve të proceseve;
- Mungesën e miratimit të rregulloreve të brendshme.

Gjetjet kryesore në sistemin e programimit dhe zbatimit të buxhetit evidentohen në:

- Mosplanifikimin real dhe mosrealizimin e shpenzimeve me efektivitet dhe efikasitet;
- Mosrealizimin e buxhetit në raport me objektivat e realizuara;
- Mungesën e hartimit dhe monitorimit të procedurave për përfituesit nga lehtësirat e taksave dhe tarifave vendore;
- Mungesën e hartimit të ditarit të shpenzimeve të kryera.

Gjetjet kryesore në sistemin e menaxhimit të aktiveve evidentohen në:

- Mungesën e hartimit dhe përditësimit të regjistrave të aktiveve (njësitë administrative- ish komuna);
- Mosadministrimin e aktiveve për parandalimin e keqmenaxhimit të tyre;
- Mosplotësimin e dokumentacionit dhe ndjekjen e procedurave të inventarizimit dhe nxjerrjes jashtë përdorimit të ndërtesave.

Gjetjet kryesore në sistemin e blerjeve dhe prokurimeve evidentohen në:

- Mungesës së hartimit të regjistrave të prokurimeve
- Dërgimin jo në afatet e caktuara tek institucionet e përcaktuara në kuadrin rregullator.

Evidentohet se NJAB, që funksionojnë në njësitë e vetëqeverisjes vendore, nuk kanë realizuar vlerësim real të funksionimit të sistemeve të kontrollit të brendshëm dhe nuk kanë vlerësuar risqet e identifikuar nga njësitë publike.

Rekomandimet e dhëna nga NJAB në njësitë e vetëqeverisjes vendore

Rekomandimet më të rëndësishme të njësive të auditimit të brendshëm në njësitë e vetëqeverisjes vendore janë fokusuar në:

Rekomandime për përmirësime ligjore:

- Rekomandohet që të propozohen ndryshime në VKM nr.408, datë13.05.2015 “Mbi miratimin e rregulloreve së zhvillimit të territorit”, akt që përfshin në mënyrë specifike njësitë administrative (ish-komuna, për kushtet ndryshe nga qyteti), për të cilin nevojiten diferencime lehtësuese pa dëmtuar thelbin e ligjit.

Rekomandime për sistemin e menaxhimit të asetëve:

- Rekomandohet që të hartohet dhe përditësohet regjistri i aktiveve me të dhëna për historikun e aktivitetit në varësi të llojit të tij, i domosdoshëm për të kryer vlerësimin e tyre;
- Rekomandohet që të hartohet dokumentacioni i lëvizjeve të magazinës pasi të jetë dokumentuar marrja në dorëzim e aktiveve referuar kushteve të kontratës;
- Rekomandohet që të pasqyrohet saktë informacioni në pasqyrën “Gjendja dhe ndryshimet e aktiveve”, me qëllim paraqitjen reale të shtesave në aktive sipas burimeve.

✓ **Institucionet e Pavarura**

Vlerësimi i riskut nga NJAB e institucioneve të pavarura

NJAB në institucionet e pavarura kanë identifikuar me risk të lartë këto sisteme:

- Sistemin e investimeve publike;
- Sistemin e mbikëqyrjes së projekteve.

Gjetjet nga veprimtaria e NJAB në institucionet e pavarura

NJAB në institucionet e pavarura kanë evidentuar gjetjet sipas sistemeve.

Gjetjet kryesore në sistemin e menaxhimit të burimeve njerëzore evidentohen në:

- Moszbatimin e procedurave të punësimit të punonjësve;
- Mosplotësimin e vendeve vakante dhe rekrutimin e personelit të pakualifikuar;
- Mungesën e ndryshimeve të përshkrimeve të punës, për shkak të ndryshimeve strukturore.

Gjetjet kryesore në sistemin e prokurimeve evidentohen në:

- Moskryerjen e përlogaritjes së fondit limit dhe vlerësimit të kontratave publike konform kërkesave ligjore;
- Copëzimin e fondit limit për blerjen e të njëjtit mall apo shërbim, për të shmangur procedurat përkatëse të tenderimit;
- Mungesës së përcaktimit të drejtë të specifikimeve teknike.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontabilitetit dhe raportimit publik evidentohen në:

- Mungesës së krijimit të regjistrave kontabël të të gjitha aktiveve;
- Mbajtjen në kontabilitet të vlerave të objekteve, që nuk i përkasin njësisë publike;
- Moskontabilizimin në llogarinë e debitoreve të vlerës së masës së zhdëmtimeve të rekomanduar nga auditimet e mëparshme.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontrollit të brendshëm evidentohen në:

- Mungesës së hartimit të gjurmëve të auditimit dhe përshkrimit të proceseve të punës;
- Mungesës së hartimit dhe përditësimit të regjistrave të riskut dhe planeve për aktivitetet e kontrollit për menaxhimin efektiv të risqeve;
- Mospërditësimin e rregulloreve pas ndryshimeve strukturore.

Gjetjet kryesore në sistemin e pagesave dhe shpërblimeve të punës evidentohen në:

- Mungesën e interpretimit të saktë të kuadrit ligjor për pagesat për punën jashtë kohës normale, në ditët e pushimit, festave zyrtare dhe për pagesat e vështirësive;
- Interpretimin jo të saktë të kuadrit ligjor dhe mungesën e dokumentacionit justifikues për shpenzimet për udhëtime e dieta.

Gjetjet kryesore në sistemin e menaxhimit të aktiveve evidentohen në:

- Mungesën e krijimit të regjistrit të aseteve;
- Procesin e vlerësimit dhe nxjerrjes jashtë përdorimit të aseteve.

Audituesit e brendshëm në institucionet e pavarura në lidhje me vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm kanë evidentuar që janë eficiente, por gjithmonë ka nevojë për përmirësime në hartimin dhe përditësimin e rregulloreve, përcaktimin e saktë të detyrave dhe përgjegjësisë, identifikimin e risqeve, etj.

Disa nga vlerësimet e sistemeve të kontrollit të brendshëm nga NJAB e grupit të institucioneve të pavarura paraqiten:

- a) Sistemi i kontrollit të brendshëm nuk ka qënë efiçent, gjë që ka ndikuar në mosrealizimin në kohë të objektivave, si rezultat i mosfunksionimit të monitorimit të proceseve të kontrollit (INSTAT).
- b) Sistemi i menaxhimit financiar dhe kontrollit të brendshëm ka funksionuar në nivelin e duhur. Risqet janë të përcaktuara në strategjinë e menaxhimit të riskut, për ta mbajtur ekspozimin ndaj riskut në një nivel të pranueshëm, por nuk janë marrë masa për përditësimin e tij (Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare).
- c) Sistemet e kontrollit të brendshëm në të gjitha gjykatat funksionojnë dhe janë efektive (Këshilli i Lartë Gjyqësor).
- d) Vlerësimi që sistemet e kontrollit të brendshëm janë efektive dhe funksionojnë në nivelin e duhur, dhënë nga Këshilli i Lartë Gjyqësor dhe Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare, nuk është në konformitet me numrin e gjetjeve dhe risqet e identifikuara sipas sistemeve të raportuara nga këto njësi auditimi.

Rekomandimet e dhëna nga NJAB në institucionet e pavarura

Rekomandimet e lëna pranë subjekteve të audituara nga NJAB në institucionet e pavarura janë të sakta, specifike, bindëse në përmbajtje, duke patur si qëllim përmirësimin e proceseve të punës, duke përcaktuar “nivelin e prioritetit” dhe “afatin e zbatimit”. Por, ndërmjet tyre, veçojmë se disa prej rekomandimeve paraqesin referencën ligjore mbi të cilën ato janë mbështetur apo subjektit të audituar i është rekomanduar zbatimi i legjislacionit në fushën e audituar, duke mos dhënë opinion e rekomandim konkret për sistemin specifik të vlerësuar (Prokuroria e Përgjithshme dhe Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare).

Rekomandime për përmirësimin e kuadrit ligjor që lidhen me propozime për ndryshime ligjore, për përditësim të urdhërave, udhëzimeve dhe manualeve në fuqi, të lidhura këto me misionin dhe fushën e veprimtarisë së subjekteve të audituara (FSDKSH, FSHZH dhe AMF).

Rekomandime për përmirësimin e sistemeve që lidhen me hartimin e regjistrit të aseteve, hartimin e gjurmëve të auditimit për proceset e punës, rritjen e cilësisë së planifikimit dhe zbatimit të buxhetit të shtetit, ruajtja e aseteve, etj.

Rekomandime të karakterit organizativ që lidhen me rishikim të rregulloreve të brendshme, përcaktimin e metodave dhe procedurave të unifikuara dhe dokumentacionit standard që duhet të hartohet nga çdo specialist, rishikim i hartës së proceseve të punës për çdo sektor, rishikim dhe azhurnim i përshkrimeve të punës dhe ndarje e detyrave për çdo specialist. (FSDKSH, Fondi Shqiptar i Zhvillimit dhe AMF).

Rekomandime sipas qëllimit dhe misionit të institucionit. Numri më i madh i rekomandimeve të propozuara nga NJAB pranë: FSDKSH, Fondi Shqiptar i Zhvillimit dhe Autoritetit të Mbikëqyrjes Financiare, janë të lidhura me sistemet/fushat specifike sipas qëllimit dhe misionit të subjektit të audituar.

Mbi përcaktimin e përgjegjësive. Në raportin vjetor strukturat audituese janë shprehur se për gjetjet e konstatuara kanë përcaktuar plotësisht përgjegjësinë, duke e konsideruar këtë si një tregues pozitiv të performancës së auditimit të brendshëm (Këshilli i Lartë Gjyqësor) ose që u kanë rekomanduar titullarëve të njëjësive të audituara dhënien e masave disiplinore për personat përgjegjës (FSDKSH), proces ky jo në funksion të misionit të auditimit të brendshëm dhe në kundërshtim me standardet ndërkombëtare.

✓ Shoqëritë Aksionare²

Vlerësimi i riskut nga NJAB në shoqëritë aksionere

NJAB në shoqëritë aksionere kanë identifikuar me risk të lartë këto sisteme:

² Për shoqëritë aksionare kemi vlerësim të sistemit të kontrollit të brendshëm vetëm nga Auditimi i Brendshëm.

- Sistemin e kontrollit të brendshëm.
- Sistemin e programimit financiar dhe të ardhurave;
- Sistemin e prokurimeve, blerjeve dhe zbatimit të kontratave;
- Ndjekjen e debitorëve dhe menaxhimin e aseteve.

Gjetjet nga veprimtaria e NJAB në shoqëritë aksionere

NJAB në shoqëritë aksionere kanë evidentuar gjetjet sipas sistemeve.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontrollit të brendshëm evidentohen në:

- Mungesën e hartimit të regjistrit të riskut;
- Mungesën e hartimit të strategjisë për menaxhimin e riskut;
- Mungesën e veprimtarive të kontrollit;
- Mungesën e hartimit dhe miratimit të gjurmës së auditimit;
- Mungesën e hartimit apo përditësimit të manualeve të proceseve të punës.

Gjetjet kryesore në sistemin e prokurimeve evidentohen në:

- moszbatimin e operacioneve të punës në përputhje me procedurat e blerjeve me vlera të vogla për mallra e shërbime;
- moslogaritjen e drejtë të fondit limit dhe mangësi në zbatimin e kontratave;
- mosplotësimin me dokumentacion të dosjeve të zbatimit të punimeve të ndërtimit.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontabilitetit dhe raportimit publik evidentohen në:

- Problematika në menaxhimin e aseteve.
- Mungesën e menaxhimit të bazës materiale të dalë nga magazina;
- Mungesën e procedurave të lëvizjes së materialeve;
- Mos marrjen në ngarkim të bazës materialo-teknike nga personat përgjegjës.

Gjetjet kryesore në sistemin e pagesave dhe shpërblimeve të punës evidentohen në:

- Pagesat për punën e kryer jashtë kohës normale të punës;
- Mungesën e dokumentimit sipas kërkesave ligjore të shpenzimeve për udhëtim e dieta;
- Përfitime të pajustificuara të pagës së grupit, duke mos e argumentuar me dokumenta justifikuese.

NJAB vlerësojnë që sistemet e kontrollit të brendshëm në subjektet e audituara nuk janë efektive dhe nuk kanë të miratuara procedura për funksionimin e tyre (OSHEE, KESH, OST, Posta Shqiptare, Albpetrol dhe Albgaz).

Rekomandimet e dhëna nga NJAB në shoqëritë aksionere

Rekomandimet më të rëndësishme të njësive të auditimit të brendshëm janë fokusuar në:

Rekomandime për përmirësimin e kuadrit rregullator të fushës, të cilat lidhen me propozime për ndryshime të akteve ligjore dhe nënligjore, përditësim e ndryshim të udhëzimeve, manualeve dhe rregulloreve në fuqi.

Rekomandime për përmirësimin e sistemeve, që lidhen me hartimin e rregulloreve të brendshme sipas përshkrimeve të punës në përshtatje me ndryshimet strukturore të shoqërive, hartimin e gjurmëve të auditimit për proceset e punës, hartimin e një strategjie në funksion të minimizimit të riskut, delegimin e detyrave për koordinimin e riskut tek menaxherët në varësi direkte të administratorëve, etj.

Rekomandime të karakterit organizativ, në funksion të rritjes së efektivitetit të punës, të cilat lidhen me përcaktimin e metodave dhe procedurave të unifikuara sipas një dokumentacioni standard që duhet të zbatohet nga çdo punonjës në shërbim të shoqërive aksionere, etj.

KAPITULLI III- REKOMANDIME PËR ZHVILLIMIN E MËTEJSHËM TË SISTEMIT TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM

Drejtoria e Harmonizimit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik ka realizuar vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm, bazuar në përgjigjet e pyetësorit të vetëvlerësimit të komponentëve të Menaxhimit Financiar dhe Kontrollit dhe Raportit Vjetor të vlerësimit të cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm për vitin 2018, duke konkluduar në disa rekomandime për zhvillimin e mëtejshëm të sistemit, në përputhje dhe me gjetjet për këtë fushë të Drejtorisë së Harmonizimit të Auditimit të Brendshëm gjatë kryerjes së vlerësimit të jashtëm të cilësisë dhe gjithashtu nga monitorimi i njësive publike nga Drejtoria e Menaxhimit Financiar, Kontrollit dhe Kontabilitetit.

Në këtë kuadër, përmendim rekomandimet si më poshtë vijon:

- Kryerja e vetëvlerësimit periodik të sistemit të kontrollit të brendshëm nga ana e nivelit të lartë menaxherial të njësisë publike, për identifikimin e mangësive të mundshme dhe zbatimin e kontroleve më efektive.
- Përditësimi i rregulloreve të brendshme në përputhje me ndryshimet strukturore të institucionit dhe me bazën rregullatore të kontrollit të brendshëm.
- Realizimi i programeve të trajnimeve gjithëpërfshirëse për punonjësit lidhur me njohjen e ndryshimeve në bazën rregullatore apo kodin e etikës së institucionit si dhe vlerësimin periodik të nevojave për trajnimin e stafit në lidhje me zbatimin e instrumentave të kontrollit të brendshëm.
- Hartimi dhe miratimi nga ana e njësive publike të procedurave të shkruara mbi rregullat e raportimit, i cili nuk duhet të jetë i fokusuar vetëm në çështjet financiare dhe buxhetore, por edhe në objektiva, tregues performance dhe risqet përkatëse mbi këto objektiva.
- Hartimi i planeve operacionale të konsoliduara të punës, me tregues performance, ku përgjegjësitë për zbatimin e objektivave të jenë ndarë në mënyrë të qartë dhe të monitorohen në mënyrë të vazhdueshme.
- Përdorimi i mundësisë së delegimit si një element i rëndësishëm për rritjen e përgjegjshmërisë menaxheriale dhe realizimin me efektivitet të funksioneve të nivelit të lartë menaxherial.
- Përfshirja në takimet e Grupit të Menaxhimit Strategjik, të çështjeve që lidhen me kontrollin e brendshëm dhe adresimin e mangësive kryesore të konstatuara.
- Ngritja e Grupit të Menaxhimit të Riskut, në kuadër të përcaktimit të mekanizmave të mirëorganizuar dhe funksionalë të procesit të menaxhimit të riskut.
- Vlerësimin e mundësisë së riskut për mashtrime dhe kryerjen e vlerësime periodike të ekspozimit ndaj këtyre risqeve nga ana e njësive publike, në mënyrë që vlerësimi i riskut të mashtrimit të bëhet pjesë integrale e procesit të menaxhimit të riskut.
- Rritja e ndërgjegjësimit të njësive publike në lidhje me zbatimin e kërkesave ligjore në fushën e korrupsionit dhe mashtrimit, në kuadër të rritjes së numrit të rasteve të shkeljeve të sinjalizuara.
- Njësitë publike duhet të krijojnë dhe përditësojnë regjistrin e aktiveve, në përputhje me bazën rregullatore mbi menaxhimin e aktiveve.
- Ngritja dhe përmirësimi i sistemeve të teknologjisë së informacionit, duke zbatuar procedurat e brendshme në lidhje me ruajtjen, mbrojtjen dhe rikuperimin e të dhënave.
- Institucionet publike duhet të hartojnë manuale të shkruara të proceseve të punës dhe gjurmët e auditimit, në mënyrë që të identifikojnë përgjegjësitë dhe të përcaktojnë linja të qarta raportimi për njësinë publike.

- Lidhur me sistemet e kontabilitetit, njësitë publike duhet të kenë një program të unifikuar si dhe të parashikojnë përmirësime të mëtejshme në sistemin e tyre të kontabilitetit.
- Kryeja e monitorimit të vazhdueshëm të sistemeve të kontrollit të brendshëm, nëpërmjet aktiviteteve të përcaktuara në planet e veprimit për MFK-në.
- Realizimi i shërbimit të auditimit të brendshëm për ato njësi publike, të cilat nuk e kryejnë shërbimin e auditimit, me asnjë nga format e përcaktuara në kuadrin rregullator të fushës së auditimit të brendshëm.
- Përmirësimi i metodologjive dhe udhëzimeve në kuadër të lehtësimit të procesit të inventarizimit nga ana e njësive të qeverisjes së përgjithshme.
- Angazhimi i audituesve të brendshëm në vlerësimin e proceseve të vendimmarrjes, vendimeve strategjike dhe operacionale, mbikëqyrjen e menaxhimit të riskut, promovimin e etikës dhe vlerave të përshtatshme brenda organizatës, sigurimin e menaxhimit efektiv organizativ të performancës dhe llogaridhënies.
- Angazhimi i audituesve të brendshëm në vlerësimin e risqeve më të rëndësishme për planifikimin dhe zbatimin e projekteve dhe programeve për arritjen e objektivave strategjike të njësive publike.
- Monitorimi në vazhdimësi nga njësitë e auditimit të brendshëm i nivelit të zbatimit dhe cilësinë e rekomandimeve të dhëna, me qëllim që realizimi i shërbimit të auditimit të shihet si vlerë e shtuar nga titullarët e njësive publike dhe të gjithë grupet e interesit.
- Realizimi i vlerësimeve të jashtme të cilësisë së veprimtarisë së auditimit të brendshëm në sektorin publik, për monitorimin e përputhjes së kësaj veprimtarie me standardet ndërkombëtare, të pranuar.
- Bashkëpunimi me institucione të tjera kombëtare dhe ndërkombëtare për të menaxhuar programe sa më cilësore të trajnimit të vijueshëm profesional duke përfshirë në program tema që zhvillojnë kapacitetet profesionale të audituesve të brendshëm.

KAPITULLI IV. VLERËSIMI NË VEND I ZBATUESHMËRISË SË STANDARDEVE TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM DHE AUDITIMIT

4.1 Vlerësimi i besueshmërisë së pyetësorëve të vetëvlerësimit të MFK-së për 5 institucionet e monitoruara

Bazuar në nenin 25 dhe 26, të ligjit nr. 10296, datë 08.07.2010 "Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin", i ndryshuar, DH/MFKK me qëllim realizimin e detyrave kryesore funksionale, ka planifikuar monitorime në disa njësi të qeverisjes së përgjithshme lidhur me zbatueshmërinë e instrumenteve të MFK-së. Ky proces monitorimi ka si synim verifikimin e besueshmërisë së informacioneve të përfshira në pyetësorët e rishikuar të vetëvlerësimit dhe inkurajimin e njësisë publike për të kryer një vetëvlerësim të hollësishëm dhe të besueshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm. Gjatë periudhës Prill-Maj të vitit 2019, janë realizuar monitorime në 5 njësi publike, ku konkluzionet paraqiten si më poshtë:

Kryeministria

Gjatë monitorimit të realizuar në Kryeministri u evidentua që ky institucion duhet të rrisë shkallën e përgjegjshmërisë për implementimin e kërkesave të kontrollit të brendshëm brenda institucionit. Pavarësisht efektivitetit të sistemit të kontrollit të brendshëm, pyetësi i vetëvlerësimit të këtij institucioni paraqet situatën reale të tij në lidhje me këtë fushë, ku mbi 75 % e përgjigjeve të pyetësorit janë të besueshme. Në vijim, ky institucion do të angazhohet në bashkëpunim me Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë në përmirësimin e gjendjes së sistemit të kontrollit të brendshëm si dhe në implementimin e plotë të instrumentave të menaxhimit financiar dhe kontrollit.

Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale

Në Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale është zhvilluar procesi i monitorimit në vend, me qëllim vlerësimin e cilësisë dhe efektivitetit të sistemeve të kontrollit të brendshëm në këtë institucion. Baza për monitorim ishte pyetësi i rishikuar i vetëvlerësimit të komponentëve të menaxhimit financiar dhe kontrollit, përmbajtja e të cilit nuk është në përputhje me kriteret e përcaktura për vlerësimin e 17 parimeve. Nga kontrolli në vend, evidentohet se rreth 70% e përgjigjeve të dhëna në pyetësor janë të besueshme. Në këto kushte, institucioni duhet të rrisë nivelin e angazhimit dhe përgjegjshmërisë për zbatimin e kërkesave të kontrollit të brendshëm si edhe shkallën e ndërveprimit ndërmjet strukturave brenda tij, në kuadër të hartimit të dokumentave më cilësorë dhe instrumentave efektivë të menaxhimit financiar dhe kontrollit.

Bashkia Vlorë

Gjatë monitorimit të kryer në Bashkinë Vlorë, u evidentua se institucioni duhet të bëjë më shumë përpjekje në implementimin e kërkesave të MFK-së, dhe të përfshihet në këtë proces i gjithë stafi i bashkisë. Pyetësi i vetëvlerësimit të këtij institucioni paraqet situatën reale të tij në lidhje me këtë fushë, ku mbi 75 % e përgjigjeve të pyetësorit janë të besueshme. Në vijim, këtij institucioni do ti dërgohen rekomandimet përkatëse dhe do të bashkëpunohet për implementimin e kërkesave të MFK.

Bashkia Devoll

Nga monitorimi i realizuar në bashkinë Devoll, në lidhje me funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm, u konstatua se, pyetësi i vetëvlerësimit nuk ishte komunikuar dhe shpërndarë te të gjitha strukturat e institucionit si dhe nuk ishin angazhuar në plotësimin e tij. Kjo problematikë

u pasqyrua dhe në plotësimin jo korrekt të pyetësorit të vetëvlerësimit, sipas evidencave mbështetëse të kërkuara. Bazuar në situatën reale, sipas dokumentacionit të paraqitur gjatë vizitës në terren, vlerësojmë se stafi i bashkisë u ndërgjegjësua dhe u angazhua në plotësimin e kërkesave ligjore në fushat e ndryshme, që pasqyrohen si kërkesa të sistemit të kontrollit të brendshëm. Gjithashtu, theksojmë se nga ana e stafit kishte angazhim për plotësimin e rekomandimeve të dhëna nga monitorimi i bërë në vitin 2018, në implementimin e instrumentave të menaxhimit financiar dhe kontrollit (në fushën e menaxhimit të riskut,) por gjithashtu kishte ende problematika përsa i përket ndarjes së qartë të detyrave, inventarizimit të aktiveve , etj.

Zyra e Administrimit të Buxhetit Gjyqësor

Gjatë monitorimit të realizuar në ZABGJ u evidentua që ky institucion ka një shkallë të lartë të përgjegjshmërisë për implementimin e kërkesave të kontrollit të brendshëm brenda institucionit. Pyetësi i vetëvlerësimit të këtij institucioni paraqet situatën reale të tij në lidhje me këtë fushë, ku mbi 80 % e përgjigjeve të pyetësorit janë të besueshme. Në vijim, ky institucion, për shkak të bashkimit të tij me Këshillin e Lartë Gjyqësor në fund të vitit 2018, do të jetë në fazë ristrukturimi dhe gjetjet e monitorimit në vend do të ndihmojnë në implemetimin me sukses të sistemit të MFK-së në KLGJ.

4.2 Vlerësimi i jashtëm i cilësisë së njësive të auditimit të brendshëm

Bazuar në nenin 24 të ligjit nr.114, datë 22.10.2015 “Për auditimin e brendshëm në sektorin publik” dhe “Metodologjisë për vlerësimin e jashtëm të cilësisë së auditimit të brendshëm në sektorin publik”, miratuar me urdhër të Ministrit të Financave nr.22, datë 06.03.2017, DH/AB kryen monitorimin e veprimtarisë së njësive të auditimit të brendshëm që funksionojnë në njësitë publike.

Qëllimi i këtij procesi është vlerësimi i veprimtarisë së njësisë së auditimit të brendshëm, lidhur me zbatimin e standardeve të auditimit, sipas akteve ligjore në fuqi, si dhe efektiviteti dhe efienca e këshillave dhe rekomandimeve të adresuara nga auditimi për subjektet e audituara. Bazuar në metodologjinë e sipërcituar, në përfundim të vlerësimit, jepet një opinion i përgjithshëm lidhur me përputhshmërinë e veprimtarisë së auditimit sipas katër niveleve të mëposhtme:

- përputhje e plotë me standardet;
- përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara;
- përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet;
- mospërputhje e plotë me standardet.

Nëpërmjet këtij vlerësimi, synohet të ndihmohen njësitë e auditimit të brendshëm, për të kryer veprimtarinë e tyre në përputhje të plotë me standardet dhe gjithashtu vlerësohet se sa në fokus të institucionit është shërbimi i auditimit të brendshëm.

Drejtoria e Harmonizimit të Auditimit të Brendshëm bazuar në planin operacional të punës për vitin 2018 vlerësoi në total 10 njësi të auditimit të brendshëm (7 NJAB në Ministrinë e Linjës, 1 NJAB në Bashki, 1 NJAB në Shoqëritë Aksionere dhe 1 NJAB të një njësie varësie të Ministrisë së Shëndetësisë).

Vlerësimi përfundimtar i njësive të auditimit të brendshëm për vitin 2018 sipas institucioneve paraqitet në tabelën e mëposhtme:

Tabela 9. Vlerësimi përfundimtar i njësive të auditimit të brendshëm për vitin 2018

Nr.	INSTITUCIONI	VLERËSIMI	PËRPUTHSHMËRIA ME STANDARDET
1	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
2	Ministria e Mbrojtjes		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
3	Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
4	Ministria për Europën dhe Punët e Jashtme		Përputhje e plotë
5	Ministria e Brendshme		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
6	Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
7	Ministria e Drejtësisë		Mospërputhje e plotë me standardet.
8	Bashkia Gjirokastrë		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
9	Shoqëria e Parë Financiare e Zhvillimit FAF		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
10	Spitali Rajonal Vlorë		Mospërputhje e plotë me standardet.

GJETJET KRYESORE TË VLERËSIMEVE

Ndër gjetjet më të rëndësishme në këto procese vlerësimi për 10 njësitë e mësipërme u evidentuan:

- Mosrealizim i angazhimeve të auditimit në fushat/sistemet e aparatit të njësisë publike dhe fokusimi tek auditimet e subjekteve të varësisë;
- Karta e auditimit nuk ishte në përputhje me strukturën e parashikuar në Manualin e Auditimit të Brendshëm. Ky është dokumenti bazë i funksionimit që përcakton statusin organizativ, qëllimin, misionin, objektivat e punës, përgjegjshmërinë dhe përgjegjësitë e njësisë së auditimit të brendshëm.
- Procedurat e përcaktuara në Manualin e Auditimit të Brendshëm, lidhur me fazat e auditimit nuk zbatohen plotësisht.
- Audituesit e brendshëm përfshihen në veprimtari operacionale të ndryshme nga veprimtaria e auditimit të brendshëm, në kundërshtim me kuadrin ligjor në fuqi.

- Financierë të subjekteve të varësisë përfshihen në grupe auditimi si ekspertë të jashtëm jo auditues, duke krijuar mundësi për konflikte të mundshme interesi, në kundërshtim me legjislacionin për konfliktin e interesit.
- Audituesit e brendshëm nuk vlerësonin, në subjektet e audituara, funksionimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm.
- Njësitë e auditimit të brendshëm nuk përcaktonin indikatorët e matjes së cilësisë së performancës dhe nuk hartonin Programin e Siguridhënies dhe Përmirësimit të Cilësisë.
- Rekomandimet e dhëna nga audituesit e brendshëm nuk ishin të qartë, specifike, të matshëm dhe në shumë raste nuk e orientonin subjektin e audituar drejt përmirësimeve eficiente.
- Monitorimi i rekomandimeve nuk kryhej në kohën e duhur, duke mos nxitur përgjegjshmërinë e subjektit të audituar për të reaguar në kohë për arritjen e objektivave të përcaktuara.

Rekomandimet kryesore të vlerësimeve

Bazuar në gjetjet e konstatuara, grupet e vlerësimit kanë dhënë rekomandime lidhur me masat që duhet të merren nga këto njësi për përmirësimin e veprimtarisë së auditimit në të ardhmen.

Rekomandimet kryesore për NJAB që lidhen me **kriteret kryesore** të vlerësimit mund të përmendim:

- NJAB duhet të përfshijnë në planet strategjike dhe vjetore por dhe të realizojnë angazhime auditimi në të gjitha drejtoritë e njësive publike, pjesë e organigramës së saj.
- NJAB duhet të realizojnë zbatimin e plotë i procedurave të Manualit të Auditimit të Brendshëm, lidhur me të gjitha fazat e auditimit.
- Drejtuesit e NJAB duhet të ndjekin një procedurë të përshkallëzuar kundërshtimi lidhur me përfshirjen e audituesve të brendshëm në veprimtari operacionale në njësinë publike, me qëllim sigurimin e pavarësisë dhe objektivitetit të veprimtarisë audituese.
- Drejtuesit e NJAB duhet të shmangin përfshirjen në grupe auditimi të ekspertëve jo auditues, punonjës aktualë të drejtorive të financës në subjektet e varësisë, me qëllim mënjanimin e konflikteve të mundshme të interesit.

Rekomandimet kryesore për NJAB që lidhen me **kriteret dytësore** të vlerësimit mund të përmendim:

- NJAB duhet të përditësojnë Kartën e Auditimit të Brendshëm sipas përcaktimeve në Manualin e Auditimit të Brendshëm.
- NJAB duhet të përcaktojnë indikatorët e matjes së cilësisë së performancës së veprimtarisë audituese dhe të hartojnë Programin e Siguridhënies dhe Përmirësimit të Cilësisë.
- Në përfundim të çdo auditimi, audituesit e brendshëm duhet të shprehin një opinion të përgjithshëm lidhur me funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm në subjektet e audituara.
- NJAB duhet të rrisin cilësinë e rekomandimeve dhe kryejnë një monitorim më efektiv në lidhje me zbatimin e rekomandimeve të adresuara në subjektet e audituara, me qëllim rritjen e përgjegjshmërisë për ndikimin e mos zbatimit të tyre në arritjen e objektivave të përcaktuara.

Njësitë e auditimit të brendshëm, të cilat janë vlerësuar me mospërputhje të plotë me standardet (e kuqe) dhe përputhje në disa fusha me standardet (portokalli) do të jenë në fokus të vazhdueshëm të DH/AB duke ju ofruar gjithë asistencën e nevojshme për rritjen e cilësisë së punës.

Nga analiza e pyetësorit të vetëvlerësimit të NJAB (trajtuar në Aneksin II të këtij raporti), është evidentuar se një pjesë e NJAB:

- nuk kanë miratuar Programin për Përmirësimin e Cilësisë sipas përcaktimeve të Manualit të Auditimit të Brendshëm;
- nuk është realizuar vlerësimi i brendshëm i cilësisë së veprimtarisë audituese nga ana e drejtuesit e NJAB;
- nuk kanë realizuar monitorim të vazhdueshëm të zbatimit të rekomandimeve;
- nuk kanë hartuar regjistrin e riskut të NJAB, si dhe njësi publike ku ata operojnë nuk ka hartuar dhe përditësuar regjistrin e riskut;
- nuk kanë vlerësuar sistemet e kontrollit të brendshëm dhe nivelin e riskut të tyre.

Në lidhje me këto problematika evidentohet se janë në një masë të konsiderueshme të njëjta me gjetjet dhe rekomandimet e rezultuara nga vlerësimet e jashtme të cilësisë të realizuara nga DH/AB gjatë periudhës që po raportohet. Nga kjo analizë evidentohet se të dhënat e këtyre pyetësorëve janë të besueshme dhe të bazuara realisht në performancën e veprimtarisë së auditimit të brendshëm.

KAPITULLI V- MBËSHTETJA E MFE-SË PËR ZHVILLIMIN E SISTEMEVE TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM

Ministria e Financave dhe Ekonomisë, nëpërmjet Drejtorisë së Harmonizimit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik, analizon dhe vlerëson në mënyrë të vazhdueshme performancën e veprimtarisë së auditimit të brendshëm, menaxhimit financiar, kontrollit dhe kontabilitetit në të gjithë sektorin publik për përputhje me standardet ndërkombëtare të pranuar të auditimit të brendshëm dhe kontrollit të brendshëm.

Analiza dhe vlerësimi realizohen nëpërmjet një komunikimi dhe bashkëpunimi të vazhdueshëm me NJAB e ministrive të linjës, institucioneve qendrore, institucioneve të pavarura dhe të pushtetit vendor nëpërmjet shkëmbimit të informacionit, dhënies së mendimeve për ndryshimet e akteve ligjore, vlerësimi të jashtëm të cilësisë, si dhe nëpërmjet planeve strategjike dhe vjetore dhe raporteve vjetore të veprimtarisë së strukturave audituese në sektorin publik. Gjithashtu, ndërveprimi i vazhdueshëm ekziston edhe me menaxherët e tjerë të njësive publike, lidhur me vlerësimin e vazhdueshëm të veprimtarisë në fushën e menxhimit financiar dhe kontrollit, si dhe përditësimeve në fushën e kontabilitetit.

5.1 Mbështetja e MFE-së për zhvillimin e menaxhimit financiar dhe kontrollit

Objektivat e DH/MFKK-së gjatë vitit 2018 kanë konsistuar në:

- Monitorimin e vazhdueshëm të sistemit të MFK-së për njësitë e qeverisjes së përgjithshme;
- Zbatimin e sistemit efektiv të kontrollit të brendshëm dhe ndërtimi i instrumentave të menaxhimit financiar dhe kontrollit nëpërmjet ofrimit të asistencës teknike;
- Rritjen e kapaciteteve dhe ndërgjegjësimit të administratës publike dhe nivelit drejtues të njësive publike mbi rolin dhe rëndësinë e sistemit të MFK-së;
- Lehtësimin e zbatimit të procedurave në fushën e kontabilitetit nëpërmjet përmirësimit të bazës ligjore.

Monitorimi i vazhdueshëm i sistemit të MFK-së

Drejtoria e Harmonizimit të Menaxhimit Financiar, Kontrollit dhe Kontabilitetit në përputhje me nenin 25 dhe 26 të ligjit nr. 10296, datë 08.07.2010 "Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin", i ndryshuar, siguron monitorimin sistematik të sistemeve të menaxhimit financiar dhe kontrollit në njësitë e sektorit publik me qëllim mbledhjen e informacionit për të përmirësuar metodologjinë dhe standardet e punës. Gjithashtu, ky proces monitorimi ka si synim verifikimin e besueshmërisë së informacioneve të përfshira në pyetësorët e vetëvlerësimit dhe inkurajimin e njësisë publike për të kryer një vetëvlerësim të hollësishëm dhe të besueshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm. Në përfundim të këtij procesi, njësive të monitoruara, i'u dërgohet një raport i hollësishëm me gjetjet dhe rekomandimet përkatëse.

Për vitin 2018, bazuar në planin operacional të punës, janë realizuar monitorime në 20 njësi publike (5 ministri linje, 11 bashki dhe 4 institucione të pavarura), të cilat karakterizohen kryesisht nga mungesa e instrumentave të konsoliduar të menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe zbatimi i tyre nga të gjitha strukturat brenda njësisë, mungesa e ndërgjegjësimit për përfitimet e zbatimit të procedurave të delegimit si dhe nga mungesa e vlerësimeve periodike të sistemit të kontrollit të brendshëm nga menaxherët dhe komunikimi i gjetjeve tek nëpunësi autorizues.

Zbatimi i sistemit efektiv të kontrollit të brendshëm bazuar në asistencën teknike të ofruar nga DH/MFKK

DH/MFKK në kuadër të implementimit të një sistemi modern të menaxhimit financiar dhe kontrollit, ka ofruar asistencë teknike në 4 institucione të përzgjedhura: Ministrinë e Brendshme, Ministrinë e Infrastrukturës dhe Energjisë, Bashkinë Vlorë dhe Autoritetin Rrugor Shqiptar. Këto

institucione janë përzgjedhur duke marrë në konsideratë kompleksitetin dhe natyrën e veprimtarisë së tyre. Plani i miratuar i aktiviteteve, u realizua i ndarë në 5 misione specifike, duke siguruar një mbulim të plotë të të gjithë hallkave të sistemit të kontrollit të brendshëm.

Vlen të theksojmë bashkëpunimin me Autoritetin Rrugor Shqiptar, ku është punuar intensivisht për zbatimin dhe përmirësimin e instrumenteve të kontrollit të brendshëm. Vëmendje e veçantë i është kushtuar përcaktimit dhe hartimit të procedurave të shkruara dhe manualeve të proceseve të punës, kryesisht në sektorin e lidhjes së kontratave, me qëllim parandalimin e krijimit të detyrimeve të prapambetura, si një nga fushat më problematike të këtij institucioni. Ndërkohë, në Bashkinë Vlorë është përfunduar procesi i pilotimit, duke evidentuar faktin që pjesa më e madhe e strukturave në këtë njësi kanë hartuar instrumentat e MFK-së si dhe po punohet për konsolidimin e tyre dhe zbatimin e mëtejshëm.

Përsa i përket procesit të ofrimit të asistencës në Ministrinë e Brendshme dhe Ministrinë e Infrastrukturës dhe Energjisë, evidentojmë se ndryshimet e shpeshta strukturore dhe mosangazhimi i duhur i nivelit drejtues kanë sjellë ndërprerjen e realizimit të aktiviteteve në këto institucione.

Rritja e kapaciteteve dhe ndërgjegjësimin të administratës publike dhe nivelit drejtues të njësive publike mbi rolin dhe rëndësinë e sistemit të MFK-së

Në funksion të detyrave kryesore të drejtorisë si dhe adresimit të rekomandimeve kryesore të organizmave ndërkombëtare mbi zhvillimin e kapaciteteve të administratës publike, për zbatimin me efektivitet të sistemeve të kontrollit të brendshëm, gjatë vitit 2018, janë realizuar seminare ndërgjegjësimi dhe trajnime të vazhdueshme në fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe të përgjegjshmërisë menaxheriale.

Audienca e synuar për këto trajnime ishte niveli i lartë menaxherial dhe stafi i njësive publike.

a) Trajnime të organizuara në bashkëpunim me Shkollën Shqiptare të Administratës Publike (ASPA)

Në kuadër të realizimit me sukses të objektivave të përcaktuar në Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike mbi rëndësinë e zhvillimit të sistemit të kontrollit të brendshëm dhe konceptit të përgjegjshmërisë menaxheriale, DH/MFKK në bashkëpunim me ASPA-n, realizoi tre cikle trajnimesh 5-ditore, për nivele të ndryshme menaxheriale (gjithsej 56 pjesëmarrës).

b) Trajnime mbi informimin e njësive të qeverisjes vendore me kërkesat e ligjit të MFK

Me synim informimin dhe ndërgjegjësimin e menaxherëve dhe stafit të njësive të vetëqeverisjes vendore mbi rëndësinë e implementimit të një sistemi efektiv të menaxhimit financiar dhe kontrollit, si dhe zbatimin në praktikë të instrumentave të MFK-së, u zhvilluan 2 cikle trajnime 3 ditore në Qarkun e Shkodrës dhe Elbasanit ku morën pjesë rreth 66 pjesëmarrës.

c) Takime me titullarët e institucioneve publike përgjatë monitorimeve mbi vlerësimin e performancës

Gjatë vitit 2018, drejtuesit e DPH/KBFP realizuan takime ndërgjegjësuese me menaxherët e nivelit të lartë të disa prej ministrive të linjës, mbi vlerësimin e performancës së këtyre institucioneve për vitin 2017. Kjo praktikë e ndjekur ka si synim evidentimin e gjetjeve kryesore lidhur me sistemin e kontrollit të brendshëm, bazuar në treguesit e performancës të vlerësuar sipas metodologjisë së monitorimit.

Nëpërmjet këtyre takimeve ndërgjegjësuese, sugjerohen dhe rekomandimet përkatëse për përmirësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm.

d) Trajnime në disa institucione të qeverisjes së përgjithshme lidhur me implementimin e instrumentave të MFK-së, bazuar në kërkesat e tyre për asistencë

Gjatë vitit 2018, është vënë re një rritje e dukshme e institucioneve të cilat kërkojnë asistencë direkte për informimin dhe zbatimin në praktikë të instrumentave të MFK-së. DH/MFKK realizoi

trajnimin në Agjencinë e Administrimit të Pasurive të Sekuestruara dhe të Konfiskuara, ku mori pjesë i gjithë stafi i këtij institucioni si dhe në Qendrën për Trajnimin e Administratës Tatimore dhe Doganore, ku morën pjesë rreth 60 pjesëmarrës.

Lehtësimi i zbatimit të procedurave në fushën e kontabilitetit nëpërmjet përmirësimit të bazës ligjore

Në kuadër të procesit të zhvillimit të fushës së raportimit financiar dhe kontabilitetit të sektorit publik dhe privat në vendin tonë si dhe në mbështetje të angazhimeve strategjike të vendit për anëtarësim në Bashkimin Evropian, Ministria e Financave dhe Ekonomisë, me anë të Drejtorisë së Harmonizimit për Menaxhimin Financiar, Kontrollin dhe Kontabilitetin, ka përmirësuar bazën rregullatore të fushës së mësipërme, nëpërmjet nxjerrjes së Udhëzimit nr. 8, datë 09.03.2018 "Për procedurat e përgatitjes, paraqitjes dhe raportimit të pasqyrave financiare vjetore në njësitë e qeverisjes së përgjithshme", i cili shërben si një bazë rregullatore tranzitore për kontabilitetin në sektorin publik, deri në implementimin e plotë të Standardeve Ndërkombëtare të Kontabilitetit të Sektorit Publik (IPSAS).

Gjithashtu, në fund të vitit 2018, ka nisur puna për realizimin e aktiviteteve në kuadër të projektit "Për zhvillimin e Kontabilitetit në Sektorin Publik", i cili synon të arrijë këto dy objektiva kryesore:

- a) Zhvillimin e kontabilitetit dhe raportimit financiar të sektorit publik në përputhje me Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit të Sektorit Publik (IPSAS); si dhe
- b) Zhvillimin e kapaciteteve dhe aftësive profesionale në fushën e kontabilitetit për Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë dhe për financierët e sektorit publik.

Mbi sa më sipër, në kuadër të implementimit me sukses të reformës së kontabilitetit në sektorin publik, vlerësojmë se MFE do të ndërmarrë një sërë hapash në drejtim të përmirësimit të bazës rregullatore, përgatitjes së një plani kontabël të unifikuar dhe gjithëpërfshirës si dhe ngritjes së një sistemi efektiv të teknologjisë së informacionit (IT).

Në përfundim, mund të themi se, DH/MFKK ka kryer një sërë aktiviteteve me synimin kryesor mbështetjen e njësive publike për garantimin e një sistemi të financave publike që nxit transparencën, përgjegjshmërinë, disiplinën fiskale dhe efikasitetin në menaxhimin dhe përdorimin e burimeve publike për ofrimin e shërbimeve të përmirësuara dhe zhvillimin ekonomik.

Impakti i aktiviteteve të ndërmarra ka sjellë një evoluim të sistemit të MFK-së në disa institucione publike, të cilat kanë arritur të implementojnë pjesën më të madhe të instrumenteve (*planifikimin e objektivave duke mbajtur në konsideratë risqet e mundshme, hartimin e manualeve të proceseve të punës, regjistrin e risqeve të shoqëruar me planin e veprimit për shmangien e tyre*). Sistemet efektive të MFK-së kanë rezultuar në një performancë më të mirë të këtyre institucioneve të karakterizuara nga operacione të përmirësuara të sistemit të thesarit dhe forcimin e mekanizmave për garantimin e përgjegjshmërisë menaxheriale. Gjithashtu, plotësimi dhe përmirësimi i bazës rregullatore në fushën e kontrollit të brendshëm dhe kontabilitetit ka rezultuar në procedura të përmirësuara për menaxhimin e fondeve publike si dhe përmirësimin e transparencës dhe llogaridhënies në lidhje me parandalimin e krijimit të detyrimeve të prapambetura për njësitë publike.

5.2 Mbështetja e MFE-së për zhvillimin e auditimit të brendshëm

Gjatë vitit 2018, DH/AB ka patur si objektiva kryesore:

- Zbatimin e metodologjisë së vlerësimit të jashtëm të cilësisë së veprimtarisë audituese;
- Mbështetjen për zhvillimin e auditimit të brendshëm në sektorin publik;
- Zhvillimin e vazhdueshëm profesional të audituesve të brendshëm në detyrë;
- Certifikimin e punonjësve të njësive të auditimit të brendshëm, bazuar në programin e miratuar.

Vlerësimi i jashtëm i cilësisë së NJAB

Bazuar në kuadrin ligjor për auditimin e brendshëm në sektorin publik dhe specifikisht në “Metodologjinë për vlerësimin e jashtëm të cilësisë së auditimit të brendshëm në sektorin publik”, miratuar me urdhër të Ministrit të Financave nr.22, datë 06.03.2017, DH/AB kryen monitorimin e veprimtarisë së njësive të auditimit të brendshëm që funksionojnë në njësitë publike.

Gjatë vitit 2018, DH/AB ka vlerësuar veprimtarinë e dhjetë njësive të auditimit të brendshëm (trajtuar më gjerësisht në Kapitullin IV të këtij raporti), lidhur me përputhjen e plotë, të pjesshme dhe mospërputhjen me standardet ndërkombëtare të auditimit të brendshëm, si dhe efektivitetin e rekomandimeve të adresuara nga këto struktura për subjektet e audituara.

Rekomandimet e këtij vlerësimi do të ndihmojnë njësitë e auditimit të brendshëm, për të kryer veprimtarinë e tyre në përputhje me kuadrin rregullator dhe nga ana e DH/AB do të vlerësohet nëse këshillat dhe rekomandimet e dhëna nga auditimi i brendshëm janë të vlefshme për menaxhimin e njësive publike.

Asistenca e MFE-së për vlerësimin e sistemit të detyrimeve të prapambetura në njësitë e qeverisjes së përgjithshme

Në kuadër të forcimit të disiplinës financiare për të parandaluar akumulimin e detyrimeve të prapambetura, të cilat mund të kthehen në një risk serioz potencial për financat publike dhe me impakt negativ në ekonominë e vendit, MFE ka krijuar mekanizma të posaçëm për të monitoruar detyrimet e prapambetura në shpenzimet publike, ku përfshihet një sistem vetë raportimi nga njësitë e vartësisë të ngritura në çdo ministri të linjës, të cilave u kërkohet t’i paraqesin MFE informacione të konsoliduara për sektorët përkatës.

Në këtë kontekst, për t’i dhënë një rrugëzgjdhje përfundimtare këtij problemi, MFE në fund të vitit 2018 iu dërgoi zyrtarisht të gjitha strukturave të auditimit të brendshëm të njësive publike, të cilat kishin të akumuluar ndër vite detyrime të prapambetura, një program angazhimi auditimi të standardizuar, të bazuar në gjurmën e auditimit të procesit për shlyerjen e detyrimeve të prapambetura, miratuar nga Ministri i Financave dhe Ekonomisë, sipas shkresës nr.22772, datë 27.12.2018.

Nga monitorimi i progresit të bërë për këtë proces, megjithëse është në fillimet e tij, nga ana e disa njësive të auditimit ka filluar zbatimin e programit dhe gjurmës standarde të auditimit, duke patur në fokus vlerësimin e procedurave që lidhen me planifikimin buxhetor, si dhe kryerjen e kontrolleve financiare paraprake. Për këtë çështje iu është rekomanduar njësive publike të bëjnë planifikimin dhe auditimin e këtij sistemi, si një mjet efikas në drejtim të parandalimit të krijimit të detyrimeve të prapambetura në të ardhmen.

Zhvillimet e mëtejshme të kapaciteteve të AB bazuar në vlerësimet nga BE

Në Qershor të vitit 2018, u zhvillua një auditim, i inicuar nga BE, për vlerësimin e “Kapaciteteve të auditimit të brendshëm në kontekst të kuadrit të kontrollit të brendshëm për instrumentët e para aderimit”.

Ky auditim vlerësoi kapacitetet e auditimit të brendshëm me përputhshmërinë me përkufizimin e auditimit të brendshëm, Standardet Ndërkombëtare, Parimet Themelore dhe Kodin e Etikës. Raporti final me gjetjet, konkluzionet, rekomandimet dhe afatet e zbatimit u dërgua nga strukturat e BE në muajin Mars 2019. MFE bazuar në rekomandimet e këtij raporti hartoi planin e veprimit. Në këtë plan u përcaktuan njësitë publike përgjegjëse dhe afatet konkrete për secilin rekomandim.

Rekomandimet më kryesore nga auditimi i BE janë:

- Rekomandohet fuqizimi i rolit të Komitetit të Auditimit të Brendshëm, si një organ i pavarur, i cili vlerëson rezultatet e auditimit të brendshëm, duke lejuar auditimin e brendshëm të raportojë planet, veprimtarinë dhe rezultatet e tij, si dhe duke forcuar pavarësinë e njësisë së auditimit të brendshëm nga titullari i njësisë publike.

- Rekomandohet që veprimtaria e auditimit të bazohet në vlerësimin e riskut dhe të mos fokusohet vetëm në auditimet e përputhshmërisë. NJAB duhet të shqyrtojë risqet më të rëndësishëm për planifikimin dhe zbatimin e projekteve, programeve në të cilat janë fokusuar objektivat strategjikë, të secilës njësi publike. Në lidhje me këtë rekomandim duhet të hartohet dhe të zbatohet një plan i detajuar trajnimi që duhet të përfshijë:
  - Trajnime të mëtejshme për IPA II për të mbuluar bazën ligjore, objektivat, risqet dhe planet për zbatimin e tij, të shoqëruar me raste praktike;
  - Trajnime mbi auditimin e bazuar në risk, duke përfshirë risqet e mashtrimit;
  - Trajnime mbi auditimet e marrëveshjeve të qeverisjes;
  - Udhëzime dhe trajnime për të kaluar nga auditimi i përputhshmërisë në auditimin e bazuar në risk;
  - Blerjen e shërbimit të auditimit të Teknologjisë së Informacionit nga ekspertë të jashtëm me që trajnimet e audituesve të brendshëm mbi auditimet e Teknologjisë së Informacionit japin efektet e tyre në një periudhë afatgjatë.
- Rekomandohet që të:
  - Merren parasysh modele alternative të punësimit, për shembull, pozicionet afatshkurtra (me kontratë) si pjesë e një trajnimi më të gjerë të menaxhimit;
  - Zgjerohen kriteret e punësimit për audituesit, duke u fokusuar në aftësitë specifike në fushën e auditimit të brendshëm dhe jo në kualifikime të tjera;
  - Punësohen auditues me aftësi në menaxhimin e projekteve, do të ishte i dobishëm për auditimin e IPA;
  - Ofrohen trajnime për rritjen e nivelit të njohurive në gjuhën angleze për audituesit e brendshëm ekzistues dhe vendosjen si kriter kryesor për punësimet e reja.

Zhvillimi profesional i audituesve të brendshëm

Procesi i certifikimit të audituesve të brendshëm

DH/AB në bashkëpunim me Komisionin e Kualifikimit të Audituesve të Brendshëm (KKAB) organizojnë dhe menaxhojnë procesin e certifikimit të audituesve të brendshëm në sektorin publik. Në muajin Korrik 2018, u finalizua procesi i certifikimit të audituesve të brendshëm për sezonin 2017-2018 në të cilin 47 kandidatë pjesëmarrës u certifikuan si "Auditues të brendshëm në sektorin publik". Këta auditues me njohuritë e fituara do të japin kontributin e tyre në veprimtarinë e njësisë të auditimit të brendshëm në njësitë publike ku janë të punësuar.

Në zbatim të akteve ligjore në fuqi dhe urdhërit të Minisrit të Financave dhe Ekonomisë nr.162, datë 29.05.2018 "Për fillimin e procesit të certifikimit të audituesve të brendshëm në sektorin publik për sezonin 2018-2019", DH/AB në bashkëpunim me KKAB kanë vazhduar angazhimin me organizimin e procesit të certifikimit të audituesve të brendshëm në sektorin publik për sezonin 2018-2019. Ky proces ka filluar në muajin maj 2018 dhe do të finalizohet në muajin korrik 2019. Në këtë sezon certifikimi kanë aplikuar 80 kandidatë, nga të cilët vetëm 48 kandidatë përmbushën kriteret e përcaktuara në kuadrin rregullator përkatës.

Gjatë vitit 2018, kandidatët përfunduan 3 modulet e para dhe ky proces do të vazhdojë me implementimin gjatë vitit 2019 me pjesën tjetër të programit të miratuar. Është e vërtetuar që ky program certifikimi është një program bashkëkohor, i fokusuar vetëm në fushën e auditimit të brendshëm, që vlerësohet si nga trajnerët e përfshirë në proces ashtu dhe nga kandidatët për auditues të brendshëm. Audituesit e rinj të certifikuar me njohuritë e bashkëkohore të përfituara do të përçojnë një frymë të re në njësitë e auditimit të brendshëm.

Trajnimi i vijueshëm profesional i audituesve të brendshëm

Në funksion të zhvillimit të vijueshëm profesional të audituesve të brendshëm për përafrim të performancës së veprimtarisë në përputhje të plotë me standardet ndërkombëtare, për praktikat profesionale, si dhe përditësimin të njohurive me zhvillimet e reja në këtë fushë, bazuar në "Programin e trajnimit të vijueshëm profesional për audituesit e brendshëm në sektorin publik për vitin 2018", i miratuar me urdhër të Ministrit të Financave nr.168, datë 26.12.2017, DH/AB në bashkëpunim me Shkollën Shqiptare të Administratës Publike ka organizuar trajnimin e vijueshëm profesional të 320 audituesve të brendshëm në detyrë.

Ky program u zhvillua në periudhën Mars–Tetor 2018 përgjatë 13 fazave (javë trajnimi). Kurrikulat u përgatitën nga trajnerët të përzgjedhur nga Komisioni i Kualifikimit të Audituesve të Brendshëm, të cilët me temat e prezantuara ndanë me pjesëmarrësit në trajnim eksperiencat e tyre në këtë fushë.

Organizimi dhe monitorimi i procesit të trajnimit ka qenë një nga objektivat kryesorë të DH/AB, i cili është trajtuar jo vetëm si detyrim ligjor për audituesit e brendshëm në detyrë, por edhe si ofrues i njohurive shtesë në fushën e auditimit të brendshëm, me qëllim që shërbimet e sigurisë dhe këshillimit të realizojnë performancë gjithnjë e në rritje të veprimtarisë audituese.

Komisioni i Kualifikimit të Audituesve të Brendshëm si një faktor i rëndësishëm në këtë proces, në përmbushje të përgjegjësisë të përcaktuara në aktet ligjore, zhvilloi procedurën e përzgjedhjes, duke vlerësuar materialet e përgatitura dhe aftësitë prezantuese për secilin trajner.

Grupi i trajnerëve të përzgjedhur përbëhej nga auditues të brendshëm të kualifikuar dhe me eksperiencë të mëparshme si trajnues apo edhe si pedagogë në institucione të arsimit të lartë. Me temat e prezantuara dhe rastet studimore, trajnerët nxitën shkëmbimin e eksperiencave duke iu dhënë mundësi audituesve të jenë në kontakt me praktikat më të mira të fushës së auditimit në sektorin publik me qëllim përditësimin e njohurive.

Programi u implementua i ndarë sipas katër moduleve të hartuara në përshtatje me grupet e synuara, si më poshtë:

Moduli I: Drejtues të njësive të auditimit të brendshëm në ministri dhe institucione qendrore (44 pjesëmarrës përgjatë 2 javëve);

Moduli II: Auditues të njësive të auditimit të brendshëm në ministri e institucione qendrore (163 pjesëmarrës përgjatë 7 javëve);

Moduli III: Drejtues dhe auditues të njësive të auditimit të brendshëm në njësitë e qeverisjes Vendore (90 pjesëmarrës përgjatë 3 javëve);

Moduli IV: Auditues të brendshëm në institucionet përfutuese të fondeve IPA (23 Pjesëmarrës përgjatë 1 javë);

Gjatë vitit 2018, trajnimi i vijueshëm profesional ka pasur dinamikën e tij të zhvillimit lidhur me pjesëmarrjen, ku përmendim faktin se në të gjitha rastet kur janë dokumentuar punësimet rishtas të audituesve, këta të fundit janë bërë pjesë e procesit duke ju mundësuar përditësimin e njohurive lidhur me zbatueshmërinë e standardeve ndërkombëtare të auditimit dhe njohjen me praktikat më të mira. Po kështu pjesë e procesit u bënë edhe kandidatët që fituan titullin "Auditues i Brendshëm në sektorin publik", në procesin e certifikimit 2017-2018.

Bashkëpunimi i suksesshëm me Shkollën Shqiptare të Administratës Publike (ASPA) i dha një vlerë të shtuar rëndësishme dhe impaktit të këtij programi trajnimi. Për të garantuar efektivitetin të lartë të përfitimit të njohurive si dhe realizimin me sukses të procesit, audituesit kanë sugjeruar përfshirjen në programet e ardhshme të trajnimit, trajtimin praktik të një angazhimi auditimi në të gjitha hapat e tij, trajtimin praktik të auditimit të performancës, identifikimin e rasteve të mashtrimit, auditimin e sistemeve të teknologjisë së informacionit, etj.

ANEKSI I. VLERËSIMI I SISTEMIT TË MFK-SË NË NJËSITË SHPENZUESE ME BUXHET TË MADH

Në vijim të procesit të rëndësishëm të implementimit të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike si dhe në kuadër të rekomandimeve të vazhdueshme të organizmave ndërkombëtare, DH/MFKK ka zgjeruar gamën e institucioneve që plotësojnë pyetësonin e vetëvlerësimit të MFK-së, duke përfshirë një grup institucionesh varësie, me qëllim sigurimin e një pamje më të qartë të progresit. Për këtë arsye, janë përzgjedhur 15 institucione publike bazuar në dy kritere:

- Totali i buxhetit të miratuar të njësisë publike për vitin 2018 është të paktën sa 10% e totalit të buxhetit të grupit; dhe/ose
- Totali i buxhetit të miratuar të njësisë publike për vitin 2018 është të paktën 1 miliard lekë.

Vlerësimi i sistemit të MFK-së në këto institucione varësie për vitin 2018 u bazua në pyetësonin e rishikuar të vetëvlerësimit të MFK-së, të cilët gjenerojnë 3 tregues performance gjithëpërfshirës; në treguesit e performancës së strukturës përgjegjëse për thesarin si dhe treguesit e performancës së strukturës përgjegjëse për buxhetin, në total 16 tregues nga 18 të parashikuar në metodologjinë e monitorimit. Sqarojmë se, dy tregues të lidhur me përshkrimin e situatës së menaxhimit të detyrimeve të prapambetura (përkatësisht treguesi nr. 3 dhe treguesi nr. 7), nuk janë përfshirë në analizën e përgjithshme të performancës për këto njësi për arsye se strukturat përgjegjëse për gjenerimin e këtyre të dhënave evidentojnë se ka ende mangësi në raportimin e kryer nga njësitë publike.

Gjatë kësaj analize u vlerësuan edhe 17 parimet e MFK-së me qëllim evidentimin e progresit të sistemit të kontrollit të brendshëm në tërësi dhe adresimin e problematikave të cilat kufizojnë zhvillimin e mëtejshëm të këtij sistemi, përfundimet e së cilës janë paraqitur në Kapitullin nr. 2.

Nga vlerësimi i treguesve të performancës institucioni, i cili paraqet një nivel të kënaqshëm të efektivitetit të sistemit të kontrollit të brendshëm, është Qendra Spitalore Universitare “Nënë Tereza”, duke u renditur në vendin e parë me 52 pikë nga 64 pikë maksimale të mundshme dhe me një realizim performance prej 81%. Gjithashtu, vlerësohet se performanca e Agjencisë Kombëtare të Ujësjetës Kanalizimeve është në nivele mjaft të ulëta, duke u pozicionuar në vendin e fundit me 22 pikë, ndërmjet 15 njësisve të marra në analizë.

Një vështrim i përgjithshëm për treguesit e performancës për këto njësi varësie paraqitet si më poshtë vijon:

1. Treguesi i parë i analizuar nga struktura përgjegjëse për buxhetin në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë është **“Realizimi i shpenzimeve buxhetore”**, i cili përcakton masën në të cilën janë realizuar shpenzimet buxhetore gjatë vitit kundrejt planit të buxhetit të miratuar nga Kuvendi. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 2.87 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 72%), duke reflektuar një performancë të mirë të tij për njësitë e marra në analizë. Rezultati evidenton faktin se, pjesa më e madhe e njësisve janë eficiente dhe efektive në përdorimin e buxhetit dhe realizimin e shpenzimeve të planifikuara për mbarëvajtjen e veprimtarisë së institucionit, ndërkohë që, arsyet për mosrealizimin e këtij treguesi vijnë kryesisht si pasojë e shtyrjes së afateve të realizimit nga procesi i prokurimit, apo edhe nga vonesat në paraqitjen e dokumentacionit teknik e financiar për lëvrimin e fondeve.
2. Një tregues tjetër është **“Realizimi i shpenzimeve buxhetore sipas klasifikimit ekonomik”**, i cili mat diferencën midis buxhetit të miratuar dhe buxhetit faktik në fund të vitit për çdo grup të shpenzimeve buxhetore të ndara sipas klasifikimit ekonomik. Nga vlerësimi i kryer për këtë tregues, rezultati është 2.26 pikë ose 56%, duke paraqitur një nivel mesatar të performancës së njësisve lidhur me këtë tregues. Për ato njësi, që paraqiten me një nivel të realizimit të shpenzimeve më të ulët se plani fillestar i miratuar në Kuvend, evidentojmë se shkakët kryesore që ndikojnë në performancë, konsistojnë në mosrealizimin e shpenzimeve për paga,

sigurim si edhe rastet e mosplotësimit të punonjësve në organikë. Gjithashtu, mund të përmendim problematikat e krijuara nga mosrealizimi i shpenzimeve për “Mallra e shërbime”, për shkak të mosrealizimit të zërave të tillë si shpenzime për udhëtim dhe dieta për jashtë, mosrealizimi i zërit “Transferta tek individët”, ku një ndër institucionet me performancën më të ulët është edhe Agjencia për Zhvillim Bujqësor dhe Rural për shkak të mosrealizimit të fondeve për skemën e mbështetjes së fermerëve.

3. Treguesi **“Realizimi i shpenzimeve kapitale”** paraqet devijimin nga plani i realizimit i shpenzimeve kapitale në një vit kundrejt shpenzimeve kapitale totale të planifikuara me ligjin e buxhetit vjetor në Kuvend. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 2.23 pikë (56%), duke shfaqur një performancë mesatare të njëjësive publike me buxhet të madh. Për ato njësi të cilat paraqesin një performancë të ulët të realizimit të këtij treguesi, evidentohet se shkaqet kryesore janë të lidhura kryesisht me kryerjen e procedurave të prokurimit. Gjithashtu, vlen të theksohet se, për Institutin e Sigurimeve Shoqërore dhe Fondin e Sigurimit të Detyrueshëm të Kujdesit Shëndetësor nuk disponohen të dhëna për këtë tregues, pasi këto institucione kanë buxhetet e tyre, të cilat nuk janë objekt monitorimi i strukturës përgjegjëse për buxhetin në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë.

4. **“Investimet kapitale shumëvjeçare janë hedhur në sistem sipas planit kontraktual të disbursimit”** është një tregues tjetër i rëndësishëm, i cili paraqet shumat totale të shpenzimeve për projektet e investimeve në periudhën e vlerësimit (një ose disavjeçare) me shumën totale të planit shumëvjeçar të parashikuar për projektet. Për periudhën analizuese, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 0.84 pikë (ose 21%) të nivelit referues. Ky rezultat paraqitet në nivele shumë të ulëta, duke evidentuar faktin se, pothuajse të gjitha njësitë e varësisë të marra në analizë shfaqin problematika përsa i përket parashikimit të fondeve në fillim të vitit buxhetor, gjë e cila ka sjellë diferencë apo devijime të mëdha të planeve buxhetore. Gjithashtu, rishikimi i buxhetit kryhet duke i kaluar fondet nga projektet me ecuri më të ulët në ato me ecuri më të lartë. Ecuria e ulët mund të jetë rezultat edhe i planifikimit të gabuar, ku nuk janë mbajtur parasysh faktorët që mund të pengojnë ecurinë e projektit gjatë vitit.

5. Treguesi i parë i gjeneruar nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Të gjitha faturat janë dërguar në kohë për pagesë pranë degës përkatëse të thesarit”**, i cili përcakton numrin e faturave të dërguara në thesar për pagesë përtej afatit kohor prej 30 ditësh kundrejt numrit total të faturave të dërguara për pagesë. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 1.73 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 43.2%), duke reflektuar një situatë relativisht problematike në këtë fushë për njësitë e marra në analizë. Kryesisht, arsytet e mosdërgimit në kohë të faturave në thesar vijnë për shkak se furnitorët nuk paraqesin faturat në kohë në institucion, dokumentacioni mbështetës i dërguar nuk është i plotë ose i saktë si dhe ndodh që shpesh të ketë vonesa në lidhje me dërgimin e të dhënave bankare të furnitorit. Për këtë tregues, institucionet që shfaqin më shumë problematika janë: Autoriteti Rrugor Shqiptar, Agjencia Kombëtare e Ujësjellës Kanalizimeve, Spitali Universitar i Traumës, institucione të cilët janë vlerësuar me pikë minimale.

6. Një tregues tjetër i analizuar nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Të gjitha kontratat janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit”**, i cili përcakton numrin e kontratave të dërguara pranë degëve përkatëse të thesarit pas tre ditëve nga data e nënshkrimit të tyre, kundrejt numrit total të kontratave të dërguara në thesar. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 0.76 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 19%), duke reflektuar për një situatë shumë problematike në njësitë e marra në analizë. Mangësitë e evidentuara vijnë kryesisht si pasojë e mungesës së disponibilitetit të personave, të cilët nënshkruajnë kontratën, duke shkaktuar vonesa në dërgimin e tyre. Gjithashtu, afati ditor prej 3 ditësh për dërgimin e kontratave në thesar është praktikisht i pamundur për t'u zbatuar nga institucionet, të cilët nënshkruajnë dhe menaxhojnë një numër shumë të madh kontratash. Në këtë kuadër, mund të përmendim rastin e Qendrës Spitalore Universitare “Nënë Tereza”, e cila menaxhon rreth 80% të numrit të përgjithshëm të kontratave të lidhura. Vlen të theksohet se Instituti i Sigurimeve Shoqërore dhe Fondi i Sigurimit të Detyrueshëm të Kujdesit Shëndetësor nuk kanë lidhur kontrata për vitin 2018.

7. Treguesi **“Numri i urdhër-prokurimeve të paautorizuara”** paraqet numrin e urdhër-prokurimeve të paautorizuara kundrejt shumës totale të urdhër-prokurimeve të dërguara për

pagesë në thesar. Për vitin 2018, ky tregues paraqet një performancë shumë të kënaqshme, ku të gjitha njësitë e marra në analizë janë vlerësuar maksimalisht me 4 pikë. Njësitë publike kanë detyrimin të paraqesin urdhër-prokurimet në Agjencinë e Prokurimeve Publike me autorizimin e Thesarit. Rezultati evidenton faktin se, të gjitha njësitë janë efçente dhe efektive në mbarëvajtjen e procesit të dërgimit të urdhër-prokurimeve të autorizuar në thesar.

8. Një tjetër tregues i marrë në analizë nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Kufizimi i avancimit të planit mujor të arkës”**, i cili përcakton vlerën e avancimeve të kryera gjatë vitit nga njësitë shpenzuese kundrejt totalit të planit vjetor të arkës. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 3.8 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 95%), duke reflektuar performancë mjaft të mirë për këtë fushë për të gjitha institucionet e marra në analizë. Problematikat në këtë tregues vijnë për shkak të situatave emergjente të paparashikuara të institucioneve si dhe mungesës së parashikimit të duhur të fluksit të mjeteve monetare, për shkak se njësitë nuk raportojnë në intervale kohore të shpeshta në Drejtorinë e Përgjithshme të Thesarit. Në bazë të analizës së kryer, evidentohet nevoja e parashikimit mujor të fluksit të mjeteve monetare nga institucionet si dhe dërgimin e këtij informacioni pranë strukturave përgjegjëse në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë.

9. Treguesi i fundit i marrë në analizë nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Paraqitja, nënshkrimi dhe respektimi i afatit kohor të dorëzimit të pasqyrave financiare sipas kuadrit ligjor në fuqi”**, i cili mat respektimin e afatit kohor, nënshkrimin, përgatitjen dhe paraqitjen e pasqyrave financiare vjetore në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar në nivelin 4 pikë (ose 100%), duke reflektuar një situatë shumë pozitive në këtë fushë. Gjatë vitit 2018, është miratuar Udhëzimi nr. 8, datë 09.03.2018 “Për procedurat e përgatitjes, paraqitjes dhe raportimit të pasqyrave financiare vjetore në njësitë e qeverisjes së përgjithshme”, i cili përcakton paraqitjen e pasqyrave financiare dhe afatet kohore ligjore për dorëzimin e pasqyrave financiare. Pavarësisht problematikave që kanë pasur institucionet në përshtatjen me udhëzimin e ri, të gjitha institucionet e marra në analizë i kanë paraqitur pasqyrat financiare në kohën e duhur dhe me formatin e duhur.

10. Treguesi **“Hartimi me cilësi i Planit të Veprimit të MFK-së dhe paraqitja brenda afateve kohore të përcaktuara”**, paraqet respektimin e afatit kohor dhe cilësinë e përmbajtjes së Planit të Veprimit për ngritjen e sistemit të MFK-së në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Për vitin 2018, të dhënat pasqyrojnë një performancë të mirë për njësitë e marra në analizë, duke qënë se treguesi është vlerësuar mesatarisht me 3 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 75%) të nivelit referues të vlerësimit. Faktorët që ndikojnë në performancën e këtyre njësive lidhen kryesisht me informimin e vazhdueshëm mbi rëndësinë e këtij dokumenti dhe formatet e nevojshme për hartimin e tij si edhe asistencën e ofruar nga struktura përgjegjëse për harmonizimin e menaxhimit financiar dhe kontrollit. Pavarësisht hartimit dhe dorëzimit brenda afateve kohore të planit të veprimit evidentohet se, përmbajtja cilësore e tij ka ende nevojë për përmirësime pasi një pjesë e aktiviteteve të parashikuara janë të fokusuar në përmirësimin e performancës financiare apo të çështjeve teknike të njësisë dhe shumë pak prej tyre janë fokusuar në ndërmarrjen e aktiviteteve për ngritjen e sistemeve efektive të kontrollit të brendshëm.

11. Treguesi **“Gjithëpërfshirja dhe rregullsia e raportimit vjetor mbi sistemin e kontrollit të brendshëm”**, përcakton respektimin e afatit kohor për depozitimin e pyetësorit të vetëvlerësimit të njësive të marra në analizë si dhe cilësinë e tij, ku një pyetësor është konsideruar gjithëpërfshirës nëse përmban një informacion të plotë, të saktë, të mbështetur në statistika dhe evidenca. Për vitin 2018, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 2.8 pikë ose 70%, duke reflektuar një performancë mesatare. Nga analiza e kryer evidentohet se, rezultatet e arritura justifikohen kryesisht me suportin e vazhdueshëm të strukturës përgjegjëse për harmonizimin e menaxhimit financiar dhe kontrollin mbi mënyrën e plotësimin të pyetësorit të rishikuar të vetëvlerësimit si edhe të dokumentave të tjerë shoqërues. Në këtë kuadër, DH/MFKK zhvilloi 4 seanca trajnimi me pjesëmarrës nga njësitë e qeverisjes së përgjithshme.

12. Treguesi **“Efektiviteti i mekanizmave bazë të përgjegjshmërisë menaxheriale në njësitë e sektorit publik”** vlerëson se në çfarë mase dhe se sa shpesh njësitë publike përmbushin kriteret themelore të përgjegjshësisë menaxheriale, të specifikuar në ekzistencën e një strukture organizative, të përshatshme me madhësinë dhe kompleksitetin e veprimtarisë së saj, hartimin e

planit vjetor të punës me objektiva të matshëm e të miratuar nga titullari i njësisë dhe monitorohet të paktën një herë në vit, raportime vjetore mbi nivelin e rezultateve të arritura kundrejt objektivave dhe synimeve të paracaktuara si dhe procedura delegimi sipas bazës ligjore në fuqi. Për vitin 2018, ky tregues është analizuar duke marrë në konsideratë 28 pyetje të pyetësorit të vetëvlerësimit, nga vlerësimi i të cilave, efektiviteti i këtij treguesi është mesatarisht 3.1 pikë ose 78%, duke reflektuar një performancë të mirë të institucioneve. Nga analiza e kryer evidentohet se, pjesa me e madhe e njësive publike kanë miratuar një strukturë të përshtatshme organizative, me përgjegjësi të përcaktuara dhe objektiva të përfshira në programin buxhetor afatmesëm. Ndërkohë, mbetet ende problematikë përcaktimi dhe ndjekja e linjave korrekte të raportimit si dhe zbatimi i procedurave të delegimit.

ANEKSI II - VEPRIMTARIA E AUDITIMIT TË BRENDSHËM

Veprimtaria e auditimit të brendshëm në sektorin publik mbështetet në Ligjin nr.114, datë 22.10.2015 “Për auditimin e brendshëm në sektorin publik”, Manualin e Auditimit të Brendshëm, Kodin e Etikës për Audituesit e Brendshëm dhe akte të tjera nënligjore, të cilat janë hartuar në përputhje me standardet ndërkombëtare të auditimit të brendshëm, të pranuar. Në këtë kuadër rregullator janë të përcaktuara mënyrat e realizimit të shërbimit të auditimit të brendshëm nga ana e njësive publike.

Në këtë raport është analizuar veprimtaria e auditimit të brendshëm në sektorin publik, bazuar në konsolidimin e të dhënave të raporteve vjetore të veprimtarisë së njësive të auditimit të brendshëm (NJAB) që funksionojnë në sektorin publik. Ky raport analizon strukturat audituese, realizimin e planit të angazhimeve, vlerësimin e risqeve, gjetjet, rekomandimet e auditimit të brendshëm, kufizimet me të cilat janë përballur audituesit dhe prioritetet për të ardhmen, bazuar në mënyrën e raportimit të përcaktuar në Manualin e Auditimit të Brendshëm.

2.1. Strukturat e auditimit të brendshëm

Nga të dhënat e konsoliduara, gjatë vitit 2018 në sektorin publik kanë funksionuar 127 njësi të auditimit të brendshëm, të cilat kryejnë shërbimin e tyre në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Gjatë këtij viti vihet re një rritje e numrit të NJAB (8 më shumë se në vitin 2017). Në këto NJAB, sipas organikave të miratuara, janë planifikuar 469 auditues të brendshëm, aktualisht të punësuar janë 429 auditues të brendshëm, nga të cilët 330 janë të certifikuar si “Auditues të brendshëm në sektorin publik”, 40 punonjës janë në proces certifikimi (proces që përfundon në Korrik 2019) dhe 59 punonjës të NJAB nuk e zotërojnë këtë certifikatë, por duhet të ndjekin procesin e certifikimit gjatë 2 viteve të para të punësimit.

Duke analizuar numrin e punonjësve të NJAB të pacertifikuar, vihet re se në njësitë e auditimit të brendshëm të ministrive të linjës nuk evidentohen punonjës të pacertifikuar, në institucionet qendrore 3 punonjës, në institucionet e pavarura 4 punonjës, në universitetet, qendrat spitalore dhe shoqëritë aksionare 16 punonjës dhe në njësitë e vetëqeverisjes vendore 34 punonjës.

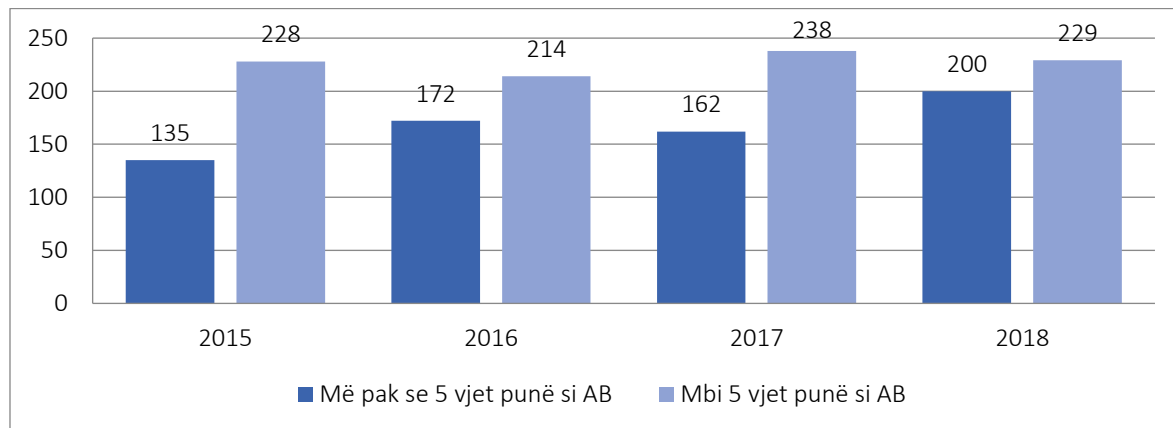
Nga analiza e përbërjes profesionale të stafit auditues gjatë vitit 2018 vihet re që, numrin më të madh e zënë specialistë të fushave ekonomike, ku 361 auditues janë ekonomistë, 50 juristë dhe vetëm 18 i përkasin disiplinave të tjera. Objekt i auditimit të brendshëm janë fusha të ndryshme të sektorit publik, për këtë është e nevojshme, që në raste specifike audituesit e brendshëm të jenë të profilizuar sipas këtyre fushave. Aktualisht, në NJAB në sektorin publik vihet re se: NJAB e Ministrisë së Mbrojtjes ka në përbërjen e saj oficer logjistike, NJAB e Ministrisë së Mjedisit ka në përbërjen e saj inxhinier pyjesh, NJAB e Fondit të Sigurimit të Kujdesit Shëndetësor ka në përbërjen e saj mjek dhe farmacist, NJAB në Operatorin e Sistemit të Transmetimit dhe Operatorin e Shpërndarjes së Energjisë Elektrike kanë në përbërje inxhinier elektrik, etj. Nga viti në vit, vihet re një trend në rritje e audituesve të brendshëm me profesion bazë në shkencat juridike, nga 40 juristë të punësuar në vitin 2017 në 50 juristë në vitin 2018.

Tabela 10. Të dhëna për audituesit e brendshëm

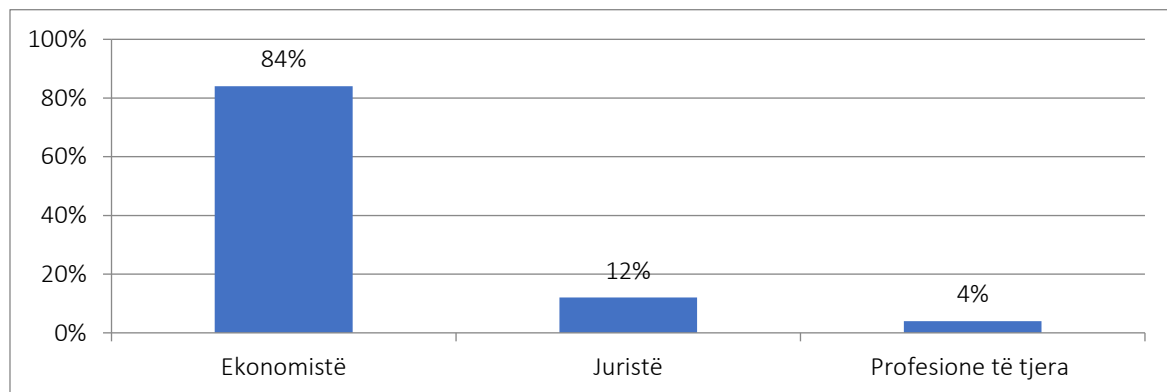
Emërtimi	Struktura (numri)	Auditues të brendshëm Plan/Fakt	Të certifikuar	Në proces certifikimi	Të pa certifikuar
Ministritë e Linjës	11	71/64	62	2	0
Inst. Qendrore	19	81/74	67	4	3
Univ. & Q.Spitalore ShA	37	123/115	82	17	16
Inst.të Pavarura	10	34/31	25	2	4
Bashki (49+1)	50	160/145	94	15	36
Shuma	127	469/429	330	40	59

Në kuadrin ligjor në fuqi, një nga kushtet e punësimit si auditues i brendshëm është dhe eksperiencia në profesionin bazë, e diferencuar për drejtues të NJAB, auditues të brendshëm dhe punonjës të NJAB. Nga analiza e të dhënave të raportuara nga strukturat audituese rezultojnë, se 200 punonjës kanë eksperiencë pune në auditim deri në 5 vjet dhe 229 punonjës mbi 5 vjet punë si auditues. Nga këto të dhënave vihet re një rritje e konsiderueshme e audituesve të rinj (deri në 5 vjet) nga 162 në vitin 2017 në 200 në vitin 2018 dhe rënie në nivelin e audituesve më me përvojë (mbi 5 vjet) nga 238 në vitin 2017 në 229 në vitin 2018. Kjo shihet si një interes në rritje i të rinjve për profesionin e vështirë të auditimit të brendshëm. Ata janë një gjeneratë e re që në bashkëpunim me audituesit me përvojë do të realizojnë në të ardhmen nivel gjithnjë e më rritje të cilësisë së punës audituese.

Grafiku 2. Vitet e eksperiencës si AB

Grafiku 3. Profili i edukimit të AB

Aktualisht, në njësitë e vetëqeverisjes vendore (49 Bashki) janë krijuar NJAB dhe kjo veprimtari funksionon normalisht. Në njësitë e vetëqeverisjes vendore (Poliçan, Belsh, Has, Pukë, Konispol, Rogozhinë, Delvinë) nuk realizohet shërbimi i auditimit të brendshëm me asnjë nga format e përcaktuara në kuadrin rregullator. Ndërkohë, njësitë e vetëqeverisjes vendore relativisht të vogla (Pustec, Përmet, Këlcyrë, Finiq dhe Libohovë), e kanë realizuar shërbimin e auditimit me akt-marrëveshje me njësi auditimi të brendshëm të njësive të tjera publike.

Gjatë këtij viti, vërehet një numër i konsiderueshëm i njësive të auditimit të brendshëm që funksionojnë në kundërshtim me aktet nënligjore në fuqi, ose me më pak se tre auditues ose me staf të pacertifikuar (33 njësi me mungesë stafi, 33 njësi me drejtues të NJAB jashtë kritereve, 10 njësi me më shumë se 1/3 të punonjësve të pacertifikuar), gjë e cila ndikon në realizimin e shërbimit të auditimit të brendshëm sipas përcaktimeve ligjore.

Evidentohet se, shërbimi i auditimit të brendshëm nuk shtrihet në të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme, konkretisht, në 13 institucione të pavarura dhe 15 njësi publike në varësi të Kryeministrit (të Grupit Buxhetor 87) nuk realizohet shërbimi i auditimit të brendshëm.

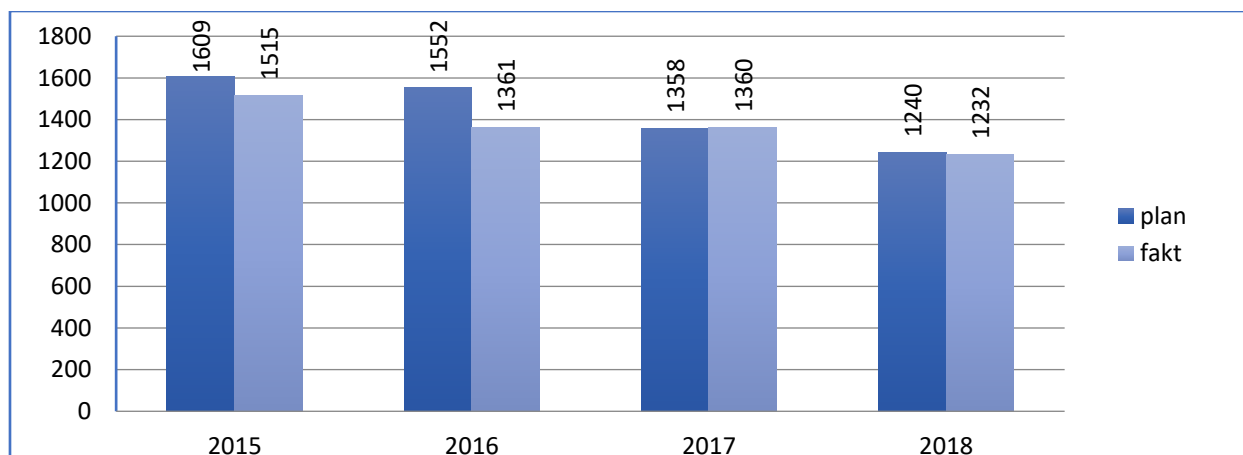
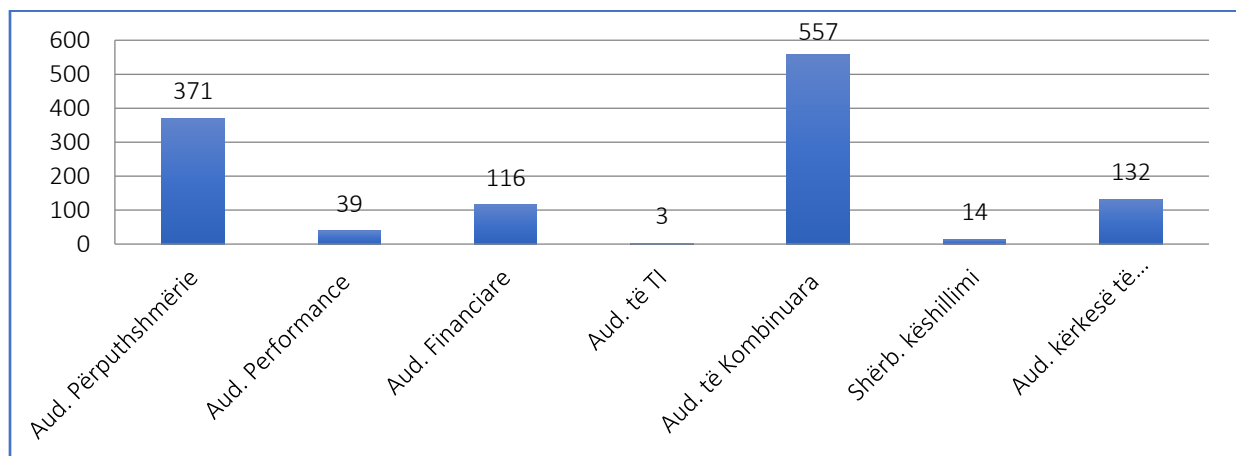
2.2. Realizimi i angazhimeve të auditimit

MFE, pas konsolidimit të të dhënave nga raportet vjetore të njësive të auditimit të brendshëm, analizoi nivelin e realizimit të planit të angazhimit të auditimeve për vitin 2018. Kjo analizë u bazua në krahasimin e të dhënave me planet strategjike dhe vjetore të NJAB, që funksionojnë në sektorin publik, nga e cila identifikohen risqet kryesore në bazë të të cilave është planifikuar veprimtaria e auditimit të brendshëm në njësitë publike.

Gjatë këtij viti strukturat e auditimit të brendshëm kanë realizuar 1,232 angazhime auditimi kundrejt 1,240 angazhimeve auditimi të programuara (duke përfshirë ndryshimet e planeve, të miratuara, gjatë vitit), që e shprehur në përqindje përbën 99% të realizimit të Planit Vjetor.

Në grafikun e mëposhtëm, paraqitet realizimi i angazhimeve të auditimit për vitin 2018, të ndara sipas llojit. Nga të dhënat e pasqyruara vërehet se gjatë vitit ka një numër të madh auditimesh të kombinuara (557 auditime) dhe auditime përputhshmërie (371 auditime), si dhe një numër i konsiderueshëm i auditimeve të paplanifikuara, 132 me kërkesë të titullarëve të njësive publike. Këto të fundit, zëvendësojnë llojet e tjera të auditimeve të planifikuara, për shkak të mostrajtit të planeve paraprakisht me titullarët e njësive publike, ose për shkak të ndryshimit të shpeshtë të këtyre të fundit.

Grafiku 4. Realizimi i angazhimeve të auditimit, të ndara sipas llojit

2.3. Gjetjet e auditimit të brendshëm

Gjatë vitit 2018 janë evidentuar gjetjet me dëm ekonomik sipas sistemeve, të cilat kanë pasur ndikim në buxhetin e subjekteve të audituara. Situata në mënyrë të përmbledhur jepet në tabelën e mëposhtme:

Tabela 11. Gjetjet sipas sistemeve për vitin 2018

Nr.	Gjetjet sipas sistemit	Dëmi ekonomik (000/lekë)
1	Prokurim, blerje dhe investime	3.446.422
2	Paga, shpërblime, trajtime, komisione	146.611,7
3	Fondet e sig. shoq dhe shëndetësore	11.470
4	Tatime, taksa dhe dogana	378.824
5	Admin. prone dhe pasurie	17.520,6
6	Privatizime, shitje dhe qeradhënie	21.546,2
7	Koncesione dhe ankande	52.508,8
8	Privatizime, shitje, qeradhënie	123.930
9	Të tjera	172.697
	TOTALI	4.332.463,5

Vërehet se, nga auditimet e kryera janë konstatuar gjetje me dëm ekonomik, që llogariten në 4.332,5 milionë lekë. Nga të dhënat e mësipërme, evidentohet se gjatë vitit 2018, sistemi i prokurimeve ka pasur gjetjet me vlerë më të madhe të shkeljeve të konstatuara.

Gjatë këtij viti janë evidentuar nga audituesit e brendshëm 20 raste për investigim të mëtejshëm nga njësi të specializuara. Këto janë trajtuar nga 8 NJAB kryesisht: 2 raste Ministria e Energjisë dhe Infrastrukturës, 1 rast Ministria e Brendshme, 2 raste Ministria e Drejtësisë, 2 raste Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 6 raste Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, 2 raste ALUIZNI, 3 raste Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve dhe 2 raste Shërbimi Kombëtar i Punësimit.

Tetë prej këtyre rasteve i janë drejtuar për investigim të mëtejshëm Drejtorisë së Inspektimit Financiar në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë, tetë raste prokurorive të rretheve përkatëse, ndërsa rastet e tjera i janë drejtuar Agjencisë së Prokurimit dhe Drejtorisë së Hetimit Tatimor.

2.4. Rekomandimet e Auditimit të Brendshëm

Bazuar në standardet ndërkombëtare dhe në kuadrin ligjor në fuqi, zbatimi i rekomandimeve është përgjegjësi e titullarëve të subjekteve të audituara, por roli i njësive të auditimit të brendshëm është monitorimi i vazhdueshëm i zbatimit të rekomandimeve të dhëna dhe të pranuar.

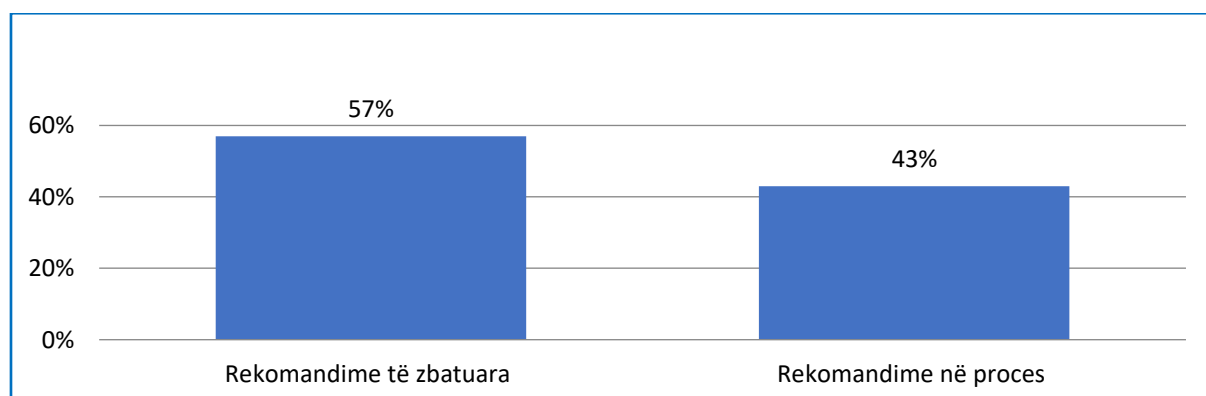
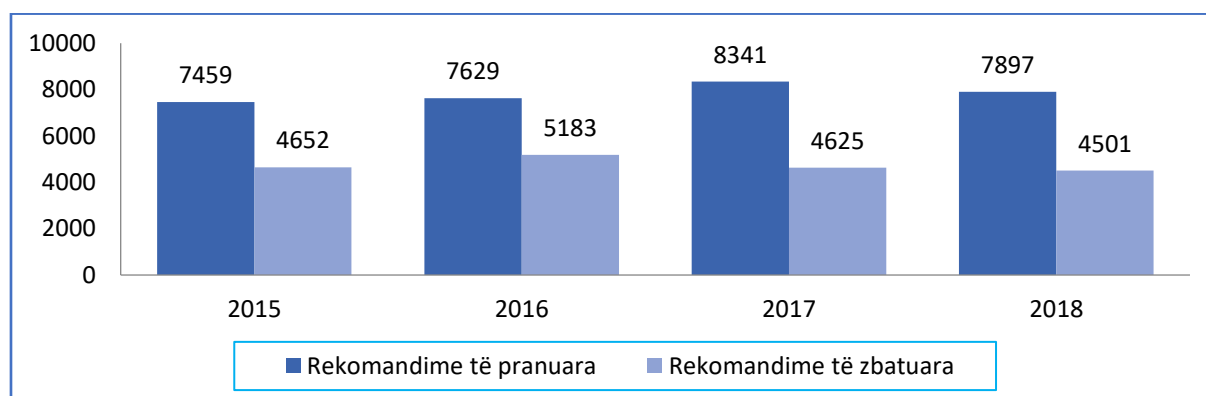
Nga monitorimi i vazhdueshëm i nivelit të zbatimit të rekomandimeve të lëna gjatë vitit 2017 është evidentuar një rritje e konsiderueshme nga 55% e nivelit të zbatimit e evidentuar në raportin vjetor 2017 në 65% e nivelit të zbatimit gjatë analizës së këtij treguesi në vitin 2018.

Tabela 12. Rekomandimet sipas llojit për vitin 2018

Nr.	Rekomandimet sipas llojit	Rekomandimet (në numër)
1	Rekomandime për përmirësim sistemesh	2439
2	Rekomandime për përmirësimin e kuadrit ligjor	351
3	Rekomandime të karakterit organizativ	2994
4	Rekomandime për arkëtime	811
5	Rekomandime të tjera	1302
	TOTALI	7897

Grafikët e mëposhtëm japin një panoramë të nivelit të zbatimit të rekomandimeve në vite dhe përqindjes së zbatimit gjatë vitit 2018:

Grafiku 5. Niveli i zbatimit të rekomandimeve në vite

Konstatohet se, treguesi për zbatimin e rekomandimeve është pozitiv, pasi ato janë pranuar 99,8% dhe niveli i zbatimit të tyre është në masën 57%. Vlen të theksohet fakti, që zbatimi i rekomandimeve të auditimit të brendshëm është i shtrirë në kohë (më shumë se një vit kalendarik), për shkak të afateve të ndryshme kohore të zbatimit për secilin rekomandim. Përcaktimi i afateve të sakta në planet e veprimit ndërmjet NJAB dhe subjekteve të audituara dhe monitorimi i vazhdueshëm i këtij procesi siguron zbatimin në kohë të të gjitha rekomandimeve. Të dhënat e mësipërme tregojnë se niveli i lartë i pranimit të rekomandimeve dhe niveli i zbatimit të tyre janë rezultat i përmirësimit të cilësisë së punës së vetë audituesve.

2.5. Realizimi i planit vjetor të angazhimeve

Nga të dhënat që disponohen nga MFE në lidhje me planet strategjike dhe vjetore të NJAB evidentohet se këto njësi, në fazën e planifikimit të angazhimeve të auditimit dhe përcaktimit të fushave/sistemeve për t'u audituar, për vitin 2018 janë mbështetur në disa kritere, si:

- Vlerësimi i riskut dhe programimi i auditimeve në subjektet e vlerësuara me risk të lartë;
- Marrja në konsideratë e sugjerimeve të titullarëve të njësive publike në fazën e hartimit të planit të auditimeve;
- Vlerësimi i gjetjeve dhe rekomandimeve të lëna nga auditimet e mëparshme.

Të dhënat e planit vjetor të konsoliduar të njësive të auditimit të brendshëm janë analizuar me të dhënat e realizimit të auditimeve, evidentuar në raportet vjetore të veprimtarisë së NJAB. Gjatë këtij viti ka një ndryshim të pranueshëm nga plani fillestar i miratuar, gjë që tregon se drejtuesit e NJAB realizojnë menaxhim gjithnjë e më të mirë të burimeve të auditimit në dispozicion. Duhet theksuar niveli në rritje i performancës së auditimeve të kryera, gjë që evidentohet në të gjitha fazat e veprimtarisë audituese, nga planifikimi i auditimeve deri në monitorimin e vazhdueshëm të rekomandimeve të dhëna nga audituesit.

Nga analiza rezulton se, në ndryshimin e realizimit të llojeve të auditimit nga llojet e përcaktuara në Planin Vjetor të miratuar kanë ndikuar disa faktorë, si:

- Ndërhyrja e titullarëve të njësive publike duke kërkuar auditime të rëndësisë së veçantë jashtë planeve (132 angazhime auditimi me kërkesë të titullarëve).
- Ndryshimi i prioriteteve në veprimtaritë e subjekteve të audituara, pra ndryshim i shkallës së vlerësimit të riskut.
- Performancë jo në kërkesat e standardit të audituesve në kryerjen e funksionit të tyre, e theksuar kjo sidomos në stafin pa eksperiencë, të patrajnuar e të pacertifikuar për njohuritë, që kërkon profesionin. (Bashkia Kuçovë, Bashkia Ura Vajgurore, Bashkia Klos, Bashkia Mat, Bashkia Roskovec, Bashkinë Tropojë, Bashkia Prrenjas, Bashkia Kurbin, Bashkia Cërrik, etj).
- Planifikim të pabazuar në burimet reale të NJAB (planifikojnë numër të madh auditimesh dhe nuk arrijnë t'i realizojnë), ku mund të përmendim: ALUIZNI 14/5, Prokuroria e Përgjithshme 12/9, RTSH 8/5, QSUT 23/15, Spitali i Traumës Tiranë 15/11, Hekurudha Shqiptare sha 12/6, Posta Shqiptare sha 18/12, Bashkia Klos 12/4, Bashkia Elbasan 20/13, Bashkia Roskovec 10/5, Bashkia Pogradec 12/7, Bashkia Kukës 12/8, Bashkia Lezhë 16/12, Bashkia Shkodër 14/11, Bashkia Vorë 12/7, etj.
- NJAB që planifikojnë numër të kufizuar auditimesh, por në fakt realizojnë shumë më tepër (Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve 19/23, Shoqëria e Parë Financiare të Zhvillimit sha

11/14, Shërbimi Informativ Shtetëror 17/23, Fondi Shqiptar i Zhvillimit 5/9, Albpetrol sha 19/28, Bashkia Malësi e Madhe 8/13, Drejtoria e Përgjithshme Tatim Taksve Vendore 6/19, Bashkia Mirditë, etj.).

Nga analiza e kryer në lidhje me realizimin e planit, gjatë këtij viti në NJAB e pushtetit vendor dhe shoqërive aksionere evidentohet problematikë e theksuar, si në hartimin e planeve (llogaritjen e burimeve) ashtu dhe në realizimin e veprimtarisë audituese. Kjo, për shkak të lëvizjes së shpeshtë të stafëve dhe nivelit të ulët profesional, që disponojnë strukturat audituese të këtyrë njësive publike.

ANEKSI III. PYETËSORI I VETËVLERËSIMIT TË NJAB

Njësitë e auditimit të brendshëm, për vitin 2018, kanë plotësuar PyetëSORIN e vetëvlerësimit të NJAB, bazuar në Metodologjinë për monitorimin e performancës së njësive publike, e ndryshuar. Nga 127 NJAB të cilat kanë raportuar, këtë pyetësor e kanë plotësuar 119 NJAB. Disa nga NJAB nuk e kanë plotësuar këtë pyetësor, për arsye se kanë filluar të funksionojë në fund të vitit 2018 (Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave, Qendra Spitalore Lushnjë, etj).

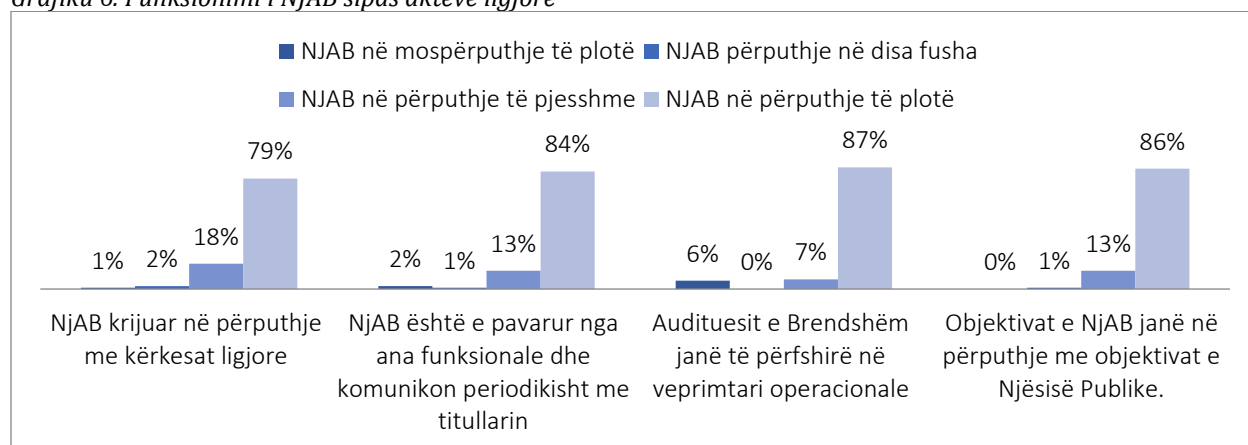
PyetëSORI i vetëvlerësimit përmban pyetje për të gjitha fazat e veprimtarisë së auditimit të brendshëm. Kjo analizë është fokusuar në katër grupime pyetjesh, përkatësisht mbi:

- **Funksionimin e NJAB sipas akteve ligjore.**

NJAB e krijuara në sektorin publik duhet të funksionojnë në përputhje me bazën ligjore dhe nënligjore në fuqi dhe duhet të përbëhen minimalisht nga tre auditues. Kriteret e përcaktuara nuk janë të plotësuar nga një pjesë e konsiderueshme e njësive publike dhe kjo sjell si pasojë performancë të njësive të auditimit jo në kërkesat e standardeve ndërkombëtare. Nga analiza e të dhënave, vetëm 79% e NJAB janë ngritur dhe funksionojnë në përputhje me aktet ligjore dhe nënligjore, pra e përmbushin këtë kriter.

Një nga parimet e auditimit të brendshëm është pavarësia. Një veprimtari audituese e pavaruar funksionalisht jep gjykime dhe vlerësime të pa ndikuara për risqet dhe sistemet e kontrollit të brendshëm. Në të njëjtën kohë, të gjitha NJAB duhet të kenë komunikim të rregullt me titullarin e njësisë publike. Nga analiza e të dhënave rezultojnë, se vetëm 84% e NJAB e plotësojnë këtë kriter.

Grafiku 6. Funksionimi i NJAB sipas akteve ligjore

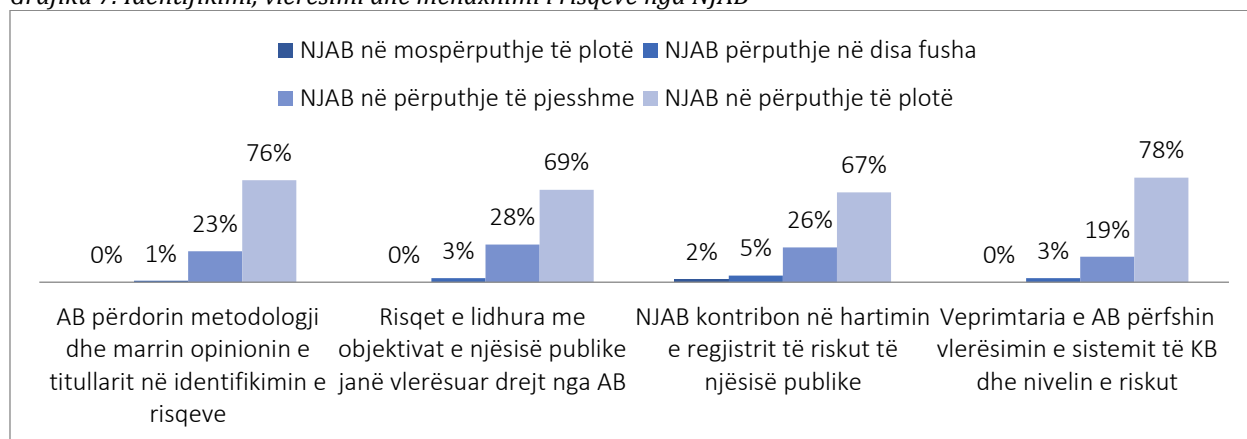
Nga të dhënat e konsoliduara të pyetësorëve rezultojnë se, vetëm në 87% të NJAB audituesit e brendshëm nuk përfshihen në veprimtari operacionale. Pjesa tjetër, 13% e tyre, rezultojnë kundërshtim me kriteret ligjore. Në to vihet re përfshirje e audituesve të brendshëm në veprimtari operacionale.

Roli i auditimit të brendshëm është të ndihmojë njësinë publike në arritjen e objektivave. Objektivat e NJAB gjithnjë duhet të jenë në përputhje me objektivat e njësive publike. Nga analiza e të dhënave, vihet re se 86% e NJAB i kanë objektivat e tyre në përputhje me objektivat e njësive publike në të cilat ato operojnë.

- **Identifikimin, vlerësimin dhe menaxhimin e risqeve nga NJAB.**

Është detyrë e NJAB, që në procesin e planifikimit duhet të përdorin metodologji për identifikimin dhe vlerësimin e risqeve të njësive publike, si dhe të marrin opinionin e titullarit gjatë këtij procesi. Në bazë të kësaj metodologjie organizohet puna, që njësitë e identifikuar me risk të lartë të përfshihen në planin vjetor të auditimit. Nga analiza e përgjigjeve të NJAB rezultojnë që, 76% e tyre e bazojnë planin e auditimit plotësisht në vlerësimin e riskut të veprimtarisë së njësive publike.

Grafiku 7. Identifikimi, vlerësimi dhe menaxhimi i risqeve nga NJAB

Evidentohet se, vetëm 69% e NJAB kanë vlerësuar drejt risqet e lidhura me objektivat e njësisë publike, kurse 28% e NJAB kanë nevojë për përmirësime në këtë vlerësim. Në lidhje me këtë, është e nevojshme të trajtohet me prioritet, si në programet e trajnimit ashtu dhe në seminarët e ndërgjegjësimit në fushën e auditimit të brendshëm, sepse është një nga vlerësimet e rëndësishme që duhet trajtuar nga audituesit.

Njab, si pjesë integrale e strukturës organike të njësisë publike, duhet të japë kontributin e saj në hartimin e regjistrit të riskut. Nga të dhënat e analizuara, vetëm 67% e NJAB përmbushin këtë kriter, sepse nga të dhënat që MFE disponon një numër i konsiderueshëm njësish publike nuk kanë hartuar regjistrin e riskut.

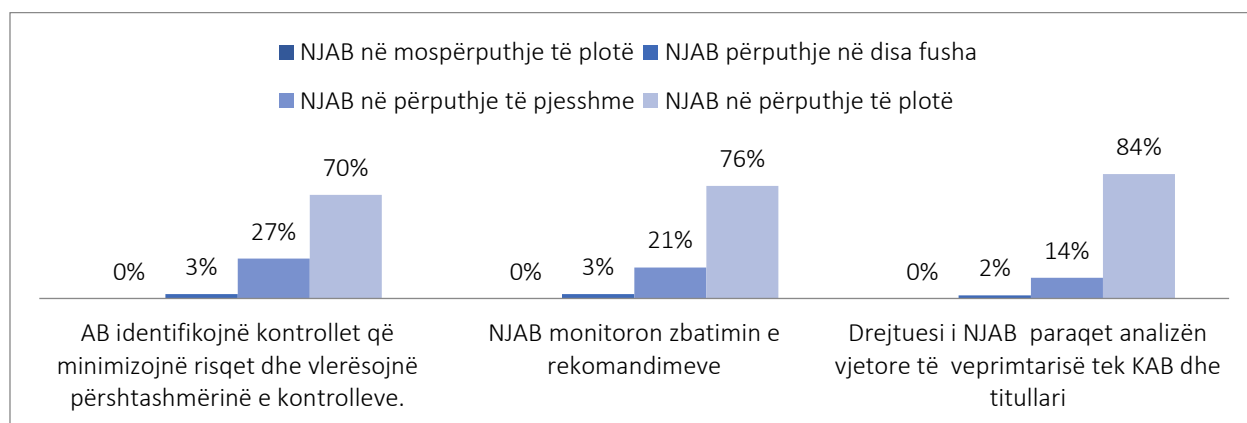
Njab gjatë veprimtarisë së tyre duhet të vlerësojnë funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm. Nga analiza, evidentohet se 78% e NJAB e përmbushin këtë kriter dhe 19% e vlerësojnë pjesërisht, duke mos përmbushur detyrimin ligjor. Megjithatë është e nevojshme të përmirësohet, ky vlerësim evidentohet në të gjitha raportet e auditimit NJAB të vlerësuara nga DH/AB gjatë vitit 2018.

- **Vendosja e kontrolleve efektive dhe monitorimi i rekomandimeve.**

Vihet re se, vetëm 70 % e NJAB vlerësojnë përshtatshmërinë e kontrolleve të vendosura, kurse 27% e tyre i vlerësojnë ato pjesërisht. Në këtë fushë kërkohet vëmendje më e madhe si e drejtuesve të NJAB ashtu dhe nga audituesit për të marrë trajnimet e nevojshme në këtë fushë.

Nga analiza e përgjigjeve të NJAB në lidhje me monitorimin e zbatimit të rekomandimeve të dhëna, rezulton që vetëm 76% të NJAB i monitorojnë në vazhdimësi këtë komponent dhe 21% e NJAB i monitorojnë ato pjesërisht. Ky proces i rëndësishëm është në monitorim të vazhdueshëm nga DH/AB.

Grafiku 8. Identifikimi dhe vlerësimi i kontrolleve

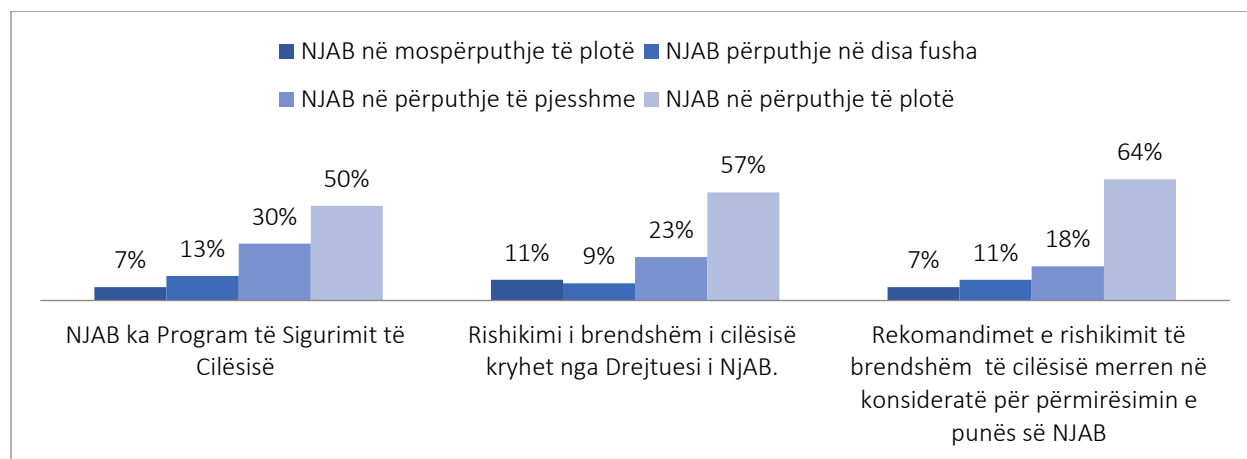

Vihet re se 84% të drejtuesve të NJAB paraqesin analizën vjetore të veprimtarisë në KAB dhe tek titullari i njësisë publike. Manuali i auditimit të brendshëm ka një procedurë të qartë në lidhje me raportimin e angazhimit të auditimit. 14% e NJAB e realizojnë pjesërisht këtë kërkesë të Manualit.

- **Vlerësimi i brendshëm i cilësisë së veprimtarisë audituese.**

Në lidhje me Programin e Sigurimit të Cilësisë, vetëm 50% të NJAB rezultojnë të kenë hartuar, miratuar dhe zbatuar këtë program dhe 30% e NJAB e kanë zbatuar pjesërisht këtë program. Kjo mangësi është evidentuar në pjesën më të madhe të NJAB të vlerësuara nga MFE, kryesisht në NJAB, që funksionojnë jashtë kritereve (me 1 ose 2 auditues), të cilat duhet ta realizojnë këtë shërbim nga ana e NJAB tjetër (sipas përcaktimeve të Manualit të Auditimit të Brendshëm).

Grafiku 9. Vlerësimi i brendshëm i cilësisë së veprimtarisë audituese

Në lidhje rishikimin e brendshëm të cilësisë nga ana e drejtuesve të NJAB rezulton se vetëm 57% e tyre realizojnë këtë proces në përputhje me standardet. Në këtë tregues evidentohet se 11% e NJAB nuk e realizojnë fare këtë proces për shkak të strukturave të ngurta dhe jashtë kritereve (me 1 ose 2 auditues). Kjo problematikë me nivelin e strukturave është në monitorim të vazhdueshëm nga MFE.

Evidentohet se, vetëm në 64% të NJAB rekomandimet e rishikimit të brendshëm të cilësisë merren në konsideratë nga audituesit. Në këtë element, evidentohet se 7% e tyre nuk bien dakord me rekomandimet e dhëna nga ana e rishikuesve.

Nga analiza në tërësi e “Pyetësorit të vetëvlerësimit”, vihet re që një pjesë e konsiderueshme e NJAB nuk kanë qenë të qarta dhe koncize në përgjigjet e tyre. Të dhënat tregojnë që përgjigjet e dhëna nuk janë plotësisht në përputhje me të dhënat reale, të cilat janë konsoliduar nga të dhënat e raporteve vjetore të veprimtarisë së NJAB.

Në lidhje me problematikat e konstatuara në këtë analizë, DH/AB do të ketë një nga prioritetet e saj ndërgjegjësimin dhe koordinimin më të madh të informacionit me NJAB për mirëfunksionimin e shërbimit të auditimit të brendshëm, në përafrim të plotë me standardet ndërkombëtare.